

1. Základní informace o Slovinsku



Slovinsko, úředním názvem Republika Slovenija, je nejseverněji situovanou zemí z bývalých jugoslávských republik. Se svou rozlohou 20 273 km² patří mezi malé státy střední Evropy a zaujímá tak přibližně 0,2% celkové evropské plochy. Celková délka slovinských hranic je 1 382 km. Na severu Slovinsko sousedí s Rakouskem (330 km), na východě s Maďarskem (102 km), na jihu a na východě s Chorvatskem (670 km) a na západě s Itálií (280 km). Na jihozápadě Slovinsku patří část jaderského pobřeží v celkové délce 46,6 km. Uzemí na Istrii bylo získáno jako výsledek II. světové války, jde hlavně po přístav Koper (Capo d'Istria) a letoviště Piran (Pirano).

Slovinsko má přibližně 2 mil. obyvatel,¹ hustota osídlení je 98 ob./km². Ve srovnání s Českou republikou má Slovinsko přibližně čtyřikrát menší územní rozlohu a pětkrát méně obyvatel (ČR: rozloha asi 79 000 km², 10,2 mil. obyvatel, hustota osídlení 130 ob./km²). Populace je homogenní, nevyskytují se zde žádné etnické problémy a spory. Žije zde asi 83% Slovinců, zbytek tvoří zejména migranti z republik bývalé Jugoslávie a příslušníci dvou etnických menšin – italské a maďarské. Obě tyto menšiny jsou uznány za národní minority a Ústava jim garantuje zvláštní práva. Úředním jazykem je slovinština. Při pobřeží se hodně mluví italsky, na východě území (provincie Prekmurje) maďarsky. Většina obyvatel (58%) se

¹ Stav k 30.9.2003 podle Statistical Office of the Republic of Slovenia: 1 997 919 obyvatel, z toho 978 519 mužů a 1 019 400 žen.

hlásí k římsko-katolickému vyznání, dále zde jsou zejména muslimové, protestanti a ortodoxní křesťané. Státní měnou je Slovinský tolar (SIT).²

Populační profil Slovinska je blízký úrovni vyspělých západoevropských zemí: je charakterizován zvyšující se střední délkou života, nízkou mírou porodnosti a postupným stárnutím obyvatelstva.³ Očekávaná střední délka života mužů v roce 2002 se zvýšila o 2,8 let ve srovnání s rokem 1991 a dokonce o 4,9 let ve srovnání s rokem 1980 (vzrostla ze 69,5 na 72,3 let, resp. ze 67,4 na 72,3 let). Očekávaná střední délka života žen v roce 2002 se zvýšila o 2,6 let ve srovnání s rokem 1991 a dokonce o 4,7 let ve srovnání s rokem 1980 (vzrostla ze 77,3 na 79,9 let, resp. ze 75,2 na 79,9 let). Tyto hodnoty řadí Slovinsko vysoko mezi ostatní transformační země a jsou blízké standardům Evropské unie. V roce 1991 bylo 20,8% obyvatel mladších 15 let, věk v rozmezí 15-64 let mělo 68% slovinské populace a stáří 65 let a více dosahovalo 11,2% obyvatel. Pro rok 2002 jsou stejné věkové skupiny charakterizovány hodnotami 15,3%, 70% a 14,7%.

Hlavním a největším městem země je Ljubljana (Lublaň, cca 270 000 obyvatel). Mezi další významná města patří Maribor (103 000 ob.), Celje (41 000 ob.), Kranj (37 000 ob.), Velenje (28 000 ob.), Novo Mesto, Portorož a Jesenice. Velmi důležitý je také přístav Koper. Proces urbanizace ve Slovinsku byl méně intenzivní než ve většině ostatních evropských zemí. Pouze dvě města mají více než 100 000 obyvatel. Důvodem jsou zřejmě rozmanité geografické podmínky země. Populace ani ekonomické a ostatní aktivity tedy nejsou nikde vysoce koncentrovány, ale jsou poměrně rovnoměrně rozprostřeny po celé zemi. Správní rozdělení Slovinska představuje osm provincií (Gorenjska, Koroška, Štajerska, Prekmurje, Dolenjska, Bela Krajina, Notranjska, Primorska) plus hlavní město Ljubljana, které je tak jako Praha jedním z krajů.

Slovinsko je převážně hornatý a kopcovitý stát. Jeho povrch tvoří čtyři velké reliéfní celky: Alpy (cca 30% území), Středozevní oblast (10%), Panonská nížina (30%) a Dinárské pohoří (30%). Okolo 90% celkové plochy země přesahuje hranici 300 m nad mořem, průměrná nadmořská výška je 556,8 m. V Alpách je dvacet osm vrcholů vyšších než 2 500 m, nejvyšší horou je Triglav (2 864 m). Panensky krásné a čisté lesy pokrývají více než polovinu země (63,3% v roce 2001). Slovinsko je jedna z nejzelenějších zemí Evropy – více lesů v Evropě je jen ve Finsku a Švédsku.

² 1 SIT = 100 stotin; 1 EUR = 237,0143 SIT, 1 USD = 189,7177 SIT, 1 CZK = 7,2530 SIT – kurzy k 17.1.2004 podle Bank of Slovenia.

³ Nižší míra porodnosti a rostoucí střední délka života vlastně představují faktory, které přispívají ke stárnutí slovinské populace.

Od východu na západ země se táhne aktivní seizmická oblast. Velká zemětřesení jsou zde sice velmi vzácná, nicméně Slovinsko se nachází v oblasti s vysokým seizmickým rizikem.

Na slovinském území se rozkládají četná krasová území. Registrováno je 6 599 jeskyní, z nichž dvacet je přístupných veřejnosti. Nejznámější jsou Postojnska jama a Škocjanske jame.⁴ Slovinsko má jeden národní park (Triglavský národní park), tři regionální parky (Kozjanski park, Notrjanski park, Škocjanske jame), třicet osm přírodních parků, jako rezervace jsou chráněny některé lesy a pralesy.

Slovinsko je bohaté na vodní zdroje. Největšími řekami jsou Soča s přítoky Vipava a Idrijca a Sáva s přítoky Savinja, Krka a Sotla. Zvláštností jsou ponorné řeky a říčky – například Pivka nebo Ljubljanica. Ve Slovinsku je velké množství umělých jezer, sloužících zejména k výrobě elektřiny, k rekreaci a sportu. Naopak málo je zde přírodních jezer. Nejznámější jsou alpská jezera ledovcového původu: Bledské jezero, Bohinjské jezero, Triglavská jezera a Cerknické jezero. Cerknické jezero se řadí mezi světové unikáty. Voda je v něm pouze na podzim a v zimě, na jaře a v létě jezero vysychá.

Po celá staletí vedly jugoslávské národy houževnatý boj proti národnostnímu a sociálnímu útlaku. Slovinské území bylo neustále ohrožováno vnějšími vlivy, zejména ze strany Maďarska, Turecka, Itálie a Rakouska. Na základě poválečného nacionálního a sociálního radikalismu došlo k silnému rozmachu národně osvobodeneckého hnutí. Po rozpadu Rakouska-Uherska se jugoslávské národy sjednotily⁵ a vytvořily společný stát – Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (SHS, 1.12.1918). Základní myšlenkou vytvoření SHS byla existence jednotného jihoslovanského národa, který se dělil do tří větví: srbské, chorvatské a slovinské. Klíčovou roli v hospodářském i politickém životě nového státu však od počátku hrálo Srbsko se svými silnými hegemonistickými ambicemi (tzv. velkosrbská idea). Omezené parlamentní zřízení bylo 3.10.1929 nahrazeno diktaturou (král Alexandr, dynastie Karadjordevičů) a název státu se změnil na Království Jugoslávie.

V dubnu 1941 na Jugoslávii zaútočilo Německo a jeho spojenci. Brzy kapitulovala královská armáda, vláda a královská rodina uprchly ze země, Království Jugoslávie zaniklo. Slovinsko bylo rozděleno mezi Německo, Itálii a Maďarsko. Od samého počátku nacistické agrese došlo k výraznému odporu vůči agresorům a domácím fašistickým režimům (ustašovské Chorvatsko). Významnou úlohu v organizování odporu, který nakonec přerostl

⁴ Od roku 1986 na Seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

⁵ Až do vytvoření společného státu v roce 1918 žily jugoslávské národy celá staletí odděleně. Jejich hospodářský, politický a kulturní vývoj probíhal v odlišných historických podmínkách.

v soustavnou partyzánskou válku, hrála Komunistická strana Jugoslávie.⁶ Společným postupem Sovětské armády a národně osvobozenického vojska Jugoslávie byl 20.10.1944 osvobozen Bělehrad.

K moci se dostala Komunistická strana Jugoslávie v čele s hlavním organizátorem protifašistického odboje, charismatickým Josipem Brozem Titem (Chorvat). 29.11.1945 přijalo Ústavodárné shromáždění deklaraci o zrušení monarchie a vyhlášení Federativní lidové republiky Jugoslávie (FLRJ). Slovinsko jako součást federace bylo poprvé uznáno jako samostatný a rovnoprávný národ a získalo určitý stupeň autonomie v kulturních, sociálních, politických a ekonomických záležitostech. Země se vydala na cestu výstavby socialismu, v prvních poválečných letech se rozvíjela úzká spolupráce se SSSR a zeměmi sovětského bloku, nastalo rychlé kopírování sovětského modelu. Po roztržce se Sovětským svazem (1949) se Jugoslávie orientovala na specifickou cestu socialistické výstavby zavedením samosprávného systému (dělnická samospráva). V zahraniční orientaci dominovala politika neangažovanosti. Po Stalinově smrti (1953) byly roku 1955 vztahy se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi částečně normalizovány. Přesto si Jugoslávie udržela určité specifické místo, měla odlišný model od států sovětského bloku a byla součástí nezúčastněných zemí. Roku 1963 byla přijata nová Ústava, již se název státu změnil na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie (SFRJ).

4.5.1980 zemřel Josip Broz Tito. Toto datum se stalo jakýmsi symbolickým mezníkem v dosavadní existenci společného jugoslávského státu. Po Titově smrti vystoupily na povrch do té doby potlačované historické, kulturní, náboženské, ekonomické a politické rozdíly, které mezi jugoslávskými národy v minulosti existovaly a dodnes existují. Roku 1989 vznikly první nekomunistické strany a politický život se liberalizoval. Stále sílily nacionalistické a separatistické tendence a nevyhnutelným vyvrcholením rozporů byl rozpad jugoslávské federace. Po smrti Tita následovala postupná „smrt“ Jugoslávie.

23.12.1990 se Slovinci jako první jugoslávská republika v referendu⁷ rozhodli pro nezávislost své země a 25.6.1991 byla nezávislost formálně vyhlášena. Reakcí bylo obsazování strategických míst jugoslávskou armádou. Po krátkých bojích (jen krátce po vyhlášení nezávislosti, formálním důvodem byla také skutečnost, že federální armáda odmítla přejít pod slovinské velení) bylo dohodnuto zastavení palby a 7.7.1991 podpisem Brionské dohody jugoslávská federální armáda ukončila veškeré akce proti Slovinsku. V prosinci téhož

⁶ K SJ, vznik 1919, 1952 přejmenována na Svaz komunistů Jugoslávie (SKJ).

⁷ Pro nezávislost se vyslovila drtivá většina občanů – 88,5% obyvatel při 93,5% účasti oprávněných voličů, 4% voličů byli proti - viz Hladký (1993) a Statistical Office of the Republic of Slovenia.

roku byla schválena Ústava nezávislé Slovinské republiky. 15.1.1992 Evropská unie uznala Slovinsko jako samostatnou svrchovanou zemi a později tak učinily i další země světa. V průběhu devadesátých let následovala ekonomická a politická transformace a snahy o začlenění země do vyspělých evropských struktur. Transformační proces stále ještě nedošel ke svému úplnému konci.

Slovinsko je parlamentní demokracií. Legislativní pravomoc má Národní shromáždění, tvořené devadesáti poslanci volenými na dobu čtyř let. Poradní pravomoc má čtyřicet členů Státní rady (zástupci zaměstnavatelů, zaměstnanců, farmářů, řemeslníků, podnikatelů, nekomerčního sektoru a místních zájmových skupin). Výkonnou moc představuje premiér a patnáctičlenná vláda. Hlavou státu a zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil je prezident, který je volen přímou volbou na maximálně dvě pětiletá období. Soudní systém se skládá z nejvyššího soudu, čtyř soudů, které slouží jako soudy apelační, jedenácti okresních soudů a čtyřiceti čtyř místních soudů. Soudci jsou schvalováni parlamentem a dostávají svou funkci s příslušnými pravomocemi doživotně. Ve Slovinsku není zaveden trest smrti. Slovinsko má devět politických stran zastoupených v parlamentu: Liberální demokracie Slovinska (LDS), Slovinští křesťanští demokraté (SKD), Slovinská lidová strana (SLS), Sjednocení sociální demokraté (ZLSD), Demokratická strana penzistů Slovinska (DeSUS), Slovinská strana mladých (SMS), Nové Slovinsko (Nsi), Sociálně-demokratická strana (SDS) a Slovinská národní strana (SNS).

Tabulka 1.1: Výsledky parlamentních voleb v roce 2000 (absolutní údaje a údaje v %)

	absolutní počet získaných hlasů	počet hlasů v %	počet kandidátů	počet zvolených zástupců
LDS	390 797	36,21	83	34
SDS	170 541	15,80	86	14
ZLSD	130 268	12,07	87	11
SLS + SKD	102 817	9,53	86	9
Nsi	94 661	8,77	87	8
DeSUS	55 696	5,16	88	4
SNS	47 251	4,38	59	4
SMS	46 719	4,33	72	4
zástupce italské menšiny	1 302	...	1	1
zástupce maďarské menšiny	12 830	...	5	1

Poznámka: Byl volen jeden zástupce italské národnostní menšiny a jeden zástupce maďarské národnostní menšiny členy těchto národnostních menšin v souladu s většinovým volebním systémem.

Zdroj: Statistical Office of the Republic of Slovenia

Od prosince 2002 je prezidentem republiky Janez Drnovšek, bývalý předseda vlády. Je teprve druhým prezidentem samostatného státu; od vyhlášení nezávislosti byl dvakrát po sobě prezidentem zvolen Milan Kučan. Současným premiérem je Anton Rop.

Slovinsko má velmi vysokou úroveň vzdělanosti – 99,3% gramotných nad 15 let. Základní škola je povinná, devítiletá a bezplatná. Střední školy, obvykle čtyřleté, jsou rozděleny na gymnázia se všeobecnou přípravou a na odborné školy. Ve Slovinsku jsou pouze dvě univerzity – v Ljubljani a v Mariboru. Ve Slovinsku pracuje čtrnáct výzkumných ústavů, bádajících ve všech vědních oborech. Ze slovinských teoretických ekonomů jsou známi např. Bajt a Menzinger.

Již před získáním nezávislosti bylo Slovinsko nejbohatší a nejvyspělejší zemí jugoslávské federace. Ačkoliv ve Slovinsku žilo jen asi 8% jugoslávského obyvatelstva, země vytvářela přibližně 17% celkového HDP a ¼ exportu. Získání samostatnosti s sebou přineslo mnoho negativních důsledků a mezinárodních i vnitropolitických problémů (spor o jadernou elektrárnu v Kršku, hraniční spory s Chorvatskem, přístup Slovinska do mezinárodních vod, spor s Itálií, rozpad jugoslávského trhu apod.), ale dnes se již zdá, že se je podařilo definitivně a úspěšně překonat. Slovinsko se řadí mezi nejúspěšnější transformační ekonomiky a zároveň bylo nejrozvinutější kandidátskou zemí Evropské unie.

Tabulka 1.2: Základní makroekonomické indikátory pro rok 2003

HDP (běžné ceny, mil.EUR)	24 264
růst reálného HDP (%)	2,3
HDP per capita (EUR)	12 154 – cca 72% průměru EU-15
míra inflace (% , CPI)	4,6
míra nezaměstnanosti (%)	6,7
exporty zboží a služeb (% HDP, rok 2002)	60,5
importy zboží a služeb (% HDP, rok 2002)	59,0
bilance běžného účtu (% HDP, rok 2002)	1,8

Zdroje: SORS; Havlik (2002), s.5; www.evropska-unie.cz; www.worldbank.org

Slovinská ekonomika dosahuje v posledních letech mírného a stabilního ekonomického růstu (v roce 2003 činil 2,3%) a země se poměrně úspěšně vyhýbá hlavním makroekonomickým nerovnováhám, které jsou charakteristické pro většinu tranzitivních ekonomik v daném regionu. Slovinský HDP na obyvatele představuje přibližně 72% průměru EU-15 (ČR: cca 62%) a Slovinsko je tak nejbohatší transformační ekonomikou. Míra inflace v roce 2003 poklesla na 4,6%, což je zatím nejnižší úroveň od roku 1991 (rok získání

nezávislosti). Míra nezaměstnanosti v roce 2003 dosahovala 6,7%. Běžný účet platební bilance měl mírný přebytek (1,8% HDP).

Slovinsko je vysoce industrializovaná, na export orientovaná země. Průmysl má ve Slovinsku dlouholetou tradici. Vyznačuje se vysokým stupněm flexibility, protože není koncentrován jen v několika málo velkých firmách.⁸ V roce 2002 průmysl vytvořil 35,2% HDP (26,3% připadá na zpracovatelský průmysl) a zaměstnával 37% obyvatel (27,8% obyvatel ve zpracovatelském průmyslu).⁹ Zpracovatelský průmysl je největším slovinským exportérem.

Mezi nejvýznamnější průmyslová odvětví patří strojírenství, elektronika, elektrotechnika, zpracování kovů (Celje), metalurgie, výroba sportovního vybavení, textilní průmysl (Kranj), dřevozpracující, nábytkářský, papírenský, chemický, farmaceutický a potravinářský průmysl. Mnoho podniků a firem je mezinárodně vysoce ceněných a uznávaných pro kvalitu a konkurenceschopnost svých výrobků. Patří mezi ně zejména tyto:

ELAN – Begunje na Gorenjskem; výroba a prodej sportovního vybavení, lyže a snowboardy této značky jsou jedním z nejúspěšnějších vývozních artiklů,

SLOVENIJALES – Ljubljana; výrobky ze dřeva, nábytek,

MURA – Murska Sobota; výroba a prodej oděvů a textilu,

IBI – Kranj; textilní průmysl,

AQUASAVA – Kranj; textilní průmysl,

LEK – Ljubljana; chemické a farmaceutické produkty, kosmetika,

KRKA – Novo Mesto; chemické a farmaceutické výrobky,

ISKRA – Kranj; elektrické přístroje a součástky, elektronika,

GORENJE – Velenje; domácí elektrické spotřebiče – ledničky, myčky, pračky, . . . ,

KOVINOTEHNA – Celje; elektrické domácí spotřebiče, prodej hardware,

LITOSTROJ – Ljubljana; strojírenství, turbíny, motory, kompresory, . . . ,

METALNA – Maribor; ocelové konstrukce, turbíny, motory, . . . ,

SŽ ŽJ ACRONI – Jesenice; zpracování kovů, ocelárna,

UNIOR – Zreče; metalurgie, výroba nářadí,

SAVA – Kranj; zpracování plastů a gumy.

⁸ Decentralizovaný ekonomický systém.

⁹ Zaměstnanost v průmyslu (resp. ve službách a v zemědělství) je uvedena jako podíl na celkové zaměstnanosti, tj. celková zaměstnanost = 100%, z toho zaměstnanost v průmyslu = 37%, zaměstnanost ve službách = 52% a zaměstnanost v zemědělství = 11%.

Dnes se ve Slovinsku také běžně vyskytují zmodernizované podniky, na kterých se podílejí nebo je vlastní západní investoři, pocházející především z Rakouska, Chorvatska, Německa, Francie a Itálie. Zahraniční investice směřují zejména do automobilového průmyslu (Renault, Citroen, Peugeot), papírenského průmyslu (Saffa Group, Brigl & Bergmeister, ICEC), elektroniky a elektrotechniky (Bosch, Siemens, Kirkwood Industries, Danfoss International), chemického průmyslu (Henkel, BASF, Hoecht) a tabákových výrobků (Reemtsma, Seita).

Služby se zaměřují především na transport, komunikace a turismus. V roce 2002 vytvořil terciární sektor 61,8% HDP a zaměstnával 52% obyvatel. Turismus ve Slovinsku se začal plně rozvíjet až v druhé polovině devatenáctého století, kdy byla dostavěna železnice mezi Podunajím a Terstem. Prvními turistickými středisky byly Bled a Postojna; brzy přibyla další nově objevená území - zejména lázně, pobřeží, horské a krasové oblasti. Zajímavostí je také Lipica, odkud pochází slavné plemeno koní (Lipicáni). V současnosti, zejména díky krásné slovinské přírodě a relativně nepoškozenému životnímu prostředí, prodělává turismus velice rychlý rozvoj. V roce 2002 přinesl zemi přibližně 1,4 mld. USD. Slovinsko navštěvují především turisté z Itálie, Německa a Rakouska. Postupně přibývá i turistů z České republiky, kteří dříve jen Slovinskem projížděli na cestě k chorvatskému pobřeží. Slovinské pobřeží je příliš krátké a oproti Chorvatsku drahé (cca o 30 %). Postupně se zde rozvíjí i zimní horská turistika. Vzniklo velké množství cestovních kanceláří a agentur, hotelů, restaurací, barů, klubů, půjčoven aut apod. Mezi nejvýznamnějšími podniky je třeba zmínit: EMONA GLOBTOUR (Ljubljana; česká odnož Globtours patří mezi tři největší cestovní agentury v České republice), POSTOJNSKA JAMA (Postojna), ALPETOUR (Kranj), FERSPED LJUBLJANA, INTEREUROPA (Koper) a TRANSGLOB (Ljubljana).

Zemědělství hraje ve slovinské na průmysl orientované ekonomice menší roli a rozvíjí se zejména ve východní části země. Zemědělské plochy tvoří přibližně 30% územní rozlohy Slovinska. V roce 2002 vytvořilo zemědělství 3% HDP a zaměstnávalo 11% osob. Díky geografickým podmínkám, které nejsou vhodné pro extenzivní zemědělskou kultivaci,¹⁰ živočišná výroba a mléčné výrobky dominují nad rostlinnou výrobou. Nejdůležitějšími plodinami jsou kukuřice, pšenice, brambory a některé druhy ovoce (hrušky, jablka, vinná réva).

¹⁰ Přibližně 60% povrchu země tvoří lesy, okolo 70% zemědělské plochy se nachází v oblastech s obtížnými kultivačními podmínkami a velkou část územní plochy pokrývají traviny.

Ačkoliv je Slovinsko čistým dovozcem potravin, spousta výrobků si našla cestu na světové trhy a je tam vysoce ceněna pro svou kvalitu. Slovinsko exportuje maso, mléčné výrobky, ovocné džusy a výborná vína. Důležitým vývozním artiklem je také med (provincie Štajerska). Mezi podniky s dobrou reputací na mezinárodních trzích patří například: MERCATOR (Novo Mesto), EMONA (Ljubljana), MIP (Nova Gorica), ŽITO (Ljubljana), DROGA (Portorož), HMEZAD (Žatec), SLOVENIJAVINO (Ljubljana; alkoholické i nealkoholické nápoje, víno), FRUCTAL (Ajdovščina; džusy a jiné nápoje) a KOLINSKA (Ljubljana).

Nerostné bohatství Slovinska tvoří zejména uhlí (uhelné doly v Hrastniku a Trbovlje), olovo, zinek, lignit, uran a stříbro, dále určité zásoby ropy a zemního plynu. Za zmínku stojí získávání mořské soli. Většina zdrojů se však musí dovážet. Energetický systém Slovinska tvoří čtrnáct hydroelektráren a čtyři tepelné elektrárny. Většinu spotřeby (cca 40%) kryje atomová elektrárna v Kršku, společný podnik s Chorvatskem.

Slovinsko se velmi rychle etablovalo jako nezávislý a suverénní stát a získalo si patřičné mezinárodní uznání. Mezi nejdůležitější faktory, které této skutečnosti významně napomohly, patří zejména:

- geopoliticky výhodná poloha země na severozápadě bývalé jugoslávské federace, na křižovatce moderních evropských integračních cest, Slovinsko tak vlastně bylo „bránou“ na Západ a mělo tak velkou příležitost pro rychlý rozvoj dopravy, obchodu a dalších služeb,
- národnostní homogenita, žádné etnické spory, ale také vstřícné řešení těchto otázek (existovala zde obava, že Italové vynesou nároky na svá historická území a obyvatelstvo),
- výborný ekonomický potenciál,
- připravený právní systém,
- příznivé mezinárodní klima.

Negativní skutečnosti související se získáním nezávislosti byly vyváženy tím, že se Slovinsko politicky a hospodářsky odpoutalo od stále méně fungující federace a vyvázalo se z regionu, který je pověstný svou nestabilitou a v němž v posledních letech vypuklo i několik válečných konfliktů. Slovinská rozvinutá ekonomika a moderní průmysl rychle vytvořily velké množství vazeb k západní Evropě. Slovinsko je členem Rady Evropy, OSN (22.5.1992), WTO (30.7.1995), EFTA (1.7.1995), CEFTA (1.1.1996), IMF (1993), WB (1993), EBRD a mnoha dalších mezinárodních organizací. V květnu 2004 Slovinsko vstoupilo do Evropské unie.

2. Hospodářský vývoj v rámci jugoslávského státu

Více než sedmdesát let bylo Slovinsko součástí jugoslávského státu a téměř polovinu století bylo jednou ze šesti republik bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie.¹¹ Jeho ekonomický, politický i sociální vývoj tím byl bezpochyby velmi silně ovlivněn.

V období mezi dvěma světovými válkami se Jugoslávie řadila mezi zaostalé agrární země. Zemědělství se vyznačovalo silnými pozůstatky polofeudálních vztahů (například pachtovné), mělo velmi nízkou technickou úroveň, malý stupeň mechanizace a chemizace výroby a rozvíjelo se především v extenzivních formách. Zemědělská půda byla velmi rozdrobená, zemědělské obyvatelstvo představovalo asi $\frac{3}{4}$ všech obyvatel země. Drobní a střední rolníci často živořili v bídě a stále ještě se udržovalo téměř naturální zemědělské hospodářství málo spjaté s trhem. Příznačným jevem, který vyplýval z nedostatku půdy v rukou rolníků, byl nadbytek pracovních sil na vesnici – přebytek zemědělského obyvatelstva. Přetrvával problém vysoké nezaměstnanosti a agrární krize, zostřené důsledky Velké deprese třicátých let.

Průmysl byl málo rozvinutý, značně zaostával za kapitalistickou Evropou. Vedle řemesla byl zaměřen zejména na přímou exploataci surovinových zdrojů, rozvinutější byla též některá odvětví textilního a potravinářského průmyslu. Těživý byl naprostý nedostatek komunikací. Zaostalost průmyslové výroby omezovala možnost přechodu venkovského obyvatelstva do města, což vedlo k dalšímu agrárnímu přelidnění vesnice. Vzájemná závislost průmyslu a zemědělství tvořila bludný kruh: průmysl se nemohl rozvíjet, protože většina zemědělského obyvatelstva nemohla kupovat jeho výrobky, byli příliš chudí. A vzhledem k agrárnímu charakteru ekonomiky rozhodoval právě venkovský trh o poptávce.

Také export měl agrárně-surovinový charakter: Jugoslávie vyvážela rudy a zemědělské produkty a dovážela průmyslové výrobky. Tato struktura zahraničního obchodu měla pro zemi přirozeně negativní dopady. Národní hospodářství bylo pod silnou kontrolou zahraničního kapitálu, zejména německého, anglického a francouzského. Důležitý byl také kapitál švýcarský, americký, československý a maďarský. Kontroloval všechny významnější zdroje surovin a převážnou část průmyslové výroby. Usiloval však pouze o vytvoření

¹¹ Socialistická federativní republika Jugoslávie (SFRJ) od roku 1963. V letech 1945 – 1963 Federativní lidová republika Jugoslávie (FLRJ).

dostatečné agrárně-surovinové základny, neměl zájem o všestrannější rozvinutí průmyslu a o vyváženou ekonomickou strukturu.

Pro Jugoslávii byla vždy charakteristická silná nerovnoměrnost v ekonomické rozvinutosti jednotlivých oblastí. Značné sociálně-ekonomické rozdíly mezi průmyslově vyspělejšími západními částmi (především Slovinsko, sever Chorvatska, v zemědělství Vojvodina) a zaostalým východem (Kosovo, Makedonie, Černá Hora, Bosna a Hercegovina) přetrvaly vlastně až dodnes a byly zdrojem řady sociálních problémů.

Již v tomto meziválečném období bylo Slovinsko nejvyspělejší částí Jugoslávie, mělo rozvinutější ekonomiku než ostatní části země, čile se zde rozvíjel kapitalismus. Vyplývalo to z přírodních podmínek, rozmístění nerostného bohatství a historických cest vývoje země. Podstatný vliv měla také výhodná geografická poloha Slovinska v jugoslávském státu – Slovinsko bylo „bránou“ do vyspělé kapitalistické Evropy, „bránou“ na Západ. Vyšší procento obyvatel (přibližně 40%) zde bylo zaměstnáno mimo zemědělství,¹² více se rozvíjel průmysl (zejména zpracovatelský), řemesla si získala velkou tradici. Rozvoj trhu a moderní kapitalistické vztahy bylo možné pozorovat také v zemědělství. Hospodaření bylo vyspělejší a intenzivnější, bylo dosahováno vyšších výnosů. Půda byla relativně méně rozdrobená. Velkostatky sice měly menší průměrnou rozlohu, byly však vedeny racionálně.

Ekonomický vývoj za II. světové války nesl pečeť německé hospodářské politiky a expanzivních snah fašistické Itálie. Slovinsko bylo rozděleno do tří oblastí: ¾ hospodářsky nejrozvinutějšího území obsadilo Německo, zbytek byl rozdělen mezi Itálii a Maďarsko. Slovinsko bylo považováno za válečnou kořist a podle toho s ním také bylo naloženo. Byla nařízena okamžitá germanizace obyvatelstva, veškerá ekonomika byla militarizována, aby dobře sloužila válečné mašinérii a imperialistickým cílům hitlerovského Německa. Nastala zemědělská „kolonizace“ – vysídlování původních vlastníků půdy, na jejichž místo přicházeli Němci. Slovinsko se stalo jedním z německých zdrojů potravin a surovin – Německo tak řešilo svou napjatou potravinovou resp. surovinovou bilanci. Důsledkem bylo přehnané drancování dolů a soustavné plenění lesů, zásoby surovin byly vyčerpávány. Dodávkové povinnosti ukládané Německem se stále stupňovaly, za nesplnění byly trestány a pokutovány celé obce bez ohledu na zásobovací problémy místních obyvatel. Všechny obchodní styky musely být jednostranně a nerovnoprávně orientovány na Německo. Celé hospodářství bylo vrženo daleko zpět pod předválečnou úroveň, životní podmínky obyvatel se pronikavě zhoršily. Nezanedbatelné byly i přímé důsledky válečných a frontových operací, neboť na

¹² Podle SORS byl podíl zemědělského obyvatelstva na celkové populaci Slovinska v roce 1931 58,8%, v roce 1948 48,9%, v roce 1961 31,6%, v roce 1971 20,4%, v roce 1981 již pouze 9,2% a v roce 1991 7,6%.

celém území Jugoslávie probíhala soustavná partyzánská válka. Spousta měst a vesnic byla vypálena nebo srovnána se zemí. Obětí na lidských životech Slovinsko počítalo přibližně 42 000.¹³

Po osvobození bylo nutné vyřešit řadu obtížných a naléhavých úkolů, plynoucích z důsledků II. světové války. Díky politickému, sociálnímu a ekonomickému útisku byl striktně odsouzen fašismus; zároveň ale také poklesla důvěra v kapitalistický systém - zdálo se, že se v meziválečném období příliš neosvědčil. Vítězný pochod Sovětské armády, která měla rozhodující podíl na porážce fašismu, podal přesvědčivý důkaz síly a převahy socialistického řádu. V partyzánských jednotkách, které vedly národně osvobozenecký boj, také převažovali komunisté. V listopadových volbách roku 1945 bezkonkurenčně zvítězila Lidová fronta (vedená Komunistickou stranou Jugoslávie) v čele s charismatickým Josipem Brozem Titem, byla vyhlášena Federativní lidová republika Jugoslávie (FLRJ), která nastoupila cestu výstavby socialismu. Nastal urychlený přechod k plánovanému hospodářství,¹⁴ stát se stal rozhodujícím ekonomickým činitelem. První poválečná léta tedy byla charakterizována důsledným a rychlým kopírováním sovětského modelu a úzkou spoluprací se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi.¹⁵

Základem úspěchu Titovy vlády byl zejména jeho národnostní program: realizoval právo každého národa na vlastní existenci a nepreferoval žádné etnikum. Bez ohledu na motivy těchto kroků (hlavním důvodem bylo zřejmě zajištění stability a upevnění moci) se komunistům podařilo během krátké doby značně zmírnit národnostní napětí, na několik desetiletí oslabit nenávisť mezi některými jugoslávskými etniky a vytvořit tak poměrně harmonickou a stabilizovanou společnost.

Do konce roku 1946 byla realizována radikální pozemková reforma. Maximální hranice soukromé držby půdy byla stanovena na 25 ha (resp. 35 ha v málo úrodných oblastech), v roce 1953 byla snížena na 10 ha (resp. 15 ha), půda překračující tuto hranici byla vyvlastněna za náhradu. Konfiskace majetku, který vlastnili nepřátelé a kolaboranti, probíhala již za války na území osvobozeném partyzány. Většina zabrané půdy byla rozdělena mezi rolníky,¹⁶ průměrný příděl dosáhl asi 2,5 ha. Zbytek převzaly státní organizace a vznikající zemědělská družstva.

¹³ Viz Dizdarević (2002), s. 345.

¹⁴ Konsolidace moci komunistů proběhla v Jugoslávii velmi rychle a s patrným předstihem před ostatními socialistickými zeměmi (vyjma Albánie).

¹⁵ Socialistické země: Jugoslávie, Československo, Polsko, Maďarsko, NDR, Bulharsko, Rumunsko, Albánie – evropské země, které se po II. světové válce vydaly na cestu výstavby socialismu.

¹⁶ Půda zde z větší části přešla přímo do soukromého vlastnictví rolníků - na rozdíl od SSSR, kde byla nacionalizována.

Velmi rychlé bylo také tempo znárodnění výrobních prostředků. Již koncem roku 1945 bylo v rukou státu přes 80% veškerého průmyslu a téměř celý bankovní systém. V podstatě ihned po osvobození byl také uplatněn státní monopol zahraničního obchodu. Poválečná obnova postupovala velmi rychle a byla podporována budovatelským úsilím a nadšením obyvatelstva (zejména mladé generace) a zahraniční finanční, technickou a odbornou pomocí, především ze strany SSSR a USA. Brzy byla překonána předválečná úroveň, nejtěžší důsledky války a okupace byly odstraněny.

V roce 1947 Jugoslávie zahájila jako první ze socialistických zemí pětiletý plán. Jeho jádrem byla industrializace celé země, důraz byl kladen na přednostní rozvoj těžkého průmyslu a na zmírnění extrémních rozdílů v ekonomické úrovni jednotlivých oblastí SFRJ. Postupně se rozvinula zcela nová průmyslová odvětví. Významný byl zejména průmysl hutnický, metalurgie, strojírenský, elektrotechnický, chemický, textilní, papírenský a potravinářský.

Tabulka 2.1: Odvětvová struktura národního důchodu SFRJ v letech 1953 a 1975
(v %, stálé ceny, celkový národní důchod = 100,0%)

	1953	1975
průmysl	20,4	41,1
stavebnictví	9,9	10,8
zemědělství a lesnictví	43,3	17,7
doprava a spoje	5,1	7,2
obchod	14,7	22,8
ostatní odvětví	6,6	0,4

Poznámka: Průmysl bez výrobních řemesel.
Zdroj: Průcha (1977), s. 582 – 583

Obrovský zlom v dosavadním vývoji přišel v roce 1948 v podobě roztržky Jugoslávie se SSSR. Jejím důsledkem bylo uvalení ekonomického embarga ze strany všech zemí východního bloku, Jugoslávie se ocitla mimo rámec RVHP¹⁷ a reorientovala se na státy západního světa. Stala se tak jediným socialistickým státem rozvíjejícím normální, standardní vztahy se Západem – tato skutečnost se stala pro Slovinsko velkou výhodou zejména v počátečním období transformace. Dalším spojencem byly nezúčastněné státy a rozvojové země, především Indie, Barma, Indonésie a Egypt.

¹⁷ RVHP: Rada vzájemné hospodářské pomoci; vznik v lednu 1949; mezinárodní organizace evropských socialistických států, která koordinovala hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci svých členů.

Roku 1955 (po Stalinově smrti) byly vztahy se SSSR a východním blokem částečně normalizovány a podíl socialistických zemí (hlavně SSSR a ČSR) na vzájemné obchodní výměně stále narůstal; velký podíl si ale zároveň udržel i Západ (USA, NSR, Itálie). Od roku 1964 navázala Jugoslávie smluvně zakotvenou spolupráci s RVHP, nikdy se však nestala jejím plnoprávným členem. Jugoslávie realizovala vlastní, nezávislou zahraniční politiku jak vůči Východu, tak vůči Západu, rozvíjela rovnoprávné vztahy s oběma stranami.

V červnu 1950 byl přijat zákon o dělnické samosprávě. Po roztržce se SSSR tak nastala orientace na specifickou cestu výstavby socialismu:¹⁸ řízení bylo decentralizováno, podstatná část pravomocí přešla z centra na podniky nebo na místní a republikové orgány. V podnicích vznikaly dělnické rady, které začaly řídit hospodářskou činnost a schvalovaly výrobní plány. Iniciativa a účast pracujících na výrobě byla značně rozšířena. Decentralizace uvolnila aktivitu maloobchodu i jednotlivých výrobců – to mělo podstatný vliv na oživení trhu a mnohem větší dostupnost základního spotřebního zboží, což nemělo obdoby v žádné jiné evropské socialistické zemi. Centrální plánování bylo omezeno na globální proporce a tempa růstu. Národní hospodářství Slovinska tedy spočívalo na plánovaném, tržním a samosprávném základě. Podíl státního sektoru na tvorbě národního důchodu byl sice většinový, ale soukromá výroba¹⁹ si udržela značné pozice v řemesle, stavebnictví a pohostinství, a v zemědělství dokonce převažovala.

Nic se však nezměnilo na totální a neomezené moci stranických orgánů a na stálé kontrole tajné policie. Jugoslávský systém tak sice vykazoval větší úroveň efektivnosti než strnulý a těžkopádný stalinský model, reformní proces však nikdy nemohl dojít až ke svému konci, k transformaci země na demokratickou a tržní společnost. KSJ a především diktátorský Tito velmi pečlivě dbali na to, aby reformy ani v nejmenším neomezily jejich absolutní moc. Nevyhnutelným důsledkem byl roku 1991 pád tohoto režimu, ve kterém postupně narůstaly dosud skryté hospodářské problémy a neefektivnosti a který již dále nemohl obstát v soutěži s vyspělými kapitalistickými státy.

Jak ukazuje tabulka 2.2, slovinská ekonomika se po celou dobu rozvíjela rychlejším a intenzivnějším tempem než ostatní části Jugoslávie. Vzhledem k Jugoslávii jako celku mělo Slovinsko malou územní rozlohu a nevelkou populaci, bylo však ekonomicky, sociálně i kulturně nejvíce rozvinuté.

¹⁸ Podstatné odlišnosti od ostatních socialistických zemí.

¹⁹ Soukromý sektor měl charakter drobné zemědělské nebo živnostenské činnosti.

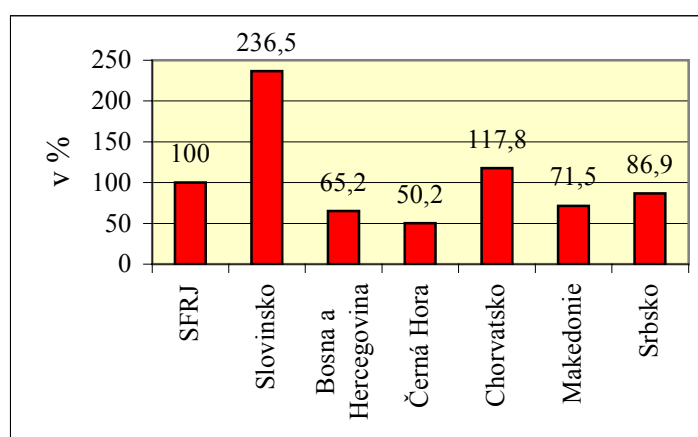
Tabulka 2.2: Míra růstu HDP v letech 1952 – 1990 (v %)

průměrná míra růstu reálného HDP	bývalá Jugoslávie celkem	Slovinsko
1952 – 1990	4,9	5,1
1952 – 1960	8,9	9,1
1961 – 1970	6,3	6,9
1971 – 1980	5,7	6,1
1981 – 1990	-0,4	-0,7

Poznámka: Autor místo HDP používá termín SP – social product – metodologicky je blízko HDP.
Zdroj: Potočník (1995), s. 12

Údaje z roku 1971 (viz tabulka 2.3) rovněž ilustrují ekonomický předstih Slovinska před ostatními jugoslávskými regiony. Národní důchod a průmyslová výroba v relaci na jednoho obyvatele byly ve Slovinsku bezkonkurenčně nejvyšší. Slovinský národní důchod na hlavu představoval 185,3% celkového národního důchodu na hlavu a dosahoval tak téměř dvojnásobné úrovně Srbska a trojnásobné úrovně Bosny a Hercegoviny. Relativní průmyslová výroba byla ještě vyšší: s 236,5% Slovinsko téměř dvojnásobně předčilo úroveň průmyslové výroby ve vyspělém Chorvatsku (v pořadí druhá nejvyspělejší jugoslávská republika) a dokonce pětinasobně dosaženou úroveň v Černé Hoře. Zemědělství bylo ve slovinské na průmysl soustředěné ekonomice méně významné. Relativní úroveň zemědělské výroby nedosahovala úrovně SFRJ jako celku a byla přibližně o 30% nižší než v Srbsku.

Graf 2.1: Průmyslová výroba na jednoho obyvatele v jednotlivých oblastech SFRJ v roce 1971 (v %)



Zdroj: Průcha (1977), s.257 a 454; vypracováno na základě údajů z tabulky 2.3.

Tabulka 2.3: Vybrané ukazatele hospodářské úrovně oblastí Socialistické federativní republiky Jugoslávie v roce 1971

ukazatel	SFRJ celkem	Slovinsko	Bosna a Hercegovina	Černá Hora	Chorvatsko	Makedonie	Srbsko
území (v %)	100,0	7,8	20,0	5,4	22,8	10,2	33,8
hustota obyvatelstva na 1 km ²	80,2	85,3	73,2	38,3	78,3	64,1	95,6
obyvatelstvo (v %)	100,0	8,4	18,2	2,6	21,6	8,0	41,2
ekonomicky aktivní obyvatelstvo (v %)	100,0	8,7	16,4	2,4	22,8	7,4	42,3
relace na jednoho obyvatele (v %, SFRJ = 100):							
národní důchod	100,0	185,3	63,3	67,2	122,8	72,4	94,3
průmyslová výroba	100,0	236,5	65,2	50,2	117,8	71,5	86,9
zemědělská výroba	100,0	87,3	63,4	54,2	109,6	90,0	118,6
maloobchodní obrat	100,0	178,0	71,6	84,5	126,2	73,4	89,1
průměrný čistý příjem na jednu osobu v zaměstnaneckém poměru	100,0	114,7	95,5	88,8	109,2	82,8	94,1

Zdroj: Průcha (1977), s. 257 a 454

Rozvinutost slovinské ekonomiky šlo také srovnávat s vyspělými evropskými zeměmi. Například v roce 1985 představoval průměrný reálný hrubý domácí produkt na hlavu bývalé Jugoslávie 44% rakouského HDP na hlavu, zatímco slovinský HDP per capita tvořil 85% úrovně rakouského HDP per capita (více než například Portugalsko, Španělsko, Řecko nebo Irsko).

Slovinsko tedy bylo relativně vyspělý průmyslový stát a svou moderní ekonomikou výrazně přispívalo k tvorbě celkového národního důchodu. Ačkoliv byl před získáním nezávislosti jeho podíl na celkové územní rozloze a na počtu obyvatel přibližně 8%, Slovinsko vytvářelo přibližně 17% celkového hrubého domácího produktu tehdejší Jugoslávie (20% průmyslu, 20% obchodu, 17% turistického ruchu) a 26% se podílelo na celkovém exportu země. Těsně před rozpadem jugoslávské federace byl slovinský HDP per capita více než dvakrát větší než jugoslávský průměr (viz tabulka 2.4).

Tabulka 2.4: Některé ekonomické a sociální indikátory: Slovinsko ve srovnání se SFRJ (údaje pro rok 1989)

	bývalá Jugoslávie	Slovinsko	SLO/býv. YU (%)
územní rozloha (km ²)	255 804	20 251	7,9
populace (tis.)	23 690	1 948	8,3
podíl zemědělského obyvatelstva (%)	19,0	9,1	-
zaměstnaní (tis.)	6 876	851	12,4
zaměstnaní (na 1000 obyvatel)	290	437	150,7
míra nezaměstnanosti (%)	15,0	3,2	-
HDP (ceny roku 1972, mil. USD)	39 625	6 593	16,6
HDP per capita (USD)	3 240	7 160	220,1
podíl průmyslu na tvorbě HDP (%)	45,0	47,1	-
exporty (mil. USD)	12 885	3 357	26,1
importy (mil. USD)	14 405	3 173	22,0
čistá mzda na zaměstnance (USD)	278	409	147,1

Zdroj: Potočnik (1995), s.13 a 14

Nejdůležitějšími průmyslovými centry ve Slovinsku byla města Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj a Jesenice. V Ljubljani sídlilo mnoho průmyslových podniků, například Litostroj (výroba strojového vybavení), Telekomunikacija (telefonní a telegrafické přístroje) nebo Kolinska (potravinářský kombinát). Jesenice byla centrem černé metalurgie, Kranj střediskem textilního průmyslu. V Kranji je nutné také zmínit podniky Iskra (průmyslový elektrokombinát) a Sava (továrny na zpracování kůže a gumy). Město Celje bylo významné

díky továrně na výrobu zinku. V Mariboru sídlily firmy Zlatobor (chemický průmysl), Metalna (výroba ocelových konstrukcí) nebo TAM (továrna na výrobu kamionů). Mnoho podniků si uchovalo svou tradici až dodnes a některé z nich jsou vysoce ceněné i na mezinárodních trzích.

Od konce padesátých let vládla v Jugoslávii velmi příznivá hospodářská situace. Tempo růstu bylo jedno z nejvyšších na světě, pravidelně překračovalo 10%, spotřeba a životní úroveň rychle stoupaly. Od počátku sedmdesátých let však pomalu nastupovala prohlubující se politická a hospodářská krize. Tempa růstu se postupně snižovala, nezaměstnanost byla vysoká, hospodářství bylo uměle udržováno při životě ohromnou inflací a zahraničními úvěry, z nichž valná část šla na umořování dřívějších půjček. Tyto problémy se dále stupňovaly v průběhu osmdesátých let, vznikaly obrovské vnitřní i vnější nerovnováhy.

Jedním z nejvážnějších problémů jugoslávské ekonomiky byl chronický deficit obchodní bilance – dovozy byly mnohem vyšší než vývozy – zejména co se týče obchodní výměny s kapitalistickými zeměmi.²⁰ Například v roce 1974 tvořil vývoz necelých 51% hodnoty dovozu. Pasivní saldo zahraničního obchodu vyvolávalo trvalé napětí platební bilance. Schodky byly vyrovnávány dalšími zahraničními půjčkami, transfery mezd Jugoslávčů zaměstnaných v zahraničí a zejména devizovým výnosem z turistického ruchu, který procházel obdobím velkého rozmachu.²¹

Nepodařilo se překonat ani obrovskou oblastní nerovnoměrnost hospodářského rozvoje, ačkoliv se jugoslávská hospodářská politika neustále snažila zmírnit nevyrovnanost ekonomické úrovně jednotlivých částí země. Po II. světové válce se rozdíl mezi jednotlivými jugoslávskými republikami dlouhodobě prohlubovaly; přispěl k tomu i populační faktor, neboť přírůstky obyvatel byly největší v ekonomicky slaběji rozvinutých oblastech. Pomyslná hranice oddělující bohatý sever od chudého jihu byla stále zřetelnější a ve společenském vědomí se tyto rozdíly promítly v bohatších republikách do názoru, že dotují málo rozvinuté oblasti; naopak příslušníci chudších etnik měli pocit, že jsou severními regiony vykořisťováni. Relativní úroveň národního důchodu se nejvíce zvýšila ve dvou nejvyspělejších jugoslávských republikách (Slovinsko, Chorvatsko).

²⁰ Obchodní styky se zeměmi RVHP byly dlouhodobě vyrovnanější než se západními státy, protože dovoz byl kryt vývozem vlastního zboží, které bylo možné na východních trzích díky menší konkurenci velmi dobře umístit.

²¹ Mezi turisty byli nejpočetněji zastoupeni hosté z NSR, Rakouska a Itálie. Ze socialistických zemí přijížděli do SFRJ nejčastěji občané ČSSR. Známým a oblíbeným slovinským horským střediskem bylo město Kranjska Gora (hotely Larix a Prisank).

Jugoslávie sice respektovala tržní principy hospodářství v širší míře než země sovětského bloku, přesto však nedokázala překonat výše zmíněné ekonomické a sociální problémy. Mezi hlavní faktory, které bránily Slovinsku v rychlejším, udržitelném a stabilním vývoji, patřily zejména tyto:

- Jednotlivé republiky neměly dostatečné nástroje a pravomoci na to, aby mohly ovlivnit svůj ekonomický vývoj nezávisle na federálních institucích.
- Existoval zde vysoký stupeň nejistoty s ohledem na ekonomický a politický obraz celé jugoslávské federace.
- Velké rozdílnosti ve stupni rozvoje jednotlivých jugoslávských částí zapříčiňovaly silné tlaky na redistribuci – a to samozřejmě směrem od bohatých republik (Slovinsko) k republikám neprosperujícím.
- Struktura slovinské ekonomiky: v některých ohledech mohli „relaxovat“ díky malé poptávce na jugoslávském trhu.

Po Titově smrti v roce 1980 se situace ještě více zhoršila. Hospodářský růst se prakticky zastavil a ekonomickou krizi provázela rostoucí nezaměstnanost, enormní zadluženost země, snížení životní úrovně a inflace přesahující až 1000% ročně. Politickou moc převzala skupina čelných komunistických funkcionářů, ale nikdo z nich neměl dostatek schopností k tomu, aby dokázal předložit reálný program překonání ohromných problémů a koncepci dalšího rozvoje státu. Politika a ideologie se obracely jen k minulým úspěchům a již nedokázaly nabídnout přitažlivou perspektivu. Katastrofální ekonomická situace a oslabená autorita politické moci vyvolávaly pocity nedůvěry a nemohoucnosti. Jugoslávský systém již vyčerpal všechny své možnosti a bylo třeba jej pomocí reforem přetransformovat na demokratický a ekonomicky perspektivní celek.

Vztahy mezi jednotlivými republikami byly velmi špatné, stále sílily dezintegrační tendence, přerůstající do nacionalistické podoby. Zejména nepokoje v Kosovu již nešlo dále ignorovat. Slovinsko veřejně odmítalo hegemonistické nároky Srbska a kritizovalo nepřijatelné srbské metody a porušování zásad rovnoprávnosti. Postupně se začaly objevovat myšlenky separatismu. Bylo jasné, že další existence jugoslávské federace v nezměněné podobě byla dále neudržitelná. Definitivní zlom přinesly volby, uskutečněné nezávisle na sobě během roku 1990 ve všech svazových republikách. Ve Slovinsku našli zvolení Milan Kučan a koalice Demos rychle společnou platformu v nacionalismu a v programu rychlého oddělení Slovinska od jugoslávského státu. Ekonomické, politické a hlavně národnostní problémy, které doutnaly pod povrchem Titovy Jugoslávie, propukly s plnou silou a vyústily

nejen v rozpad federace, ale také v návrat Jugoslávie do mezinárodního života ve zcela jiné roli, než hrála dosud - v roli zdroje nepokojů na Balkánském poloostrově.

Slovinsko jako první republika vystoupilo z tohoto nefungujícího celku, vytvořením nezávislého suverénního státu si zvolilo cestu k Evropské unii, cestu mezi vyspělé kapitalistické země, a tím se od této nestabilní oblasti definitivně odloučilo. Rozpad federace zemi přinesl spoustu negativních důsledků, ale postupně začaly převažovat důsledky pozitivní. Slovinsko si z bývalé jugoslávské federace odneslo statut relativně vyspělého průmyslového státu, nejvyšší životní úroveň obyvatelstva, nejvyšší HDP per capita, vcelku ucelenou infrastrukturu, velmi solidní vzdělanostní úroveň obyvatel a národnostní, jazykovou a náboženskou homogenitu bez etnických nepokojů a sporů. Díky dobrým ekonomickým podmínkám a celkovému mírovému vývoji od dosažení nezávislosti mělo Slovinsko oproti ostatním jugoslávským republikám podstatně příznivější výchozí postavení pro uskutečnění přechodu svého hospodářství na tržní a demokratický charakter.

Díky své minulosti uvnitř jugoslávské federace a její specifické struktuře socialistické výstavby²² mělo Slovinsko odlišné výchozí podmínky rovněž ve srovnání s ostatními tranzitivními zeměmi: suverenita a nezávislost na západních i východních státech jak v zahraniční, tak především ve vnitřní politice; velká míra otevřenosti vůči západním trhům; široká iniciativa pracujících a samospráva zdola; omezení centrálního řízení hospodářství; jistá autonomie jednotlivých podniků; určitý podíl soukromého sektoru v ekonomice; větší svoboda ve sféře kultury a umění atd. – tyto skutečnosti neměly obdoby v žádné jiné evropské socialistické zemi.

²² Self-management založený na společenském vlastnictví výrobních faktorů a nezávislá vnitřní i vnější politika.

3. Rozpad jugoslávské federace a jeho důsledky pro slovinskou ekonomiku

Slovinská republika je jednou z nejmladších středoevropských zemí. Svou nezávislost na jugoslávské federaci vyhlásila v roce 1991 a stala se tak samostatným a suverénním státem, který začal přetvářet své hospodářství na tržní a demokratický charakter. Slovinské důvody k odpoutání se od Jugoslávie byly oproti ostatním svazovým republikám nejprůkaznější: odešla hospodářsky poměrně úspěšná země, která se tak chtěla vymanit z politického a národnostního chaosu.

Ačkoliv ve srovnání s ostatními bývalými jugoslávskými republikami mělo Slovinsko podstatně lepší výchozí podmínky (nejvyšší HDP per capita, nejvyšší životní úroveň obyvatelstva, relativně vyspělá, na průmysl orientovaná ekonomika, relativně vyšší otevřenost vůči západním trhům²³ atd.), i pro tuto zemi byl počátek ekonomické transformace velmi složitým obdobím, které doprovázely značné hospodářské problémy vyvolané snížením domácí poptávky, rozpadem jugoslávského trhu a nepřipraveností malé ekonomiky vyrovnat se s tvrdou západní konkurencí, dále silný pokles výroby, hluboký propad HDP, vysoká míra inflace a rychle narůstající nezaměstnanost.

Tabulka 3.1: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů Slovinska v letech 1989 – 1993 (v %, změna oproti předchozímu roku)

ukazatel (v %)	1989	1990	1991	1992	1993
HDP	-2,7	-3,4	-8,9	-5,5	2,8
hrubá průmyslová výroba	1,1	-10,5	-11,6	-12,6	-2,5
hrubá zemědělská výroba	-2,6	-2,8	-2,5	-6,7	-4,2
hrubé investice	-7,3	-9,0	-11,5	-12,9	10,7
vývoz zboží a služeb	-	-	-20,1	-23,5	0,6
dovoz zboží a služeb	-	-	-22,4	-22,9	17,6
soukromá spotřeba	-	-	-11,0	-3,6	13,9
veřejná spotřeba	-	-	0,3	-1,7	5,3
spotřebitelské ceny (roční průměr)	1306,0	549,7	117,7	207,3	32,9
celková zaměstnanost	-1,2	-4,3	-5,1	-4,1	-3,6
míra nezaměstnanosti	2,9	4,7	8,2	11,5	14,4

Poznámka: Základem pro výpočet míry inflace byl index maloobchodních cen.
Zdroje: Fingerland (1993), s. 8 a EBRD Transition Report 1998, s.227

²³ V roce 1990 připadalo na Slovinsko asi 30% celkového jugoslávského vývozu a ¼ dovozu.

Jak ukazuje tabulka 3.1, klesající hospodářskou aktivitu bylo možné pozorovat již před dosažením nezávislosti. Zvláště hluboký propad HDP byl zaznamenán v roce 1991; v roce 1992 již byla míra poklesu sice o něco menší, ale nadále vysoká. První známky oživení a hospodářského růstu se objevily až v druhé polovině roku 1993 a byly dále poháněny prudkým nárůstem domácí poptávky a mírným růstem čistého exportu. Jakkoliv byl nový hospodářský růst potěšitelný, přinesl nižší přírůstky HDP, než jaké bylo předtím tempo poklesu. Od roku 1993 až do současnosti se slovinský HDP pohybuje v kladných hodnotách, Slovinsko tak stále dosahuje mírného a trvale udržitelného hospodářského růstu (tzv. kontinuální růstový ráz). Počáteční silný propad HDP způsobily zejména tyto faktory:

- zrušení neefektivních výroby, dotací a automatického přidělování úvěrů podnikům jen na základě potřeby,
- započítání privatizace, obchodní a cenové liberalizace a reformy právního systému,
- změna zahraničně-obchodní politiky: rozpad jugoslávského trhu, prudký pokles vzájemného obchodu středo- a východoevropských zemí, přechod na placení ve volně směnitelných měnách, účtování za světové ceny,
- pokles domácí poptávky – především snížení spotřeby domácností a investiční činnosti.

Slovinský HDP per capita (6 843 EUR v roce 1990, 5 131 EUR v roce 1991, 4 854 EUR v roce 1992 a 5 450 EUR v roce 1993) byl již tehdy nejvyšší ve srovnání s ostatními tranzitivními ekonomikami a hodnoty, kterých dosahoval, se již v tomto období přibližovaly úrovni chudších zemí Evropské unie (Řecko, Portugalsko).

Tabulka 3.2: Struktura tvorby společenského produktu Slovinska v roce 1990
(v %, celkový společenský produkt = 100%)

celkový produkt	100,0
průmysl	42,9
stavebnictví	11,7
zemědělství	5,1
doprava a spoje	6,9
obchod	21,4
turistický ruch	3,7
ostatní produktivní odvětví	8,3

Poznámka: Podle tehdejší metodiky jsou zahrnuta pouze tzv. produktivní odvětví.
Zdroj: Fingerland (1993), s.6

Počáteční krize měla různý dopad na jednotlivá odvětví slovinské ekonomiky. Zatímco sektor služeb zaznamenal oživení již na konci roku 1992, hospodářskou recesí byla postižena především průmyslová výroba,²⁴ a to zejména největší slovinská průmyslová odvětví – v první řadě průmysl kovo zpracující, dále textilní, oděvní, kožedělný atd. V roce 1990 byl podíl průmyslu na celkovém společenském produktu Slovinska cca 43% (viz tabulka 3.2). Úroveň průmyslové výroby v roce 1992 byla oproti roku 1989 přibližně o jednu třetinu nižší – hlavní příčinou byl rozpad ekonomických vazeb s ostatními republikami bývalé Jugoslávie, které byly pro Slovinsko jednak zdrojem řady surovinových vstupů a jednak největším odbytištěm²⁵ slovinského zpracovatelského průmyslu, za něž se jen postupně a s obtížemi hledala náhrada. Díky vysoké strukturální koncentraci do kovo zpracujícího průmyslu (viz tabulka 3.3) byla v té době značně omezena „manévrovací schopnost“ celého slovinského průmyslu.

Tabulka 3.3: Struktura slovinského průmyslu podle podílu na produkci, zaměstnanosti a exportu v roce 1990 (v %, průmysl celkem = 100%)

	produkce	zaměstnanost	vývoz
průmysl celkem	100,0	100,0	100,0
z toho:			
kovo zpracující	41,7	42,1	55,1
textilní, oděvní, kožedělný	13,3	19,3	10,7
chemický	12,1	7,5	12,0
potravinářský a tabákový	7,4	6,7	4,1
dřevozpracující	7,2	8,1	7,7
papírenský	6,0	4,6	5,8
ostatní	12,3	11,7	4,6

Zdroj: Fingerland (1993), s.11

Značný hospodářský útlum nastal také ve stavebnictví. Podíl stavebnictví na tvorbě HDP byl v roce 1990 přibližně 12%. S tím úzce souvisí již od roku 1988 trvalý pokles investiční činnosti ve Slovinsku; svého dna dosáhl v letech 1991 a 1992. Dlouhodoběji nepříznivá investiční situace měla negativní vliv na potřebnou modernizaci a strukturální rekonstrukci výroby, jež byla nutným předpokladem obnovy hospodářského růstu a zvýšení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky.

²⁴ Pokles průmyslové výroby byl však ve srovnání s ostatními svazovými republikami nejnižší: například v Srbsku dosahovala průmyslová výroba v roce 1992 55% úrovně z roku 1989 a v Chorvatsku dokonce pouze 50% úrovně z roku 1989.

²⁵ I přes poměrně vysoký podíl vývozu na produkci v řadě odvětví (například ¼ elektrotechnické produkce byla určena pro export) směřovala velká část vyrobené produkce na vnitřní trh bývalé Jugoslávie.

Zemědělská výroba také poklesla, zejména v roce 1992. Hlavní příčinou byla jednak snížená sklizeň vinou sucha, ale také klesající domácí poptávka. V roce 1990 byl podíl zemědělství na tvorbě společenského produktu Slovinska 5,1%, na počtu aktivně činných obyvatel přibližně 10%²⁶ a tržní podíl zemědělské produkce byl cca 46%. Téměř 70% zemědělsky využitelné plochy tvořila soukromá hospodářství o průměrné velikosti 3 ha.

Hluboký propad hospodářského růstu byl provázen vysokou mírou inflace.²⁷ Brzké a poměrně rychlé nastartování tržních reforem (především cenové liberalizace) tak bylo vykoupeno vysokou mírou růstu cen. Největší měsíční nárůst cen (21,5%) byl zaznamenán v říjnu 1991, kdy Slovinsko vyhlásilo měnovou nezávislost a zavedlo vlastní měnu – Slovinský tolar (SIT). V roce 1993 míra inflace značně poklesla, ale neustále se ještě pohybovala v řádu dvouciferných čísel. Rapidní pokles inflace po získání nezávislosti je přisuzován nejen restriktivní měnové a úvěrové politice, jež patřila mezi přední cíle centrální banky, ale částečně také stávajícím cenovým kontrolám a pomalejší liberalizaci některých státem řízených cen.

Co se týče vývoje reálných mezd, v první polovině devadesátých let²⁸ se mzdy zvyšovaly rychlejším tempem než produktivita práce. Tento nadměrný růst mezd byl nejen významným zdrojem inflace, ale také jedním z faktorů, které negativně ovlivňovaly zaměstnanost ve Slovinsku.

Charakteristickým rysem slovinské ekonomiky před získáním nezávislosti byla téměř plná zaměstnanost.²⁹ S přechodem na tržní ekonomiku se však i pro Slovinsko stala nezaměstnanost vážným a rostoucím problémem. Míra nezaměstnanosti vystoupila z přibližně 3% v roce 1989 na 8% v roce 1991 a v roce 1993 již přesáhla 14%. V souvislosti se započatým uskutečňováním privatizace, restrukturalizace a modernizace ekonomiky nemohlo být očekáváno její snížení.

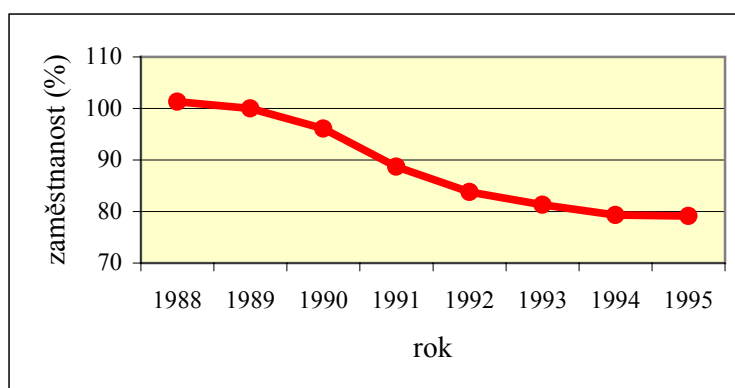
²⁶ Poloviční ve srovnání s Jugoslávií jako celkem.

²⁷ Tak jako ostatní republiky bývalé Jugoslávie, i Slovinsko vykazovalo vysoké míry inflace již v průběhu 70. a 80. let; tento trend přetrval až do získání nezávislosti a překonání problémů s touto skutečností spojených. Z rychlého růstu cen v 70. a 80. letech profitovaly ty jugoslávské republiky, v jejichž ekonomice dominoval zpracovatelský průmysl a finální výroba (Slovinsko, Chorvatsko, Vojvodina) – u těchto výrobků rostly ceny volně a rychle. Naopak inflaci trpěly oblasti, v jejichž ekonomické struktuře převládala energetika, těžký průmysl a výroba surovin (Bosna a Hercegovina, Makedonie, Kosovo, Černá Hora) – ceny těchto výrobků regulovala svými rozhodnutími svazová vláda a dlouho je výrazně potlačovala.

²⁸ Až do roku 1997, kdy parlament schválil, že míra růstu reálných mezd bude udržována pod mírou růstu produktivity práce.

²⁹ Na rozdíl od ostatních republik někdejší Jugoslávie, které se vyznačovaly vysokou mírou nezaměstnanosti (především nejméně vyspělé Kosovo).

Graf 3.1: Vývoj celkové zaměstnanosti (v %, rok 1989 = 100%)



Zdroj: Economic Survey of Europe, UN, Geneva, 1998, No.1 In: Tomšík (1998), s.16

Celkový pokles zaměstnanosti byl způsoben různými změnami zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství. Nejen absolutní, ale i relativní³⁰ pokles zaměstnanosti byl zaznamenán zejména v sektoru průmyslu. V roce 1992 představovala zaměstnanost v průmyslu 47,1% celkové zaměstnanosti, z toho zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu byla 38,7% a ve stavebnictví 5,8%. Tento trend poklesu pokračoval i ve druhé polovině devadesátých let a v současnosti tvoří zaměstnanost v průmyslu cca 37% celkové zaměstnanosti, z toho ve zpracovatelském průmyslu 27,8% a ve stavebnictví 7,3% (údaje pro rok 2002).³¹ Zaměstnanost v sektoru zemědělství v roce 1992 představovala 7,8% celkové zaměstnanosti (11% v roce 2002).

Naopak došlo k poměrně velkému nárůstu zaměstnanosti v sektoru služeb (o cca sedm procentních bodů). Terciární sektor se tak dostal na první místo, co se týče zaměstnanosti (45,1% v roce 1992, 52% v roce 2002). Tento velký nárůst bývá vysvětlován tím, že v sektoru veřejných služeb (hlavně zdravotnictví a školství) došlo k mnohem nižšímu poklesu zaměstnanosti než v ostatních národohospodářských odvětvích a dále byl zaznamenán podstatný nárůst zaměstnanosti v nových, především soukromých službách, které se začaly s transformací ekonomiky teprve rozvíjet (hlavně finanční služby, bankovníctví, pojišťovnictví).

Celkový pokles zaměstnanosti v první polovině devadesátých let byl ovlivněn také tím, že pád komunistického řízení ekonomiky umožnil zrušení povinnosti „být zaměstnán.“ Někteří ekonomicky činní obyvatelé tak nově zůstali v domácnosti (hlavně ženy) nebo byli příjemci důchodu plynoucího ze svého bohatství a vůbec nevystupovali na trhu práce.

³⁰ Vzhledem k celkové zaměstnanosti; pokles větší než byl pokles celkové zaměstnanosti.

³¹ Statistical Yearbook 2003, Statistical Office of the Republic of Slovenia; stavebnictví je zahrnuto do sektoru průmyslu.

Navzdory poklesu celkové zaměstnanosti došlo k výraznému zvýšení zaměstnanosti v soukromém sektoru; soukromý sektor se tak stal významným tvůrcem nových pracovních míst v ekonomice.

Obchodní obrat se zahraničím se po počátečním propadu (1990, 1991) opět zvýšil. Jedním z hlavních problémů v zahraničně-obchodní oblasti byla teritoriální reorientace zahraničního obchodu: náhrada ztraceného odbytu v bývalých jugoslávských republikách novými trhy. Hospodářské vztahy s ostatními republikami někdejší Jugoslávie totiž měly pro Slovinsko před vyhlášením nezávislosti větší význam než obchodní styky se zahraničím - v roce 1990 vyváželo Slovinsko cca 24% své produkce do ostatních jugoslávských republik, 18% bylo exportováno do zahraničí a přibližně 58% bylo určeno pro domácí trh. V průmyslu byla vazba na zbývající svazové republiky ještě silnější (například v obuvnickém průmyslu připadalo na vnitřní jugoslávský trh asi 50% veškerého odbytu, v chemickém průmyslu 46%, v textilním průmyslu 40%, v kovozapracujícím a papírenském průmyslu přibližně jedna třetina a v automobilovém průmyslu 30% celkového odbytu).

Hlavním slovinským obchodním partnerem v rámci bývalé Jugoslávie bylo Chorvatsko, v roce 1990 na něj připadala přibližně polovina vnitrojugoslávského obchodu. S touto republikou byla i nadále po vyhlášení nezávislosti realizována významná část celkového slovinského obchodu, ale podmínky vzájemného obchodu se zhoršily zavedením některých omezení ze strany válkou poznamenaného Chorvatska. Se Srbskem (dřívější druhý hlavní obchodní partner v rámci tehdejší Jugoslávie) a Černou Horou byly hospodářské vztahy přerušeny v důsledku embarga OSN. Také styky s Bosnou a Hercegovinou, která byla sídlem mnoha poboček slovinských firem a dodavatelem řady surovin, poklesly na minimum.

Již před získáním nezávislosti byla pro slovinskou ekonomiku typická větší míra otevřenosti ve srovnání s ostatními republikami bývalé Jugoslávie. Jak ukazuje tabulka 3.4, Slovinsko se také vyznačovalo vysokým podílem vyspělých tržních ekonomik na zahraničním obchodu: v roce 1990 dosahoval téměř $\frac{3}{4}$ u vývozu a více než 80% u dovozu. Největšími obchodními partnery byly především Německo, Itálie, Francie a Rakousko. Do států střední a východní Evropy směřovala přibližně jedna pětina vývozu; podíl této oblasti na dovozu byl s 13% podstatně menší. Zahraničně-obchodní orientace Slovinska na evropské tržní ekonomiky se v následujících letech nadále prohlubovala³² - také v souvislosti s tím, že jednou z předních slovinských priorit byl již od získání nezávislosti vstup země do Evropské

³² Těžiště slovinského vývozu tvořily především výrobky kovozapracujícího, elektrotechnického, automobilového, chemického, textilního, dřevařského a strojírenského průmyslu. Silná byla dovozní závislost Slovinska u paliv, ostatních surovin, chemických výrobků a potravin.

unie. Nyní jsou se zeměmi EU-15 realizovány cca dvě třetiny celkového zahraničního obchodu. Dále se prohlubovaly také obchodní styky s ostatními zeměmi střední a východní Evropy (např. CEFTA).

Tabulka 3.4: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Slovinska v roce 1990
(v %, celkový dovoz = 100% a celkový vývoz = 100%)

	export	import
celkem	100,0	100,0
vyspělé tržní ekonomiky	73,1	80,8
z toho:		
Německo	22,2	23,2
Itálie	18,8	15,8
Francie	9,8	11,7
Rakousko	5,4	9,0
státy střední a východní Evropy	20,5	13,0
z toho:		
SSSR	13,3	6,4
ČSFR	2,0	1,6
ostatní	6,4	6,2

Zdroj: Fingerland (1993), s.14

Tabulka 3.5: Příliv přímých zahraničních investic v letech 1990 – 1995:
Slovinsko ve srovnání s Českou republikou (v mil. USD)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	celkem
Slovinsko	4	65	111	113	128	176	597
Česká republika	132	513	1 004	654	868	2 562	5 733

Zdroj: Economic Survey of Europe, UN, Geneva, 1998, No.1 In: Tomšík (1998), s.27

Výše zahraničních investic na počátku transformačního období byla ve Slovinsku poměrně nízká, zejména ve srovnání s ostatními tranzitivními zeměmi, hlavně Maďarskem, Polskem a Českou republikou. Důvodem byla zejména politická nejistota a nejasnosti, co se týkalo způsobu privatizace, dále některé diskriminační prvky vůči zahraničním investorům (například vlastnictví nemovitostí cizinci). Na prvním místě mezi zahraničními investory stálo Německo, následované Itálií a Rakouskem. Počet registrovaných projektů přímých zahraničních investic dosahoval v roce 1992 cca 1 500 (v roce 1990 to bylo 700 projektů a v roce 1991 1 000 projektů). Hlavní zájem patřil do té doby obchodu, finanční sféře a poradenství. Nadále mělo Slovinsko zájem o investice především do cizineckého ruchu, infrastruktury, potravinářského průmyslu a elektroniky. Ve snaze nalákat do země zahraniční

kapitál Slovinsko postupně liberalizovalo podmínky pro realizaci zahraničních investic. Zahraniční investice byly nezbytné zejména pro náročnou restrukturalizaci a modernizaci průmyslu, obnovu strojových parků, zavádění nových technologií a také efektivního podnikatelského a manažerského know-how.

V lednu 1993 slovinská vláda vyhlásila hospodářský program, který předpokládal zejména dokončení liberalizace ekonomiky, restrukturalizaci a privatizaci jednotlivých odvětví, reformu bankovníctví, zdokonalení daňové soustavy a celkové přiblížení se západoevropským standardům. Již od počátku transformace bylo klíčovou prioritou Slovinska zapojení se do evropské integrace a konečně vstup do Evropské unie.

Ačkoliv získání nezávislosti a započetí protržních reforem a budování nových institucí mělo pro zemi řadu negativních důsledků (hluboký propad HDP, silný pokles výroby, vysoká míra inflace, rostoucí nezaměstnanost, ztráta jugoslávského trhu apod.), postupně začaly převažovat důsledky pozitivní. Po počáteční etapě stabilizace ekonomiky opět akceleroval hospodářský růst, míra nárůstu cen se snížila, hospodářství bylo úspěšně restrukturalizováno a modernizováno, Slovinsko se v zahraničních vztazích přeorientovalo zejména na vyspělé tržní ekonomiky a prohloubilo své vztahy s EU, jež příznivě ovlivnily a urychlily průběh hospodářských reforem. Země se postupně dostala do vnitřní i vnější ekonomické rovnováhy a stále více se přibližovala standardům vyspělé Evropy. Slovinsko se tak stalo jednou z nejúspěšnějších transformujících se zemí. Úspěch tohoto procesu byl završen dne 1. května 2004, kdy Slovinsko vstoupilo do Evropské unie. Další popis hospodářského vývoje Slovinska v průběhu devadesátých let a postupné přiblížování se EU bude předmětem následujících dvou kapitol.

4. Hospodářský vývoj v průběhu devadesátých let

Mezi klíčové ukazatele popisující národní hospodářství země, které svým významem přesahují všechny ostatní proměnné, patří zejména hrubý domácí produkt, zaměstnanost, inflace a čisté vývozy (bilance zahraničního obchodu). Tento „magický čtyřúhelník“ je tvořen rozhodujícími veličinami, podle nichž posuzujeme makroekonomickou výkonnost a vlastně také hospodářské úspěchy dané země.

4.1. Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt a jeho růst je jedním ze základních ukazatelů hospodářské výkonnosti dané ekonomiky. Je klíčovou makroekonomickou proměnnou, která měří schopnost země vytvářet pro své obyvatelstvo požadovanou úroveň výroby ekonomických statků a služeb.

Na počátku devadesátých let, po vyhlášení nezávislosti a zahájení tržních reforem, došlo tak jako ve všech postkomunistických zemích i ve Slovinsku k silnému propadu HDP. Toto snížení hospodářské aktivity způsobily zejména následující faktory (velké změny na mikro- i makroúrovni):

- pokles domácí poptávky – především snížení investiční činnosti a spotřeby domácností,
- změna zahraničně-obchodní politiky (reorientace na trhy EU), rozpad jugoslávského trhu (byl pro Slovinsko zdrojem řady surovin a také největším odbytištěm zpracovatelského průmyslu), prudký pokles vzájemného obchodu středo- a východoevropských zemí, přechod na placení ve volně směnitelných měnách, účtování za světové ceny,
- zrušení neefektivních výroby, dotací a automatického přidělování úvěrů podnikům jen na základě potřeby,
- započítání cenové liberalizace, privatizace a reformy právního systému.

Jak ukazuje tabulka 4.1.1, největší pokles reálného produktu (-8,9%) byl zaznamenán v roce 1991 (rok vyhlášení nezávislosti). Následující rok již byla míra poklesu sice o něco menší (-5,5%), ale nadále zůstávala vysoká. Po řadě let klesajícího reálného HDP³³ se ve Slovinsku v polovině roku 1993 objevila opět pozitivní růstová tempa. Tento trend přetrvával až

³³ Klesající hospodářskou aktivitu bylo ve Slovinsku možné pozorovat již před získáním nezávislosti.

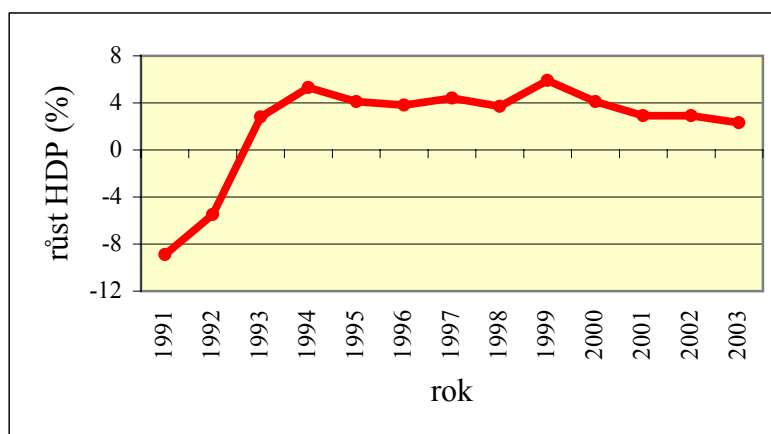
do současnosti. Ve srovnání s ostatními tranzitivními zeměmi Slovinsko po celé transformační období vykazuje méně výrazný,³⁴ zato však trvalý, vyrovnaný a udržitelný růst reálného HDP pohybující se průměrně okolo 2 – 4% (tzv. kontinuální růstový ráz), který nebyl nikdy narušen žádnými podstatnějšími makroekonomickými nestabilitami.

Tabulka 4.1.1: Roční růst reálného HDP v letech 1991 – 2003 (v %)

rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
růst HDP	-8,9	-5,5	2,8	5,3	4,1	3,8	4,4	3,7	5,9	4,1	2,9	2,9	2,3

Zdroj: Statistical Office of the Republic of Slovenia

Graf 4.1.1: Roční růst reálného HDP v letech 1991 – 2003 (v %)



Zdroj: SORS; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.1.1.

Nový růst byl samozřejmě potěšitelný, nicméně nejprve přinesl nižší přírůstky HDP, než jaké bylo předtím tempo poklesu. Vezmeme-li jako základ poslední rok existence jugoslávské federace (HDP dosahoval hodnoty 13 674 mil. EUR), tak podle tabulky 4.1.2 uvidíme, že Slovinsku se podařilo překonat úroveň roku 1990 až v roce 1995 (HDP se stabilizoval na hodnotě 15 296 mil. EUR), tedy o pět let později.

³⁴ Růst reálného HDP v Estonsku přesáhl v roce 1997 dokonce 11%. Tato situace však byla neudržitelná, především s ohledem na vnější ekonomické vztahy země.

Tabulka 4.1.2: Vývoj HDP v letech 1990 – 2003 (běžné ceny, mil. EUR)

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
HDP	13 674	10 271	9 688	10 849	12 162	15 296	15 917
rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
HDP	16 991	18 374	19 831	20 594	21 825	23 321	24 264

Zdroj: Statistical Office of the Republic of Slovenia

Hospodářský růst v první polovině devadesátých let byl poháněn zejména prudkým nárůstem domácí poptávky a mírným růstem čistého exportu. V roce 1993 byla nejdynamičtější složkou domácí poptávky spotřeba domácností (reálný růst 13,9% po několikaletém poklesu), investice (reálný růst 10,7% rovněž po několikaletém poklesu) a v menší míře také vládní výdaje (reálný růst 5,3%). Exporty zboží a služeb se po rapidním propadu zvýšily jen mírně (0,6%). V roce 1994 vzrostla soukromá a veřejná spotřeba jen mírně (3,8% a 2,1%), domácí investice si zachovaly svou dynamiku (12,5%) a narostly také exporty (10,5%). V roce 1995 byly hlavním tahounem domácí poptávky investice (17,1%) a spotřeba domácností (9,2%). Vládní výdaje a exporty byly poměrně stabilizovány.

Ve druhé polovině devadesátých let, počínaje roky 1996 a 1997, se stala hlavní hnací silou hospodářského růstu zahraniční poptávka, tedy slovinské exporty zboží a služeb. Díky včasné reorientaci na trhy Evropské unie Slovinsko přímo nezasáhla ruská krize. Nejdynamičtější složkou domácí poptávky byly investice (nejvyšší reálný růst byl zaznamenán v roce 1999: 19,1%), růst vládních výdajů se postupně snižoval (5,8% v roce 1998, 2,4% v roce 2002) a spotřeba domácností byla tlumena jen mírným nárůstem mezd³⁵ a nízkým růstem zaměstnanosti. V roce 1999 došlo ke zvýšení soukromé spotřeby (a také domácích investic) hlavně díky očekávanému zavedení daně z přidané hodnoty.

Na přelomu tisíciletí se značně oživila poptávka v EU a pozitivním důsledkem pro Slovinsko byl rapidní nárůst exportů a zároveň snížení růstu importů zboží a služeb. Hospodářská aktivita v letech 1999 a 2000 byla velmi silná (v roce 1999 dosahoval reálný růst HDP téměř 6% - nejvyšší úroveň od získání nezávislosti), ale v roce 2001 následovalo oslabení. V roce 2002 vzrostly především exporty na trhy nečlenských zemí EU. Soukromá i veřejná spotřeba se zvýšily jen málo a investice zaznamenaly po poklesu v předcházejícím roce opět mírný pozitivní růst.

³⁵ Od poloviny roku 1997 je růst reálných mezd ve Slovinsku udržován pod růstem produktivity práce; cílem je zvýšení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky a zmírnění inflačních tlaků.

Tabulka 4.1.3: Výdaje na HDP v letech 1991 – 2002 (reálný růst v %)

rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
soukromá spotřeba	-11,0	-3,6	13,9	3,8	9,2	2,6	2,8	3,3	6,0	0,8	1,7	1,7
veřejná spotřeba	0,3	-1,7	5,3	2,1	2,5	2,2	5,8	5,8	4,6	3,1	3,2	2,4
domácí investice	-11,5	-12,9	10,7	12,5	17,1	6,9	8,7	11,3	19,1	0,2	-1,9	3,1
exporty zboží a služeb	-20,1	-23,5	0,6	10,5	1,0	2,5	9,9	6,7	1,7	12,7	6,2	5,7
importy zboží a služeb	-22,4	-22,9	17,6	10,7	11,6	1,3	9,6	10,4	8,2	6,1	2,1	4,6

Zdroje: EBRD Transition Report 1998, s. 227 a <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr03109.pdf>

Podívejme se blíže na strukturu výdajů v průběhu devadesátých let. Vládní výdaje nejprve na počátku transformačního období vzrostly³⁶ asi o tři procentní body a poté se dlouhodobě stabilizovaly mezi 20 – 21% HDP. Podíl domácích investic vzrostl z přibližně 20% HDP na 27,4% HDP v roce 1999 a tehdy dosáhl svého vrcholu. Následovalo postupné snižování podílu investic až na necelých 23% v roce 2002. Spotřeba domácností se průměrně nacházela mezi 54 – 58% HDP, přičemž nejvyššího podílu dosáhla v roce 1995 (58,1% HDP) a nejnižšího podílu v roce 2002 (54,8%). Exporty zboží a služeb se pohybovaly mezi 52 – 60% HDP, v současnosti se jejich podíl na HDP mírně zvyšuje. Importy zboží a služeb se pohybovaly průměrně mezi 56 – 60% HDP a v současnosti jejich podíl na HDP mírně klesá.³⁷

Tabulka 4.1.4: Vývoj HDP v roce 2003 – čtvrtletní údaje

	2003, I	2003, II	2003, III	2003, IV
běžné ceny, mil. SIT	1 313 728	1 450 802	1 453 990	1 452 121
reálný růst v %, Q/Q-4	2,2	2,1	2,3	2,5
reálný růst v %, Q/Q-1	0,2	0,7	1,0	0,5

Zdroj: Statistical Office of the Republic of Slovenia

Čtvrtletní vývoj hrubého domácího produktu Slovinska v průběhu roku 2003 je popsán v tabulce 4.1.4. V prvním kvartálu tvořil HDP v běžných cenách asi 1 313 728 mil. SIT, ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku se zvýšil o 2,2% a ve srovnání s posledním kvartálem předchozího roku vzrostl o 0,2%. Ve druhém čtvrtletí dosáhl běžný HDP hodnoty 1 450 802 mil. SIT, ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku vzrostl o 2,1% a oproti předcházejícímu kvartálu se zvýšil o 0,7%. Ve třetím čtvrtletí roku 2003 se běžný HDP

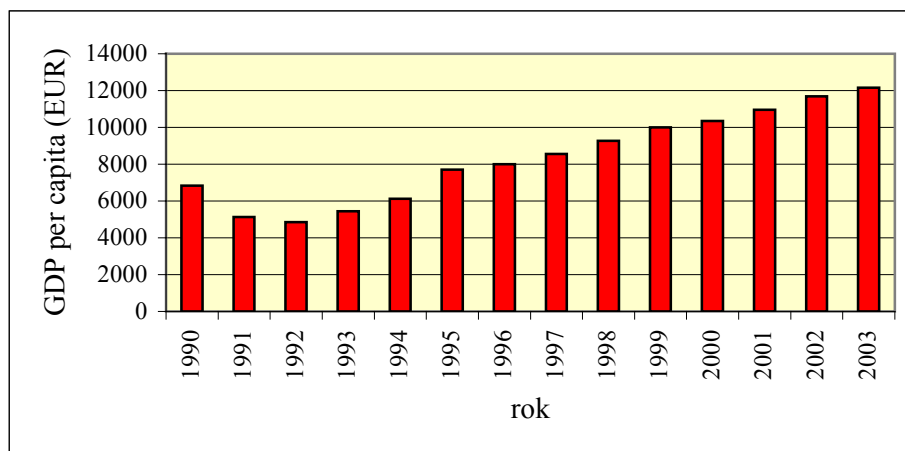
³⁶ Zvýšení vládních výdajů na počátku transformace vysvětlují zejména důsledky rozpadu společného státu: budování státní správy a samosprávy, která po odchodu z jugoslávské federace musela v samostaném Slovinsku teprve vzniknout.

³⁷ Podle údajů Evropské unie.

stabilizoval na 1 453 990 mil. SIT, oproti stejnému období minulého roku se zvýšil o 2,3% a oproti druhému čtvrtletí vzrostl o 1%. V posledním kvartálu počítal HDP v běžných cenách asi 1 452 121 mil. SIT, ve srovnání s posledním kvartálem roku 2002 vzrostl o 2,5% a oproti předcházejícímu čtvrtletí se zvýšil o 0,5%. Růst reálného HDP ve Slovinsku, ačkoliv se v posledních letech poněkud zpomalil, přesahuje průměrný růst reálného HDP v EU-15.³⁸

Vývoj slovinského HDP v poměru na jednoho obyvatele popisuje tabulka 4.1.5 a graf 4.1.2. V roce 1991 došlo stejně tak jako u reálného produktu i u HDP na hlavu k velkému poklesu (oproti roku 1990 bylo zaznamenáno snížení o 1 712 EUR). Tento pokles se v roce 1992 ještě více prohloubil: HDP per capita se stabilizoval na hodnotě 4 854 EUR a dosáhl tak svého dna. V roce 1993 je již patrné mírné oživení a postupný růst HDP na obyvatele. Tento pozitivní trend ve Slovinsku přetrval až dodnes. Úroveň roku 1990 (tj. 6 843 EUR) byla překonána v roce 1995, kdy slovinský HDP na hlavu dosáhl hodnoty 7 696 EUR. V roce 2003 HDP per capita přesáhl hodnotu 12 000 EUR a v průběhu devadesátých let se tak zvýšil více než dvojnásobně.

Graf 4.1.2: Vývoj HDP na obyvatele v letech 1990 – 2003 (EUR)



Zdroj: SORS; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.1.5.

³⁸ V posledním čtvrtletí roku 2003 HDP v EU-15 vzrostl o 0,4%; v porovnání s posledním čtvrtletím roku 2002 jde o nárůst 0,9%.

Tabulka 4.1.5: HDP per capita (v EUR) a jeho reálný růst (v %) v letech 1990 – 2003

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
HDP per capita (EUR)	6 843	5 131	4 854	5 450	6 115	7 696	7 994	8 552	9 267	9 997	10 352	10 957	11 690	12 154
reálný růst (%)	-	-8,9	-5,5	2,8	5,3	4,1	3,8	4,4	3,7	5,9	4,1	2,9	2,9	2,3

Zdroj: SORS

Slovinsko je nejbohatší transformační ekonomikou.³⁹ Jak ukazuje tabulka 4.1.6, již na samém počátku devadesátých let byl slovinský HDP na obyvatele nejvyšší ve srovnání s ostatními tranzitivními zeměmi a jeho hodnoty se přibližovaly úrovni chudších zemí Evropské unie (například Portugalska nebo Řecka). V roce 2002 představoval slovinský HDP per capita asi 72% průměrného HDP na hlavu v zemích evropské „patnáctky“ a očekává se jeho další růst a sblížení s průměrem EU-15 (92% okolo roku 2015). V tomto ohledu je Slovinsko následováno Českou republikou, jejíž HDP na hlavu v roce 2002 přesáhl 60% průměru EU-15. Naopak polský HDP per capita se pohybuje okolo 40% průměru evropské „patnáctky“ a ve srovnání se Slovinskem je tak o více než jednu třetinu nižší.

Tabulka 4.1.6: Srovnání úrovně HDP per capita některých kandidátských zemích Evropské unie, které 1. května 2004 vstoupily do EU (v %, průměr EU-15 = 100%)

	1990	1995	2000	2001	2002	2005	2010	2015
průměr EU-15	100	100	100	100	100	100	100	100
Slovinsko	69	64	70	71	72	76	84	92
Česká republika	68	62	60	61	62	65	72	79
Slovenská republika	51	45	50	51	51	54	60	66
Maďarsko	49	46	52	52	53	56	61	68
Polsko	31	35	40	40	39	40	44	49

Poznámka: Údaje po roce 2002 – odhady WIIW.
Zdroj: Havlik (2002), s.5

Ve Slovinsku se v průběhu devadesátých let stejně tak jako v ostatních transformačních ekonomikách objevila tendence postupného přibližování struktury HDP struktuře přítomné v evropských rozvinutých zemích. Tento trend bude zřejmě i nadále pokračovat. Podíl služeb (a to zejména tržních služeb) na tvorbě HDP neustále vzrůstá na úkor nižšího podílu průmyslu

³⁹ Již v rámci bývalé Jugoslávie byl slovinský HDP per capita nejvyšší.

a také zemědělství. Velký rozvoj byl zaznamenán především ve finančních službách,⁴⁰ turistickém ruchu, dopravě a obchodu. Ve struktuře tvorby HDP tedy převažuje terciární sektor následovaný průmyslem; zemědělství přispívá ke tvorbě slovinského HDP jen nevýznamnou měrou.⁴¹ Lze říci, že ve struktuře tvorby HDP z hlediska jednotlivých sektorů výroby v národním hospodářství, došlo k jedné z největších transformačních změn.

Tabulka 4.1.7: Struktura tvorby HDP ve Slovinsku v letech 1992 – 2002
(v % hrubé přidané hodnoty)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
zemědělství	5,8	5,1	4,5	4,5	4,4	4,2	4,1	3,6	3,4	3,3	3,0
průmysl	40,2	38,1	39,4	37,6	37,6	37,4	37,6	37,4	36,1	36,1	35,2
služby	54,0	56,8	56,1	57,9	58,0	58,4	58,3	59,0	60,4	60,7	61,8

Poznámka: Průmysl v sobě zahrnuje stavebnictví.

Zdroje: Tomšik (1998), s.9; http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf;

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/slovenia_en.pdf;

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf

Zemědělství přispívá jen nevýznamnou měrou ke tvorbě slovinského HDP, v roce 2002 vytvořilo pouze 3,0% HDP. Jeho podíl na zaměstnanosti Slovinska je větší, v roce 2002 zemědělství zaměstnávalo asi 11% osob. Přírodní podmínky činí zemědělskou kultivaci ve Slovinsku poměrně obtížnou, přibližně 60% povrchu země tvoří lesy a okolo 70% zemědělské plochy se nachází v oblastech s obtížnými kultivačními podmínkami. Ve Slovinsku převažují malé a většinou soukromé farmy (představují 92% zemědělské půdy a ¾ produkce), farmářská struktura je tedy značně rozptýlená. Průměrná výměra jednotlivých farem počítá cca 4,8 ha a je zde jen málo farmářů, kteří se věnují zemědělství na plný úvazek. Tyto nepříznivé podmínky sice úplně nebrání zemědělské produkci, nicméně oslabují konkurenceschopnost slovinského zemědělství. Zemědělská výroba se tedy soustřeďuje místo extenzivní zemědělské kultivace na kultivaci intenzivní, živočišná výroba převažuje nad výrobou rostlinnou a produkce se rozvíjí spíše s důrazem na kvalitu (trade marks) a ne na kvantitu.

Ačkoliv je Slovinsko čistým dovozcem potravin, mnoho zemědělských produktů si našlo cestu na vyspělé evropské trhy a je tam pro svou kvalitu vysoce ceněno (maso, mléčné výrobky, ovocné džusy, vína, med). V souladu se vstupem do Evropské unie dochází i v zemědělství k postupné harmonizaci standardů se zeměmi EU, liberalizaci a otevírání trhu.

⁴⁰ Zaostávání za vyspělými tržními ekonomikami zde bylo přirozeně nejvyšší.

⁴¹ Slovinská ekonomika byla vždy orientovaná na průmyslovou výrobu.

Jak ukazuje tabulka 4.1.7, podíl zemědělství na tvorbě HDP se v průběhu celého transformačního období neustále snižoval. V roce 1992 zemědělství vytvořilo 5,8% HDP a v roce 2002 už to byla pouze 3%. Za poslední desetiletí se tedy podíl primárního sektoru na celkové produkci snížil téměř o polovinu. Tento klesající trend je zcela v souladu s charakterem slovinské ekonomiky, která se odnepaměti orientuje především na průmyslovou výrobu (hlavně na zpracovatelský průmysl).

Pokles zemědělské produkce byl ve Slovinsku patrný již před získáním nezávislosti (v roce 1989 byla reálná míra růstu $-2,6\%$, v roce 1990 $-2,8\%$ a v roce 1991 $-2,5\%$).⁴² Zemědělství ve Slovinsku bylo přirozeně také zasaženo počáteční hospodářskou krizí; ve srovnání například se zpracovatelským průmyslem však relativně méně. V roce 1992 dosáhla zemědělská produkce s $-6,7\%$ svého dna. V roce 1993 byla míra poklesu sice již o něco menší ($-4,2\%$), ale nadále poměrně vysoká. Hlavní příčinou poklesu zemědělské výroby byla snížená sklizeň vinou nepříznivých přírodních podmínek (především sucha), ale také nízká domácí poptávka. V roce 1994 bylo možné poprvé pozorovat pozitivní růstová tempa, která se udržela až do roku 1998 ($4,2\%$ v roce 1994, $1,6\%$ v roce 1995, $1,7\%$ v roce 1996, $0,7\%$ v roce 1997 a $3,1\%$ v roce 1998). Oživení zemědělské výroby však následně vystřídal její útlum, který ve Slovinsku přetrval až do současnosti ($-2,1\%$ v roce 1999, $-1,0\%$ v roce 2000, $-2,1\%$ v roce 2001, $-0,1\%$ v roce 2002 a $-2,0\%$ v roce 2003).

Rok 2003 byl pro zemědělskou produkci velice nepříznivý: jarní mrazy, letní sucha a časté bouře snížily vytvořený produkt v oblastech, které jsou velmi důležité z hlediska podílu produktu na celkové zemědělské výrobě. Množstevní deficit v zemědělské produkci byl větší než nárůst cen zemědělských produktů. Ztráta příjmu byla nejvíce patrná v rostlinné produkci: obilniny téměř 40% , ovoce 25% , brambory 25% , průmyslové plodiny cca 20% a hrozny 17% . Ztráta příjmu byla pouze částečně pokryta subvencemi poskytnutými na zmírnění následků škod způsobených nepříznivou přírodní situací. Podle prvních odhadů poklesl v roce 2003 reálný příjem ze zemědělství na jednoho pracujícího o 21% ve srovnání s rokem 2002.

Slovinsko je vyspělý průmyslový stát a dlouholetou tradici má zejména ve zpracovatelském průmyslu. I přes současný trend snižování podílu průmyslu na celkové tvorbě HDP (a zároveň zvyšování podílu služeb) slovinský průmysl přispívá významnou měrou ke tvorbě celkového HDP ($35,2\%$ v roce 2002). Podíl průmyslu na celkové zaměstnanosti byl v roce 2002 37% . Hodnoty $26,3\%$ a $27,8\%$ tak stejně charakterizují zpracovatelský průmysl, který je největším slovinským průmyslovým odvětvím, největším

⁴² Procentuální údaje o reálné míře růstu zemědělské výroby v průběhu devadesátých let na základě dat Mezinárodního měnového fondu a EBRD.

exportérem a vlastně také největší ekonomickou aktivitou v zemi. Restrukturalizace podniků a technologický pokrok ve zpracovatelském průmyslu byl v průběhu devadesátých let poměrně rychlý, a i když celý proces neproběhl bez problémů, v souladu se světovou konkurencí značně vzrostla kvalita a poklesly ceny zboží. Slovinský průmysl se vyznačuje vysokým stupněm flexibility, protože není koncentrován jen v několika málo velkých firmách. Malé a střední podniky totiž tvoří ve Slovinsku asi 98% počtu všech firem, 38% HDP a 40% celkové zaměstnanosti.

Tabulka 4.1.7 ilustruje klesající podíl průmyslu na tvorbě slovinského HDP v průběhu devadesátých let. V roce 1992 průmysl vytvořil 40,2% HDP a v roce 2002 35,2% HDP. Za poslední desetiletí tedy podíl slovinského průmyslu na celkové produkci poklesl o 5%.

Průmysl, a to zejména zpracovatelský průmysl (zahrnující největší slovinská průmyslová odvětví: kovo zpracující, textilní, oděvní a kožedělný průmysl) byl na počátku transformačního období odvětvím, které bylo nejvíce postiženo hospodářskou krizí; po roce 1989 se ocitl v hluboké depresi. Pokles průmyslové výroby přetrvával až do roku 1993 (reálný růst v roce 1989 byl 1,1%, v roce 1990 -10,5%, v roce 1991 -11,6%, v roce 1993 -2,5); svého dna dosáhl s -12,6% v roce 1992. Od té doby až do současnosti Slovinsko stále vykazuje pozitivní růstová tempa průmyslové výroby: 6,6% v roce 1994, 2,3% v roce 1995, 1,2% v roce 1996, 4,7% v roce 1997, 4,6% v roce 1998, 3,1% v roce 1999, 8,6% v roce 2000, 4,4% v roce 2001 a 3,5% v roce 2002.⁴³

Počáteční krize také v rozsáhlé míře ovlivnila stavebnictví; i v tomto sektoru nastal značný hospodářský útlum. S tím úzce souvisí pokles investiční činnosti ve Slovinsku na počátku devadesátých let, který měl negativní vliv na tehdy tolik potřebnou restrukturalizaci a modernizaci výroby a na nějakou dobu tak podvázal hospodářský růst a zvýšení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky. Dnes se podíl stavebnictví na tvorbě celkové přidané hodnoty pohybuje okolo 6%.

Služby jsou sektorem národního hospodářství, který se dnes ve Slovinsku podílí největší měrou na tvorbě celkového HDP. Podíl služeb na tvorbě HDP v průběhu devadesátých let neustále narůstal a v roce 2002 se stabilizoval na hodnotě 61,8%. Ve stejném roce bylo v sektoru služeb zaměstnáno celkem 52% osob. Procentuální údaje o zaměstnanosti a vytvořeném produktu naznačují, že produktivita práce ve službách je vyšší než například v zemědělství nebo ve zpracovatelském průmyslu a existuje zde tedy dobrý ekonomický

⁴³ Na základě údajů IMF a EBRD.

základ a relativně silný potenciál pro další rozvoj. Podílem služeb na tvorbě HDP se Slovinsko řadí mezi vyspělé tržní ekonomiky.

Výstavba turistických kapacit ve Slovinsku jako součásti bývalé Jugoslávie byla značně zanedbána (zahraniční turisté navštěvovali spíše chorvatské pobřeží) a jejich celková kvalita byla poměrně špatná. Příjem z turismu před jugoslávským kolapsem, tedy v roce 1990, činil ve Slovinsku asi 857 mil. USD (tj. 420 USD na obyvatele). Pro srovnání: v Rakousku představoval příjem z turistického ruchu v tomtéž roce 11,3 mld. USD (tj. 1 491 USD na obyvatele) a ve Švýcarsku 6,6 mld. USD (tj. 1 022 USD na obyvatele). Bezprostředně po rozpadu jugoslávské federace nebyly existující turistické kapacity ve Slovinsku dostatečně využívány z důvodu vypuknutí mnoha konfliktů v přímém sousedství země. Turistický ruch se však začal brzy a velmi rychle rozvíjet a Slovinsko začalo být v tomto ohledu pro zahraniční turisty velice atraktivní, zejména díky své krásné a relativně nepoškozené přírodě, četným horským a krasovým oblastem, velkému množství jezer apod. Nejvíce turistů do Slovinska přijíždí z Itálie, Německa a Rakouska. Rozvoj turismu se tak stal velkou šancí pro zvýšení příjmů země a ve slovinské ekonomice hraje stále důležitější roli. V roce 1997 turistický ruch Slovinsku přinesl již cca 1,18 mld. USD (počet příjezdů zahraničních turistů asi 974 tis.) a v roce 2002 to bylo přibližně 1,4 mld. USD (počet příjezdů zahraničních turistů asi 1,22 mil.)

Tabulka 4.1.7 popisuje rostoucí trend podílu terciárního sektoru na celkové přidané hodnotě ve Slovinsku v průběhu devadesátých let. V roce 1992 přispěly služby k celkovému HDP 54% a v roce 2002 se jejich podíl zvýšil na téměř 62%. Za posledních deset let tedy podíl služeb na tvorbě HDP vzrostl o cca 8%. Díky dynamickému rozvoji služeb jsou dnes již téměř dvě třetiny HDP vyprodukovány v sektoru terciárního hospodářství; naopak tvorba HDP v primárním a sekundárním sektoru poklesla.

Ačkoliv je Slovinsko rozlohou malý stát, existují zde poměrně velké regionální nerovnoměrnosti a rozdílnosti. Hlavní město Ljubljana a jeho okolí má vysokou hustotu zalidnění a HDP na jednoho obyvatele zde přesahuje 90% průměru EU-15. HDP per capita ostatních oblastí se průměrně pohybuje okolo 60% úrovně EU-15, jsou zde depopulační problémy a narůstající nezaměstnanost (zejména v horských oblastech).

Pro statistické účely bylo Slovinsko rozděleno do těchto dvanácti oblastí: Pomurska, Podravska (centrem je Maribor), Koroška, Savinjska (Celje, Velenje), Zasavska (Hrastnik, Trbovlje), Spodnjeposavska (Krško), Jugovzhodna Slovenija (Novo Mesto), Ostrednjeslovenska (Ljubljana), Gorenjska (Bled, Kranj), Notranjsko-kraška (Postojna), Goriška a Obalno-kraška.

Oblast Ostrednjeslovenska přispěla v roce 2001 34,3% k tvorbě slovinského HDP a spolu s oblastí Podravška vytvořily téměř polovinu celkového národního produktu.⁴⁴ Poměrně velké rozdíly mezi jednotlivými regiony existují i z hlediska struktury tvorby HDP. Podíl služeb na tvorbě HDP je nejvyšší v oblastech Obalno-kraška, Ostrednjeslovenska (přesahuje 70%) a Podravška (cca 60%). Naopak nejnižší podíl služeb na tvorbě HDP je zaznamenán v regionech Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija, Koroška a Zasavska (pohybuje se okolo 40%). Průmysl má více než poloviční podíl na tvorbě národního produktu v oblastech Zasavska, Koroška, Jugovzhodna Slovenija, Savinjska a Spodnjeposavska. Méně než 30% HDP průmysl vytváří v oblastech Obalno-kraška a Ostrednjeslovenska. Ve všech statistických regionech přispívá zemědělství ke tvorbě celkového produktu nejnižší měrou. Nejvyššího podílu přitom dosahuje v regionech Pomurska (cca 10%), Jugovzhodna Slovenija, Notranjsko-kraška a Spodnjeposavska (asi 5%). Naopak nejnižší podíl zemědělství na tvorbě HDP je v oblastech Obalno-kraška, Ostrednjeslovenska a Zasavska.

4.2. Zaměstnanost

Kromě vysoké úrovně, rychlého tempa a udržitelnosti hospodářského růstu je dalším hlavním cílem makroekonomické politiky vysoká zaměstnanost, která si zároveň vyžaduje nízkou míru nezaměstnanosti. Lidé chtějí mít přirozeně možnost nacházet výhodná, dobře placená zaměstnání a nacházet je relativně rychle a snadno.

Charakteristickým rysem slovinské ekonomiky před získáním nezávislosti byla téměř plná zaměstnanost.⁴⁵ Velký pokles zaměstnanosti a narůstající míra nezaměstnanosti bezprostředně po vyhlášení samostatnosti tedy pro Slovinsko byly zcela novým problémem. V souvislosti se započítím tržních reforem, privatizace, restrukturalizace a modernizace ekonomiky nemohlo být očekáváno okamžité snížení nezaměstnanosti.

Vývoj míry nezaměstnanosti v průběhu devadesátých let popisuje tabulka 4.2.1. Míru nezaměstnanosti počítáme jako podíl nezaměstnaných osob na celkové pracovní síle. Pracovní sílu tvoří zaměstnaní a nezaměstnaní občané (tj. stáří 15 let a více) dohromady. Za nezaměstnané přitom považujeme všechny občany splňující následující podmínky:

- nemají zaměstnání,
- aktivně hledají práci,
- jsou schopni nastoupit do zaměstnání nejpozději do dvou týdnů.

⁴⁴ Podravška přispěla k tvorbě celkového HDP 13,3%.

⁴⁵ Na rozdíl od ostatních republik bývalé Jugoslávie.

Na počátku transformačního období míra nezaměstnanosti ve Slovinsku přesahovala 9%, poté se sice o něco snížila, ale až do roku 2000 se stále držela mezi 7 – 8%. Pozitivní tempa hospodářského růstu, jichž Slovinsko od roku 1993 pravidelně dosahovalo, tedy nebyla provázána podstatnějším zlepšením situace na trhu práce. Tato setrvačnost nezaměstnanosti se stala velkým zdrojem znepokojení. Vysoká a dlouhodobá nezaměstnanost totiž může komplikovat ekonomickou transformaci a narušovat politickou stabilitu v zemi.

Na počátku nového tisíciletí (v letech 2001 a 2002) se konečně podařilo míru nezaměstnanosti podstatněji snížit až pod 6%. V roce 2003 nezaměstnanost opět poněkud narostla na 6,7%, stále to ale byla nižší úroveň než v průběhu celé první i druhé poloviny devadesátých let.

Tabulka 4.2.1: Míra nezaměstnanosti v letech 1993 – 2003
(v %, ILO-definition)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
9,1	9,0	7,4	7,3	7,1	7,7	7,4	7,2	5,9	5,9	6,7

Zdroje: SORS a <http://laborsta.ilo.org>

Porovnáme-li míru nezaměstnanosti ve Slovinsku s mírou nezaměstnanosti v evropské „patnáctce“, uvidíme, že Slovinsko si v tomto ohledu vede relativně lépe. Vývoj míry nezaměstnanosti v EU-15 v období 1996 – 2003 je uveden v tabulce 4.2.2. Po celou dobu míra nezaměstnanosti v Evropské unii přesahovala míru nezaměstnanosti v tehdejší kandidátské zemi Evropské unie, tedy ve Slovinsku.

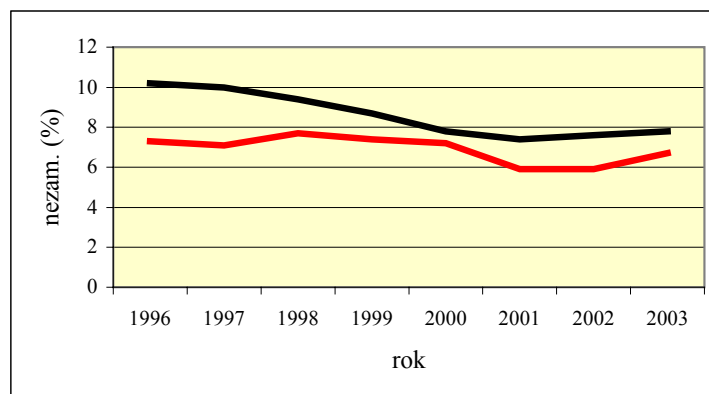
Tabulka 4.2.2: Míra nezaměstnanosti v EU-15 v letech 1996 – 2003 (v %)

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
10,2	10,0	9,4	8,7	7,8	7,4	7,6	7,8

Zdroje: www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc; www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc; www.evropska-unie.cz

V roce 1996 dosáhla míra nezaměstnanosti v EU-15 10,2% a byla tak téměř o 3% vyšší než ve Slovinsku. Nezaměstnanost v evropské „patnáctce“ však měla po celé sledované období klesající trend (ačkoliv v roce 2002 a 2003 mírné zvýšení). V roce 2003 zde již tak velký rozdíl nebyl, nezaměstnanost ve Slovinsku byla těsně pod 7% a v Evropské unii pod 8%, lišily se od sebe tedy o cca 1%. Srovnání tohoto ukazatele přehledně zobrazuje také graf 4.2.1. Míra nezaměstnanosti Slovinska je znázorněna červeně a EU-15 černě.

Graf 4.2.1: Míra nezaměstnanosti ve Slovinsku a v EU-15 v letech 1996 – 2003 (v %)



Poznámka: Míra nezaměstnanosti Slovinska je znázorněna červeně a EU-15 černě.

Zdroje: www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc; www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc; [www.evropska-unie.cz.](http://www.evropska-unie.cz.;); <http://laborsta.ilo.org> a SORS; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.2.1 a 4.2.2.

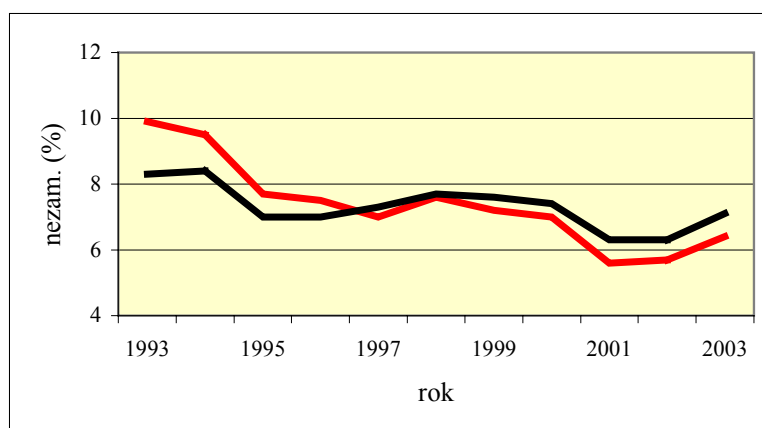
Pokud jde o vzájemné porovnání míry nezaměstnanosti žen a mužů ve Slovinsku, v první polovině devadesátých let předstihovala míra nezaměstnanosti mužů míru nezaměstnanosti žen: v roce 1993 to bylo o více než 1,5% a v roce 1996 o 0,5%. Od roku 1997 však platí zcela opačný trend, míra nezaměstnanosti mužů je naopak nižší než míra nezaměstnanosti žen: v roce 1997 to bylo o 0,3% a v roce 2003 již o 0,7%. „Nůžky“ mezi nezaměstnaností obou pohlaví tedy mají tendenci se rozevírat. V grafu 4.2.2 je míra nezaměstnanosti mužů zobrazena červeně a žen černě.

Tabulka 4.2.3: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví v letech 1993 – 2003 (v %)

rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
celkem	9,1	9,0	7,4	7,3	7,1	7,7	7,4	7,2	5,9	5,9	6,7
muži	9,9	9,5	7,7	7,5	7,0	7,6	7,2	7,0	5,6	5,7	6,4
ženy	8,3	8,4	7,0	7,0	7,3	7,7	7,6	7,4	6,3	6,3	7,1

Zdroje: SORS a <http://laborsta.ilo.org>

Graf 4.2.2: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví v letech 1993 – 2003 (v %)



Poznámka: Míra nezaměstnanosti mužů je znázorněna červeně a žen černě.

Zdroje: SORS a <http://laborsta.ilo.org>; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.2.3.

Co se týče míry nezaměstnanosti občanů mladších 25 let, Slovinsku se v průběhu devadesátých let podařilo ji výrazně snížit, ačkoliv zůstávala poměrně vysoká vzhledem k celkové nezaměstnanosti. Tento trend je však zcela běžný i ve vyspělých západních ekonomikách; pro mladé lidi bez praxe je hledání zaměstnání zkrátka obtížnější (samozřejmě *ceteris paribus*). Jak ukazuje tabulka 4.2.4, v roce 1993 přesahovala míra nezaměstnanosti mladých osob 24%, v roce 1998 již se pohybovala pod 19% a v roce 2002 se stabilizovala na hodnotě necelých 15%; poklesla tedy téměř o 10%.

Tabulka 4.2.4: Míra nezaměstnanosti občanů mladších 25 let v letech 1993 – 2002 (v %, ILO-definition)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
24,2	22,2	18,8	18,8	17,6	18,6	18,5	16,4	15,7	14,8

Zdroje: http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf;

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/slovenia_en.pdf;

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf

Jak již bylo řečeno, na počátku transformačního období ve Slovinsku došlo k velkému poklesu celkové zaměstnanosti. Tento pokles byl zapříčiněn odlišnými změnami zaměstnanosti v jednotlivých národohospodářských sektorech.

Absolutní i relativní⁴⁶ pokles zaměstnanosti byl zaznamenán především v sektoru průmyslu. V roce 1992 tvořila zaměstnanost v průmyslu cca 47% celkové zaměstnanosti, v

⁴⁶ Vzhledem k celkové zaměstnanosti; pokles zaměstnanosti v průmyslu byl větší než pokles celkové zaměstnanosti.

roce 1998 se blížila 40% a v roce 2002 se stabilizovala na hodnotě 37%. Během desetiletí ekonomické transformace tedy poklesla přibližně o 10%. Pokud jde konkrétně o zpracovatelský průmysl, v roce 1992 zde byla zaměstnanost na úrovni necelých 39%, v roce 1998 necelých 31% a v roce 2002 necelých 28%; poklesla tedy o téměř 11%. Naopak zaměstnanost ve stavebnictví se zvýšila z 5,8% v roce 1992 na 7,3% v roce 2002, tedy o 1,5%.

Podívejme se nyní podrobně na strukturu zaměstnanosti podle jednotlivých odvětví zpracovatelského průmyslu (tabulka 4.2.5). Jak v roce 1992, tak v roce 2002 zaměstnával nejvíce osob průmysl kovo zpracující, textilní, strojírenský, elektrotechnický a potravinářský. Během sledovaného desetiletí však v sektoru kovo zpracujícího, textilního i strojírenského průmyslu došlo k poklesu zaměstnanosti (o cca 0,2%, 3,5% a 1%). Naopak elektrotechnika a potravinářství zaznamenaly zvýšení zaměstnanosti (cca o 3% a 1%). K nárůstu zaměstnanosti došlo také v chemickém a papírenském průmyslu (v obou o necelé 1%). Celková zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu se tedy nejvíce zvýšila v odvětví elektrotechniky a nejvíce se snížila v odvětví textilního průmyslu.

Tabulka 4.2.5: Zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu podle jednotlivých odvětví v roce 1992 a 2002 (v %, zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu celkem = 100%)

	1992	2002
zpracovatelský průmysl celkem	100,0	100,0
- potravinářství, tabákové výrobky	7,2	8,3
- textilní průmysl	15,8	12,2
- dřevozpracující průmysl	5,2	5,4
- papírenský průmysl	5,7	6,5
- chemický průmysl	4,1	5,0
- kovo zpracující průmysl	17,1	16,9
- strojírenství	11,1	10,1
- elektrotechnika, optická zařízení	9,0	11,9
- nábytkářský průmysl	7,0	6,8
- ostatní	17,8	16,9

Zdroj: Statistical Yearbook 2003, SORS; vlastní výpočet.

Zemědělství nehraje ve slovinské ekonomice příliš velkou roli z hlediska podílu na tvorbě HDP. Jinak tomu však je z hlediska podílu na celkové zaměstnanosti. V roce 1992 byl podíl zemědělského sektoru na zaměstnanosti necelých 8%, v roce 2002 to bylo již 11%.

Slovinská vláda věnuje sektoru zemědělství velkou pozornost a snaží se podporovat rozvoj venkova.

K největšímu nárůstu zaměstnanosti však došlo v sektoru služeb. V roce 1992 byl podíl služeb na celkové zaměstnanosti cca 45% a v roce 2002 52%, tedy o téměř 7% vyšší. Terciární sektor se tak ve Slovinsku dostal na první místo, co se týče zaměstnanosti,⁴⁷ představuje více než polovinu celkové zaměstnanosti. Tento velký nárůst bývá vysvětlován hlavně tím, že v sektoru veřejných služeb (především ve zdravotnictví a školství) došlo k mnohem nižšímu poklesu zaměstnanosti než v ostatních národohospodářských odvětvích. Navíc byl zaznamenán značný nárůst zaměstnanosti v nových, především soukromých službách, které se začaly s transformací ekonomiky teprve rozvíjet (finanční služby, bankovníctví, pojišťovnictví).

Tabulka 4.2.6: Struktura zaměstnanosti podle odvětví v letech 1992, 1995, 1998, 2001 a 2002 (v % celkové zaměstnanosti)

	1992	1995	1998	2001	2002
zaměstnanost celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
zemědělství, lesnictví, rybářství	7,8	6,9	6,2	11,2	11,0
průmysl	47,1	43,6	40,4	37,5	37,0
-- zpracovatelský průmysl	38,7	34,4	30,8	28,2	27,8
-- stavebnictví	5,8	6,6	7,2	7,3	7,3
služby	45,1	49,5	53,4	51,3	52,0

Zdroj: Statistical Yearbook 2003, SORS; vlastní výpočet.

Celkový pokles zaměstnanosti byl ovlivněn také tím, že pád komunistického řízení ekonomiky umožnil zrušení povinnosti „být zaměstnán.“ Někteří ekonomicky aktivní obyvatelé tak nově vůbec nevystupovali na trhu práce: buď zůstali v domácnosti (hlavně ženy) anebo byli příjemci důchodu plynoucího z jejich vlastního bohatství. Ještě je nutné dodat, že i navzdory poklesu celkové zaměstnanosti došlo k výraznému zvýšení zaměstnanosti v soukromém sektoru; soukromý sektor se tak stal významným tvůrcem nových pracovních míst v ekonomice.

Nyní porovnejme navzájem celkovou zaměstnanost v jednotlivých národohospodářských sektorech a strukturu tvorby slovinského hrubého domácího produktu podle jednotlivých sektorů.

⁴⁷ A samozřejmě také co se týče podílu na tvorbě HDP.

V roce 1992 byl podíl průmyslu na tvorbě HDP cca 40% a na celkové zaměstnanosti asi 47%. Zaměstnanost v průmyslu tedy podstatně převyšovala průmyslovou produkci. Tato přezaměstnanost byla v rozporu se slovinskou úrovní HDP per capita i s ostatními srovnatelnými evropskými zeměmi. V souladu se zvyšováním efektivnosti průmyslového sektoru byl počet zaměstnanců v průmyslu simultánně snižován.⁴⁸ V roce 1998 byl podíl průmyslu na celkové zaměstnanosti 40,4% a na tvorbě hrubé přidané hodnoty 37,6% a v roce 2002 to bylo 37% a 35,2%. Mezeru mezi podílem průmyslu na zaměstnanosti a na tvorbě HDP se tedy téměř podařilo uzavřít.

V zemědělství je však možné pozorovat zcela opačný trend. V roce 1992 byl jeho podíl na celkové zaměstnanosti necelých 8% a na HDP necelých 6%. V roce 1998 to bylo cca 6% a 4%, ale v roce 2002 již 11% a 3%. Mezi podílem na tvorbě HDP a podílem na celkové zaměstnanosti je tedy mezeru 8%, která svědčí o poměrně nízké efektivnosti a produktivitě slovinského zemědělství.

Naopak dynamický sektor služeb již v roce 1992 zaměstnával asi 45% osob a vytvořil 54% HDP, v roce 1998 to bylo 53,4% a 58,3% a v roce 2002 52% a necelých 62%. Podíl na tvorbě celkové hrubé přidané hodnoty tedy od samého počátku transformačního období převyšoval podíl na celkové zaměstnanosti; tento pozitivní trend se i přes velký nárůst zaměstnanosti v sektoru služeb podařilo dále prohloubit.

Slovinská vláda se neustále snaží bojovat s nezaměstnaností: implementuje různé programy aktivní zaměstnanosti, jejichž jádrem je zvýšení celkové míry zaměstnanosti, podpora iniciativy soukromého podnikání, vytváření rovných pracovních příležitostí pro všechny, odstranění všech typů diskriminace a zvýšení flexibility trhu práce. Vláda pomáhá nezaměstnaným hledat novou práci, snaží se také snížit tlak na veřejné finance, stanovuje přísnější kritéria pro získání podpor v nezaměstnanosti a omezuje délku poskytování těchto podpor. V průběhu devadesátých let Slovinsko učinilo podstatný pokrok v transformaci svého trhu práce na tržně orientovanou ekonomiku.⁴⁹

Slovinsko má velmi dobře rozvinutý sociální dialog. Sociální partneři (odborníci a zástupci zaměstnavatelů) jsou zahrnuti do procesu přijímání relevantní legislativy, aktivně se účastní rozhodování o mzdových, pracovních a penzijních politikách. Na druhé straně negativním důsledkem této skutečnosti byla častá zpoždění v přijímání potřebných zákonů.⁵⁰

⁴⁸ Především přeměrování zaměstnanců z průmyslu do sektoru služeb.

⁴⁹ Aktivní a preventivní přístup k politice zaměstnanosti, zlepšení vzdělávacího systému, prohloubení kvalifikace, daňový systém a systém státních podpor s ohledem na zvýšení podnětů pracovat a také vytvářet nová pracovní místa.

⁵⁰ Například zákon o penzijní reformě.

Od roku 1994 míra zaměstnanosti ve Slovinsku vykazuje pozitivní růstový trend. Míru zaměstnanosti definujeme jako podíl zaměstnaných občanů na celkové populaci. Tabulka 4.2.7 popisuje celkovou míru zaměstnanosti a dále míru zaměstnanosti mužů a žen v letech 1996 – 2002. Stejně tak jako celková míra zaměstnanosti se zvýšila míra zaměstnanosti pro obě pohlaví; pro muže však o něco více než pro ženy. Celková míra zaměstnanosti se stabilizovala na hodnotě cca 63,5%, míra zaměstnanosti mužů na 68,2% a míra zaměstnanosti žen na cca 58,5%.

Tabulka 4.2.7: Míra zaměstnanosti ve Slovinsku v letech 1996 – 2002 (v %)

rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
celkem	61,6	62,6	62,9	62,2	62,8	63,8	63,4
muži	66,1	67,0	67,2	66,5	67,2	68,6	68,2
ženy	57,1	58,0	58,6	57,7	58,4	58,8	58,6

Zdroje: www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc a www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc

Slovinsku se tedy v průběhu transformačního období podařilo zvýšit celkovou zaměstnanost i snížit míru nezaměstnanosti, nicméně nezaměstnanost se stala problémem strukturální povahy, protože většina registrovaných nezaměstnaných byla starších čtyřiceti let, měla nízký stupeň dosaženého vzdělání a byla bez práce déle než jeden rok (což je dlouhodobá nezaměstnanost). Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti se podstatně zvýšil: v roce 1996 tvořil cca 42%, v roce 1999 to bylo 52% a v současné době již značně přesáhl 60%.

Růst dlouhodobé míry nezaměstnanosti ve Slovinsku a v EU-15 v letech 1996 – 2002 vzájemně porovnává tabulka 4.2.8. Na počátku sledovaného období byl růst dlouhodobé nezaměstnanosti o téměř 1,5% vyšší v EU-15 než ve Slovinsku. V EU-15 však byl zaznamenán stálý klesající trend (v roce 2002 pokles téměř o 2% oproti roku 1996) a ve Slovinsku naopak spíše setrvačnost.

Tabulka 4.2.8: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti ve Slovinsku a v EU-15 v letech 1996 – 2002 (změna v %)

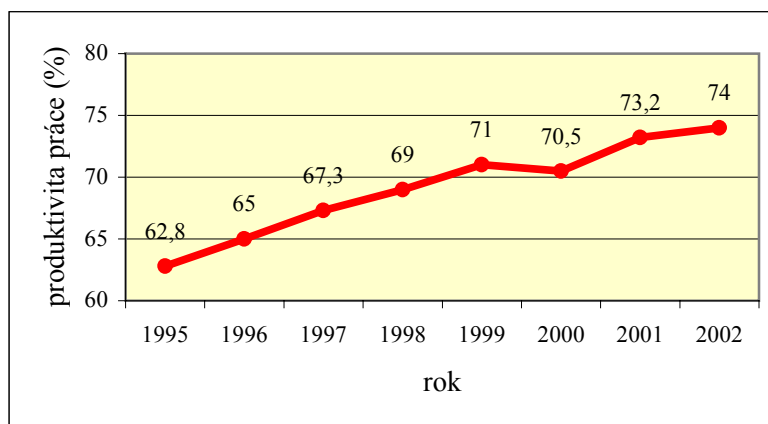
rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Slovinsko	3,5	3,5	3,3	3,3	4,1	3,7	3,3
EU-15	4,9	4,9	4,5	4,0	3,5	3,1	3,0

Zdroje: www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc a www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc

Ve Slovinsku existují určité regionální nerovnosti. V chudších regionech (především horské oblasti, severovýchodní část země) lze na rozdíl od regionů bohatších (Ljubljana) pozorovat depopulační trend a rostoucí nezaměstnanost. Romská komunita ve Slovinsku počítá cca 6 500 – 10 000 lidí. Většina Romů sídlí na severovýchodě Slovinska, kde se lze setkat s nejvyšší mírou nezaměstnanosti a nejnižším HDP per capita v zemi, a patří k nejchudší části slovinské populace. 74% Romů je čistými příjemci sociálních podpor a 87% nemá řádné a trvalé zaměstnání. Slovinská vláda implementuje různé programy rovných pracovních příležitostí pro Romy a stále se snaží zlepšit celkovou socio-ekonomickou integraci této minority do společnosti.

Porovnáme-li produktivitu práce ve Slovinsku s průměrnou produktivitou práce v EU-15, uvidíme zde velmi pozitivní vývoj: v roce 1995 tvořila necelých 63% průměru evropské „patnáctky“, v roce 1999 přesáhla 70% a v roce 2002 dosáhla hodnoty 74%. Celkově se tedy zvýšila o více než jedenáct procentních bodů. Tento trend přibližování evropskému standardu názorně zobrazuje graf 4.2.3.

Graf 4.2.3: Produktivita práce ve Slovinsku v letech 1995 – 2002 ve srovnání s EU-15 (v %, EU-15 = 100%)



Zdroje: www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc; www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc

Na závěr je nutné dodat, že Slovinsko disponuje relativně (ve srovnání s ostatními tranzitivními zeměmi) velmi vzdělanou, schopnou a kvalifikovanou pracovní silou, tedy vlastní vysoce kvalitní lidský kapitál. Slovinsko má velmi vysokou úroveň vzdělanosti (99,3% gramotných nad 15 let) a poměrně vysoké procento univerzitně vzdělaných obyvatel (cca 8% populace starší 15 let v roce 2002).

4.3. Inflace

Třetím makroekonomickým cílem je zajištění stabilních cen při volných trzích. Cenová stabilita znamená, že se celková cenová hladina ani rychle nezvyšuje, ani nesnižuje. Tento cíl má dvě části:

- I. Společnosti dávají přednost stabilním cenám z toho důvodu, že ceny jsou měřítkem ekonomických hodnot. Jestliže se toto ekonomické měřítko v období rychle se měnících cen rychle mění, lidé propadají velké nejistotě a smlouvy a ostatní hospodářské dohody začínají být deformované a cenový systém postupně ztrácí na svém významu.
- II. Ceny a množství by měly být v co největší míře určovány tržními silami, tj. vzájemnou interakcí nabídky a poptávky. Stabilní ceny stanovené na volných trzích umožňují ekonomice alokovat zdroje efektivně a navíc způsobem, který citlivě reaguje na individuální preference.

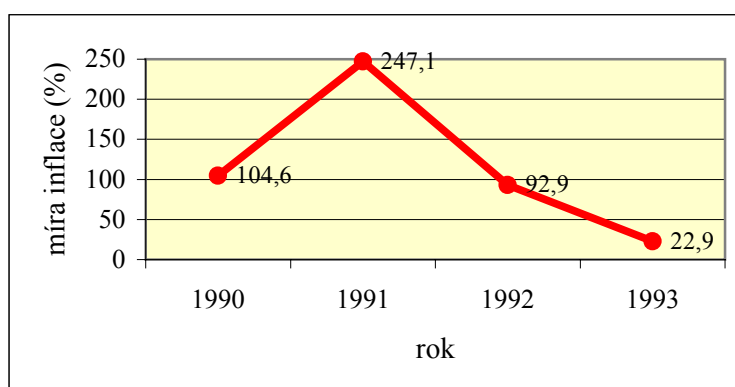
Nejběžnějším způsobem měření celkové cenové hladiny je index spotřebitelských cen (CPI, consumer price index), který měří výdaje na pevně stanovený koš statků (obsahuje položky jako potraviny, bydlení, oděvy nebo zdravotní péče) nakupovaných typickým městským spotřebitelem. Míra inflace je potom mírou růstu (resp. poklesu, jedná-li se o deflaci) cenové hladiny za nějaké dané období (například z roku na rok). Ve Slovinsku je CPI základem pro výpočet míry inflace od roku 1998. Předtím se používal index maloobchodních cen (RPI, retail price index).

Slovinsko vykazovalo stejně tak jako ostatní republiky bývalé Jugoslávie vysoké míry inflace již v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let. Tento trend přetrval až do získání nezávislosti a překonání problémů s touto skutečností spojených. Z rychlého růstu cen v sedmdesátých a osmdesátých letech v Jugoslávii profitovaly ty republiky, v jejichž ekonomice dominoval zpracovatelský průmysl a finální výroba (především Slovinsko, dále Chorvatsko a Vojvodina); u těchto výrobků rostly ceny volně a rychle. Inflací naopak trpěly oblasti, v jejichž ekonomické struktuře převládala energetika, těžký průmysl a výroba surovin (Bosna a Hercegovina, Makedonie, Černá Hora, Kosovo). Ceny těchto výrobků totiž svými rozhodnutími regulovala svazová vláda a dlouho je výrazně potlačovala.

Brzké a relativně rychlé nastartování protržních reforem (především cenové liberalizace) ve Slovinsku bylo tak jako ve všech ostatních tranzitivních ekonomikách vykoupeno vysokou mírou růstu cen. Roční míra inflace byla ve Slovinsku nejvyšší v roce 1991 (dosáhla 247,1%), kdy byla vyhlášena nezávislost na bývalé jugoslávské federaci.

Největší měsíční nárůst cen (21,5%) byl zaznamenán v říjnu 1991, kdy Slovinsko vyhlásilo měnovou nezávislost a zavedlo vlastní měnu, Slovinský tolar (SIT). V následujících třech letech míra inflace značně poklesla (o více než 200%), ale neustále se ještě pohybovala v řádu dvojciferných čísel (92,9% v roce 1992, 22,9% v roce 1993 a 18,3% v roce 1994).

Graf 4.3.1: Míra inflace v počátcích nezávislého státu (v %, dec-dec)



Zdroje: Potočník (1995), s.15; Statistical Office of the Republic of Slovenia; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.3.1.

Z důvodu snahy slovinské centrální banky o snížení míry inflace zůstávala prioritou stále restriktivní monetární politika. Rapidní pokles inflace po získání nezávislosti je ale přisuzován nejen restriktivní měnové a úvěrové politice, jež patřila mezi přední cíle slovinské centrální banky, nýbrž částečně také stávajícím cenovým kontrolám a pomalejší liberalizaci některých státem řízených cen; Slovinsko totiž zvolilo vesměs gradualistický přístup k transformačním reformám.

Tabulka 4.3.1: Roční míra inflace v letech 1990 – 2003 (v %)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
dec – dec	104,6	247,1	92,9	22,9	18,3	8,6	8,8	9,4	6,5	8,0	8,9	7,0	7,2	4,6
roční průměr	549,7	117,7	201,3	32,3	19,8	12,6	9,7	9,1	7,9	6,1	8,9	8,4	7,5	5,6

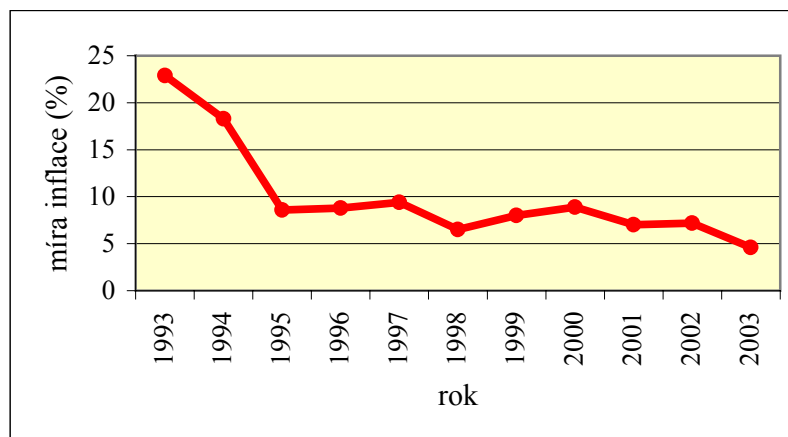
Poznámka: Od roku 1998 je základem pro výpočet míry inflace CPI. Do té doby byl používán RPI.

Zdroje: Potočník (1995), s.15 a vlastní výpočet podle SORS.

Podíváme-li se do tabulky 4.3.1 na míru inflace počítanou jako roční průměr, uvidíme, že od roku 1992 až do roku 1999 se inflaci úspěšně dařilo snižovat. Od roku 1996 se pohybovala v řádu jednociferných čísel a postupně poklesla z necelých 10% na téměř 6%. Tato situace byla zatím velice vzdálená splnění podmínek pro vstup do hospodářské a měnové

unie, míra inflace se pohybovala výrazně nad průměrem EU-15, ale i přesto byly stabilizační úspěchy mimořádné, zejména vezmeme-li v úvahu růstový potenciál slovinské ekonomiky.

Graf 4.3.2: Míra inflace v letech 1993 – 2003 (v %, dec-dec)



Zdroj: SORS; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.3.1.

V roce 1997 byla v souladu s programem dokončení cenové liberalizace a s přípravou na vstup do Evropské unie započata postupná liberalizace mnoha předtím státem řízených cen.⁵¹ Vliv státu na netržní ceny byl postupně omezován. Podíl administrovaných cen v indexu spotřebitelských cen se snížil z necelých 20% na 17% v roce 1998 a dále na 14% v roce 1999. Jejich liberalizace však nezpůsobila větší akceleraci inflace, protože měnová politika centrální banky zůstávala restriktivní a také proto, že v roce 1997 došlo k podstatné změně ve vývoji reálných mezd. Od poloviny roku 1997 je totiž růst mezd udržován pod růstem produktivity práce a přispívá tak jednak ke zvýšení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky a jednak k omezení inflačních tlaků.

V letech 2000 a 2001 se cenová hladina ve Slovinsku poněkud zvýšila. Důvodem byla především expanzivní měnová politika centrální banky, stále relativně vysoký podíl administrovaných cen (široká indexace mezd a penzí), vysoké ceny ropy (přímé i nepřímé efekty), přetrvávající nízká konkurence v řadě hospodářských sektorů (například telekomunikace, energetika, veřejné služby, finanční sektor) a také zavedení DPH a systému spotřebních daní v červenci roku 1999 (tento efekt byl však jednorázový). Řízené ceny tvořily v roce 2000 12,7% a v roce 2001 12% indexu spotřebitelských cen; postupně se snížily až k 10%, od roku 1997 tedy skoro o polovinu. Z velké části byly uvolněny ceny základních potravin (mléko), energií a poštovních služeb; ačkoliv zůstaly pod kontrolou státu, značně se

⁵¹ Především ceny základních potravin (pečivo, mléko), pohonných hmot, veřejných služeb, osobní železniční dopravy apod.

přiblížily cenám na světových trzích. I když cenová liberalizace již hodně pokročila, administrované ceny stále přispívaly k nárůstu cenové hladiny.

Od roku 2001 se stalo snížení míry inflace, která se stále držela na vysokých úrovních a její setrvačnost se stala velkým zdrojem pro znepokojení, klíčovou prioritou měnové politiky slovinské centrální banky. Cenová hladina začala skutečně postupně klesat. V roce 2002 dosahovala roční míra inflace 7,5% a v roce 2003 se stabilizovala na hodnotě 5,6% (resp. 7,2% a 4,6% dec-dec). Cílem pro rok 2004 je další snížení roční míry inflace pod 4%; v souladu se vstupem do EU a budoucí účastí v hospodářské a měnové unii.⁵² Slovinci tedy nakonec ve snižování míry inflace uspěli a růst cenové hladiny se jim podařilo stabilizovat.

Tabulka 4.3.2: Míra inflace v roce 2004 (v %)

	měsíční index	roční index
leden 2004	0,4	4,0
únor 2004	0,1	3,6
březen 2004	0,6	3,5
duben 2004	0,5	3,5

Poznámka: Měsíční index popisuje cenovou změnu v daném měsíci oproti měsíci předchozímu, roční index popisuje cenovou změnu v daném měsíci oproti stejnému měsíci předchozího roku.
Zdroj: SORS

Míru inflace na počátku letošního roku popisuje tabulka 4.3.2. Současný vývoj cenové hladiny jen potvrzuje úspěšnost. Roční míra inflace (tedy cenová změna v daném měsíci oproti stejnému měsíci loňského roku) nadále klesá: ze 4,6% v prosinci 2003 poklesla na 4,0% v lednu 2004 a dále až na 3,5% v březnu i v dubnu 2004, během čtvrt roku tedy poklesla o více než 1%. Měsíční míra inflace (tedy cenová změna v daném měsíci oproti předchozímu měsíci) se také udržuje na nízké úrovni mezi 0,1 – 0,6%.

Pro srovnání uvádím vývoj cenové hladiny na počátku letošního roku ve členských zemích evropské „patnáctky.“ Meziroční míra inflace v EU-15 dosáhla v lednu 2004 úrovně 1,8% a v únoru 2004 dále poklesla na 1,5%,⁵³ což je nejnižší hodnota od listopadu roku 1999. Nejvyšší míru inflace přitom zaznamenalo Řecko (2,6%), Itálie a Lucembursko (2,4%), naopak nejnižší Švédsko (0,2%), Finsko (0,4%) a Dánsko (0,7%).⁵⁴

⁵² Jedním z pěti konvergenčních kritérií pro účast v měnové unii je dlouhodobá stabilita cenové hladiny. Toto kritérium vyžaduje, aby členská země vykazovala během jednoho roku před přechodem k měnové unii průměrnou míru inflace nepřekračující o více než 1,5 procentního bodu průměrnou míru inflace tří zemí s nejnižší mírou inflace.

⁵³ V únoru 2003 to bylo 2,3%.

⁵⁴ Viz www.evropska-unie.cz/cz.

Míra inflace v tranzitivních ekonomikách není ovlivněna jen standardními vlivy, jako jsou expanzivnost fiskální a monetární politiky, míra zdanění či růst mezd, ale na růst cen zde také významně působí, jak již bylo řečeno, i náprava přetrvávajících deformací cen.

Tabulka 4.3.3: Míra inflace v letech 1999 – 2002 podle druhů některých zboží a služeb (v %, CPI, roční průměr)

rok	1999	2000	2001	2002
celková míra inflace	6,1	8,9	8,4	7,5
pečivo	8,1	13,3	13,4	13,4
tabák	11,0	8,0	8,6	21,2
osobní železniční doprava	12,4	15,1	12,1	12,0
poštovní služby	11,8	15,2	30,1	22,2
vzdělávání	9,2	8,9	9,5	10,0

Zdroj: SORS

V tabulce 4.3.3 můžeme vidět míru inflace ve Slovinsku v několika posledních letech podle druhů některých zboží a služeb. Zdůrazňuji zde nárůst cenové hladiny u statků, jejichž ceny byly nejprve pod přímou vládní kontrolou a poté byly postupně liberalizovány. Například u pečiva, osobní železniční dopravy nebo poštovních služeb je vidět, že ve všech sledovaných letech byl nárůst jejich cen vyšší (a to v některých případech podstatně) než celkový průměrný nárůst cen. Například v roce 2002, kdy byla celková roční míra inflace rovna 7,5%, dosáhla míra inflace u pečiva 13,5% a byla tak o 6% vyšší než celková míra inflace. Míra inflace u osobní železniční dopravy dosáhla 12% a byla tak o 4,5% vyšší než celková míra inflace a míra inflace u poštovních služeb dosáhla dokonce 22,2% a byla tak téměř o 15% vyšší než celková míra inflace. Tyto složky určitou měrou samozřejmě přispěly k celkovému růstu cen.

Nutno ještě podotknout, že ve Slovinsku již byla převážná většina cen liberalizována. Pouze malá část cen byla deregulována jen částečně; tyto ceny však stále ještě nejsou cenami tržními. To se týká zejména sektorů, ve kterých dominují velké státní podniky těšící se monopolnímu postavení (hlavně energetický sektor). Pro zvýšení konkurenceschopnosti a efektivnosti těchto odvětví se jako jediné možné řešení jeví pokračovat v jejich privatizaci a restrukturalizaci.

Index cen výrobců (PPI, producer price index) měří cenovou hladinu na úrovni velkoobchodu nebo výrobců (statky jako potraviny, suroviny, výrobky zpracovatelského

průmyslu). Tento index je důležitý, protože je velmi podrobný a široce jej používají firmy. Jeho význam tkví také v tom, že nárůst cen průmyslových výrobků (resp. zemědělských výrobků apod.) se obvykle časem promítne do růstu cen spotřebních výrobků; vývoj indexu cen výrobců je tedy indikátorem následného vývoje indexu spotřebitelských cen. Vývoj PPI ve Slovinsku v průběhu devadesátých let popisuje tabulka 4.3.4. Je zde vidět tentýž trend jako u míry inflace měřené například pomocí indexu spotřebitelských cen nebo indexu maloobchodních cen - tj. na počátku transformačního období vysoká inflace, poté postupné snižování až do roku 1999, v letech 2000 a 2001 akcelerace inflace a od roku 2002 opět pokles.

Tabulka 4.3.4: Index cen výrobců v letech 1990 – 2002 (v %, roční průměr)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
390,4	124,1	215,7	21,6	17,7	12,8	6,8	6,1	6,0	2,1	7,6	8,9	5,1

Zdroj: SORS

Tabulka 4.3.5 ilustruje vývoj indexu cen výrobců v několika posledních letech také podle jednotlivých aktivit (vybrala jsem zemědělství, těžbu, elektřinu, vodu, plyn a zpracovatelský průmysl). Je vidět, že v letech 1998 – 2002 byl růst cen zemědělských produktů a nerostných surovin, měřený pomocí indexu cen výrobců, vesměs nižší než celkový nárůst cen. Růst cen produktů zpracovatelského průmyslu byl blízký celkovému růstu cen, většinou jej mírně převyšoval. Vývoj cen elektřiny, plynu a vody značně kolísal; například v roce 1999 zde bylo možné pozorovat deflací a naopak v roce 2002 byl nárůst cen těchto statků více než dvakrát vyšší než celkový nárůst cen.

Tabulka 4.3.5: Index cen výrobců ve Slovinsku v letech 1998 – 2002 podle aktivit (v %, roční průměr)

rok	1998	1999	2000	2001	2002
PPI celkem	6,0	2,1	7,6	8,9	5,1
zemědělství	4,4	0,9	2,1	5,1	1,6
těžba	5,3	3,2	2,7	1,8	2,2
zpracovatelský průmysl	5,7	2,7	8,3	9,9	5,2
elektřina, voda, plyn	11,5	-6,4	2,2	3,4	11,6

Zdroj: SORS

Na závěr zde máme pro srovnání dohromady vývoj indexu spotřebitelských cen, indexu maloobchodních cen a indexu cen výrobců v letech 1992 – 2002, přičemž jako základ bereme rok 1992. Tyto indexy se od sebe navzájem liší jinými statky zahrnutými do posuzovaného koše. Hodnoty CPI a RPI se od sebe liší jen nepatrně. Považujeme-li ceny v roce 1992 za úroveň 100%, potom o deset let později, v roce 2002, dosahuje cenová hladina měřená pomocí CPI a RPI 315,9% a 322,5% úrovně roku 1992. Nárůst cen měřený pomocí PPI je podstatně nižší.⁵⁵ Považujeme-li ceny v roce 1992 za úroveň 100%, potom v roce 2002 dosahuje cenová hladina měřená pomocí PPI 243,8% úrovně roku 1992, tedy celkový nárůst cen měřený pomocí tohoto indexu je více než o 70% nižší než u indexů CPI a RPI.

Tabulka 4.3.6: Index spotřebitelských cen, index maloobchodních cen a index cen výrobců ve Slovinsku v letech 1992 – 2002 (v %, rok 1992 = 100,0%)

rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
CPI	100,0	132,9	160,8	182,5	200,6	217,4	234,6	248,9	271,1	293,9	315,9
RPI	100,0	132,3	158,5	178,5	195,8	213,6	232,0	247,3	274,2	300,0	322,5
PPI	100,0	121,6	143,1	161,4	172,4	182,9	193,9	198,0	213,0	232,0	243,8

Zdroj: SORS

4.4. Zahraniční obchod

„Magický čtyřúhelník“, podle kterého posuzujeme makroekonomickou výkonnost a hospodářské úspěchy jednotlivých zemí, uzavírá zahraničně-obchodní politika. Význam tohoto ukazatele roste s trendem globalizace; tedy s tím, jak se jednotlivé země celého světa stále více vzájemně propojují mezinárodním obchodem a financemi. Snad všechny ekonomiky jsou již dnes otevřené: dovážejí a vyvážejí statky a služby, vypůjčují si anebo naopak půjčují peníze do zahraničí, napodobují cizí technologie nebo prodávají své vlastní vynálezy jiným zemím, jejich obyvatelé cestují do celého světa za obchodem nebo za potěšením. Tyto mezinárodní vazby jsou ve srovnání s dřívějšími generacemi mnohem těsnější.

⁵⁵ Z makroekonomické teorie je známo, že index spotřebitelských cen inflaci spíše nadhodnocuje a index cen výrobců ji naopak podhodnocuje.

Čisté vývozy (saldo zahraničně-obchodní bilance) označují rozdíl mezi dolarovou hodnotou exportů a dolarovou hodnotou importů. Pro zachování vnější ekonomické rovnováhy by se země měly snažit udržovat vývozy víceméně vyrovnávající dovozy.

Pro Slovinsko je charakteristický relativně malý domácí trh a na druhé straně obrovská zahraničně-obchodní otevřenost a exportní orientace ekonomiky. Již před získáním nezávislosti se Slovinsko zaměřovalo na vývoz; ačkoliv ve Slovinsku žilo jen asi 8% jugoslávského obyvatelstva a podíl Slovinska na celkové územní rozloze jugoslávského státu byl také cca 8%, tato země vytvářela přibližně 17% celkového hrubého domácího produktu a 26% se podílela na celkovém exportu a 22% na celkovém importu bývalé Jugoslávie.⁵⁶

Rozpad ekonomických vazeb s ostatními republikami někdejší Jugoslávie znamenal pro Slovinsko obrovský počáteční transformační šok. Tyto země totiž byly pro Slovinsko jednak zdrojem řady surovinových vstupů a jednak největším odbytištěm slovinského zpracovatelského průmyslu. Hospodářské vztahy s ostatními republikami tehdejší Jugoslávie měly pro Slovinsko velký význam: v roce 1990, těsně před získáním nezávislosti, vyváželo Slovinsko cca ¼ své produkce na trhy svých bývalých jugoslávských „sousedů.“ Vazba na ostatní svazové republiky byla obzvláště silná v průmyslu: například v obuvnickém průmyslu připadalo na vnitřní jugoslávský trh asi 50% veškerého odbytu, v chemickém průmyslu 46%, v textilním průmyslu 40%, v kovozpracujícím a papírenském průmyslu přibližně třetina a v automobilovém průmyslu 30% celkového odbytu.

Největším slovinským obchodním partnerem v rámci bývalého jugoslávského státu bylo Chorvatsko; v roce 1990 na něj připadala přibližně polovina vnitrojugoslávského obchodu. S Chorvatskem byla i nadále po vyhlášení nezávislosti realizována významná část celkového slovinského zahraničního obchodu (Chorvatsko patří mezi prvních pět největších slovinských obchodních partnerů); nicméně podmínky vzájemného obchodu se na počátku devadesátých let poněkud zhoršily v souvislosti se zavedením některých omezení ze strany válkou poznamenaného Chorvatska.

Se Srbskem (dřívější druhý hlavní obchodní partner v rámci tehdejší Jugoslávie) a Černou Horou byly v první polovině devadesátých let obchodní styky přerušeny v důsledku embarga OSN. Také hospodářské vztahy s Makedonií a s Bosnou a Hercegovinou, která byla sídlem mnoha poboček slovinských firem a dodavatelem řady surovin, poklesly na počátku transformačního období na minimum.

⁵⁶ Viz Potočník (1995), s.13 a 14; údaje pro rok 1989.

Již před získáním nezávislosti byla pro slovinskou ekonomiku charakteristická větší míra otevřenosti ve srovnání s ostatními republikami bývalé Jugoslávie. Slovinsko bylo v rámci jugoslávského státu vlastně jakousi „bránou“ na Západ. Slovinsko se vyznačovalo vysokým podílem vyspělých tržních ekonomik na zahraničním obchodě: v roce 1990 tvořil téměř $\frac{3}{4}$ celkových slovinských vývozu do zahraničí a více než 80% celkových slovinských dovozů ze zahraničí. Největšími zahraničně-obchodními partnery byly Německo (cca 22% exportů a 23% importů), Itálie (cca 19% exportů a 16% importů), Francie (cca 10% exportů a 12% importů) a Rakousko (cca 5,5% exportů a 9% importů). Do států střední a východní Evropy směřovala přibližně pětina vývozu; podíl této oblasti na dovozu byl s 13% podstatně menší. Hlavním obchodním partnerem z této skupiny zemí bylo pro Slovinsko Rusko (cca 13% exportů a 6,5% importů).⁵⁷

Díky specifickému jugoslávskému modelu socialistické výstavby a nezávislosti na Moskvě jak v zahraniční, tak ve vnitřní politice, tedy bylo Slovinsko již v rámci jugoslávské federace vysoce otevřené vůči západním trhům, a to zejména ve srovnání s ostatními bývalými socialistickými zeměmi (státy sovětského bloku, členové RVHP). Tato skutečnost se stala pro Slovinsko velkou výhodou především v počátečním období transformace, bezprostředně po vyhlášení nezávislosti na tehdejší Jugoslávii. Slovinsku se tak podařilo relativně rychle nahradit ztracený odbyv v bývalých jugoslávských republikách novými trhy. Slovinsko se v zahraničním obchodu teritoriálně reorientovalo především na evropské tržní ekonomiky, také v souvislosti s tím, že jednou z předních slovinských priorit byl již od získání nezávislosti vstup země do Evropské unie.

Dále se prohlubovaly také obchodní styky v rámci CEFTA.⁵⁸ Ve druhé polovině devadesátých let a zejména na počátku nového tisíciletí se posílily zahraničně-obchodní vztahy také s bývalými jugoslávskými „sousedy“; důvodem bylo zlepšení všeobecné hospodářsko-politické situace v těchto zemích a také oslabení ekonomické aktivity ve členských zemích EU-15.

⁵⁷ Viz Fingerland (1993), s.14; údaje pro rok 1990.

⁵⁸ CEFTA – Central European Free Trade Agreement. Zakládajícími členy Česká republika, Slovensko (resp. bývalé Československo), Polsko a Maďarsko. V roce 1996 se připojilo Slovinsko, v roce 1997 Rumunsko a v roce 1999 Bulharsko.

Tabulka 4.4.1: Zahraničně-obchodní bilance v letech 1992 – 2003 (v tis. EUR)

rok	exporty (EX, tis. EUR)	importy (IM, tis. EUR)	čisté exporty (EX – IM, tis. EUR)	EX jako % IM
1992	5 146 647	4 781 573	365 074	107,6
1993	5 207 442	5 574 595	-367 152	93,4
1994	5 754 709	6 155 579	-400 870	93,5
1995	6 426 293	7 326 955	-900 663	87,7
1996	6 636 715	7 536 211	-899 496	88,1
1997	7 405 476	8 286 520	-881 043	89,4
1998	8 052 761	8 999 349	-946 588	89,5
1999	8 030 790	9 477 645	-1 446 855	84,7
2000	9 491 569	10 984 183	-1 492 614	86,4
2001	10 346 779	11 344 474	-997 695	91,2
2002	10 962 013	11 574 072	-612 060	94,7
2003	11 284 845	12 236 656	-951 811	92,2

Poznámka: Do roku 1998 v ECU. Od roku 1999 v EUR. V letech 1992 – 1995 průměrné roční směnné kurzy; od roku 1996 běžné směnné kurzy.

Zdroj: Statistical Yearbook 2003, SORS

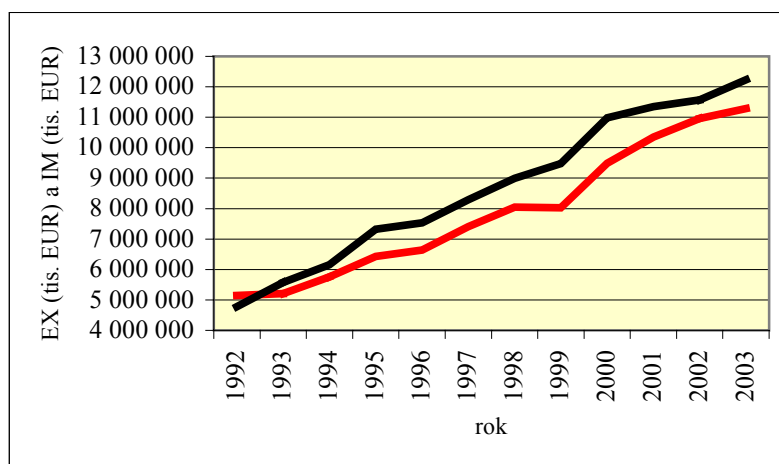
Co se týče zahraničního obchodu, Slovinsku se tedy podařilo v relativně krátké době překonat negativní důsledky rozpadu jugoslávské federace a započatí tržních reforem. Obchodní obrat se zahraničím se po počátečním propadu (1990, 1991; roční pokles byl větší než 20%) opět zvýšil. Po celé transformační období se podíl exportů i importů na HDP pohyboval mezi 50 – 60%; v současnosti se blíží k 60%, přitom podíl vývozu na HDP má tendenci se mírně zvyšovat a podíl dovozu na HDP spíše stagnuje.

Od roku 1992 slovinské exporty i importy neustále narůstají (viz tabulka 4.4.1); výjimkou bylo pouze mírné snížení vývozu v roce 1999. Během transformačního období se exporty i importy více než zdvojnásobily (exporty vzrostly přibližně 2,2X a importy 2,6X). V roce 2003 celkové vývozy dosáhly hodnoty 11 284 845 tis. EUR a celkové dovozy se stabilizovaly na hodnotě 12 236 656 tis. EUR.

V roce 1992 celkové exporty převyšovaly celkové importy a saldo zahraničně-obchodní bilance vykazovalo přebytek; exporty tvořily 107,6% importů. Od roku 1993 až do současnosti jsou však celkové vývozy nižší než dovozy, čisté exporty jsou tedy záporné a zahraničně-obchodní účet vykazuje deficit. Tento deficit je však relativně mírný a není pro Slovinsko žádným velkým a tíživým problémem. Obchodního deficitu Slovinsko dosahuje především s vyspělými tržními státy evropské „patnáctky“, naopak obchodní přebytek má Slovinsko s ostatními republikami bývalé Jugoslávie, Ruskem a většinou států střední a

východní Evropy – na těchto trzích se díky nižší konkurenceschopnosti lépe umísťují slovinské výrobky. Krytí dovozů prostřednictvím vývozu se pohybuje mezi 84 – 95%. Zejména v posledních třech letech je poměr exportů vzhledem k importům vyšší než 90% a demonstruje tak pozitivní trend vyrovnávání zahraničně-obchodní bilance. V roce 2003 Slovinsko dosáhlo mírného deficitu 951 811 tis. EUR a exporty tvořily přibližně 92,2% importů. Vývoj celkových exportů a importů v průběhu transformačního období také přehledně zobrazuje graf 4.4.1. Vývozy jsou znázorněny červeně a dovozy černě.

Graf 4.4.1: Vývoj exportů a importů v letech 1992 – 2003 (v tis. EUR)



Poznámka: Exporty jsou znázorněny červeně a importy černě.

Zdroj: Statistical Yearbook 2003, SORS; vypracováno na základě údajů z tabulky 4.4.1.

Tabulka 4.4.2 popisuje teritoriální strukturu slovinských vývozu v letech 1992 – 2002. Je patrné, že nejvíce exportů směřuje na trhy evropské „patnáctky.“ Podíl EU-15 na slovinských exportech se stále pohybuje okolo 60%, přičemž v průběhu devadesátých let se tento podíl postupně zvyšoval a od počátku nového tisíciletí se naopak mírně snižuje díky oslabení ekonomické aktivity v EU a také díky zvýšení vývozu na ne-EU trhy, především do ostatních republik bývalé Jugoslávie. Podíl EU-15 na slovinských exportech dosáhl svého vrcholu v roce 1998 (65,5% celkových vývozu) a svého dna v roce 2003 (58,4%).

Tabulka 4.4.2: Teritoriální struktura slovinských exportů (v % celkových exportů)

	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002
EU-15	60,9	59,3	64,5	65,5	63,8	62,2	59,4
Německo	27,0	30,3	30,6	28,4	27,1	26,2	24,8
Itálie	13,2	13,5	13,3	13,9	13,6	12,5	12,1
Rakousko	5,1	5,5	6,6	6,9	7,5	7,5	7,1
Francie	9,2	8,6	7,2	8,3	7,1	6,8	6,7
ostatní státy bývalé Jugoslávie	22,5	15,2	16,7	15,4	15,7	16,9	17,8
Chorvatsko	14,2	10,8	10,3	9,0	7,9	8,6	8,7
CEFTA	...	4,5	5,4	6,5	7,9	8,0	8,7
Česká republika*	1,4	1,2	1,8	1,7	1,7	1,8	1,8
Rusko	3,0	3,9	3,6	2,6	2,2	3,0	2,9
USA	2,9	3,7	3,0	2,8	3,1	2,6	2,7

*) V roce 1992 ne ČR, ale ČSFR.

Zdroje: Trade Policy Review (2002), s.82; Statistical Yearbook 1998, Statistical Yearbook 2000, Statistical Yearbook 2003, SORS; vlastní výpočet.

Nejvíce vývozu směřuje do Německa; Německo je nejvýznamnějším slovinským obchodním partnerem (a to jak jde o vývozy, tak i o dovozy). V roce 1992 byl podíl Německa na celkových vývozech 27%, v letech 1994 - 1996 dosáhl svého vrcholu a dokonce překročil 30%, od té doby klesá až na současných necelých 25%. Přesto tedy, že se podíl Německa na slovinských exportech snížil o cca 5%, do této země směřuje téměř celá čtvrtina veškerých slovinských vývozu.

Druhým slovinským největším obchodním partnerem jak z hlediska vývozu, tak z hlediska dovozu je Itálie. Podíl Itálie na slovinských exportech se pohybuje mezi 12 – 14%, v posledních letech se mírně snížil. Pokud jde o evropskou „patnáctku“, velké množství slovinských exportů směřuje také do Rakouska a Francie. Podíl Rakouska na celkových slovinských exportech měl po celé transformační období rostoucí trend (5,1% v roce 1992, 7,1% v roce 2002), naopak podíl Francie se snížil (o 2,5%).

Třetím slovinským nejvýznamnějším obchodním partnerem, pokud jde o vývozy, je Chorvatsko. Podíl Chorvatska na slovinských exportech v průběhu devadesátých let trvale klesal; od roku 2001 zde je však vidět zcela opačný trend – zejména díky hospodářskému oživení a zlepšení politické situace v této zemi. Stejný trend můžeme pozorovat i u všech ostatních republik bývalé Jugoslávie; na počátku nového tisíciletí zde došlo k posílení vzájemných hospodářských vztahů se Slovinskem. Vedle Chorvatska je druhým největším slovinským obchodním partnerem v rámci bývalých jugoslávských „sousedů“ Bosna a Hercegovina.

Rusko i USA tvoří přibližně 3% slovinských exportů a tento podíl zůstává relativně stabilní. Díky brzké reorientaci na evropské trhy se Slovinsku vyhnula asijská krize v druhé polovině devadesátých let.

Podíl CEFTA na celkovém zahraničním obchodě (jak na vývozech, tak na dovozech) Slovinska se v průběhu devadesátých let permanentně zvyšoval. Podíl exportů se přiblížil hodnotě 9% a podíl importů hodnotu 9% dokonce překročil. Nejvíce vývozu v rámci CEFTA směřuje do Polska (30%), ČR a Maďarska (25% obě země). Nejvíce dovozu v rámci CEFTA do Slovinska směřuje z ČR (40%), Maďarska (30%) a Slovenska (15%). Podíl ČR na slovinských exportech je relativně stabilní na necelých 2% a na importech na cca 2,5%.

Tabulka 4.4.3: Teritoriální struktura slovinských importů (v % celkových importů)

	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002
EU-15	59,6	57,1	67,5	69,4	67,8	67,6	68,0
Německo	22,7	23,7	21,7	20,7	19,0	19,2	19,1
Itálie	13,7	17,2	16,9	16,8	17,5	17,7	17,9
Francie	8,0	8,4	9,8	12,4	10,3	10,6	10,3
Rakousko	8,1	10,3	8,9	7,9	8,2	8,3	8,3
ostatní státy bývalé Jugoslávie	20,0	8,0	7,5	5,9	5,9	5,3	5,0
Chorvatsko	13,9	6,8	6,3	4,3	4,4	4,0	3,6
CEFTA	...	6,2	6,5	7,2	9,1	9,5	9,5
Česká republika*	1,9	2,4	2,5	2,6	2,5	2,4	2,5
Rusko	4,0	2,0	2,2	1,8	2,3	2,8	2,3
USA	2,7	2,7	3,5	2,9	3,0	2,9	2,9

*) V roce 1992 ne ČR, ale ČSFR.

Zdroje: Trade Policy Review (2002), s.83; Statistical Yearbook 1998, Statistical Yearbook 2000, Statistical Yearbook 2003, SORS; vlastní výpočet.

Jak ukazuje tabulka 4.4.3, největším importérem do Slovinska je také evropská „patnáctka.“ Její podíl na celkových slovinských dovozech se také neustále zvyšuje; v roce 1992 EU-15 tvořila necelých 60% slovinských importů a v současné době tento podíl vzrostl až k 70%.

Stejně tak jako u vývozu, je i u dovozu slovinským největším obchodním partnerem Německo; tato země představuje necelou pětinu slovinských importů, ačkoliv se podíl Německa na slovinských dovozech v průběhu devadesátých let mírně snížil (cca 23% v roce 1992 a 19% v roce 2002).

Naopak podíl Itálie zde vzrostl o více než 4%; v roce 1992 byl podíl Itálie na slovinských importech necelých 14% a v roce 2002 to bylo již cca 18%. Stejně tak se zvýšil

podíl Francie na celkových slovinských dovozech (z 8% na více než 10%) a mírně také podíl Rakouska.

Na druhé straně podíl Chorvatska se z hlediska dovozů do Slovinska v průběhu transformačního období rapidně snížil. V roce 1992 tento podíl činil asi 14% a v roce 2002 byl nižší než 4%. Stejný trend lze pozorovat i u ostatních bývalých jugoslávských republik. Celkově vzato podíl těchto zemí na slovinských dovozech v průběhu transformačního období poklesl asi o 15% (20% v roce 1992, 5% v roce 2002). Tento dramatický pokles svědčí v porovnání se Slovinskem o nízké konkurenceschopnosti výrobků bývalých jugoslávských států.

Podíl Ruska a Spojených států na slovinských importech je relativně stabilní (stejně tak jako u exportů) a pohybuje se okolo 2% (Rusko) a 3% (USA).

Nejdůležitějším slovinským obchodním partnerem jak z hlediska importů, tak z hlediska exportů je tedy od samého vzniku samostatného slovinského státu EU-15; tento vysoký stupeň obchodní integrace s evropskou „patnáctkou“ jen odráží skutečnost, že od počátku transformačního období byl hlavní prioritou slovinské hospodářské politiky vstup do Evropské unie. Pokud jde o jednotlivé státy, největšími slovinskými obchodními partnery z hlediska vývozu jsou tedy Německo, Itálie, Chorvatsko, Rakousko a Francie a z hlediska dovozů Německo, Itálie, Francie, Rakousko a Chorvatsko (v uvedených pořadích).

Tabulka 4.4.4: Zbožová struktura slovinského zahraničního obchodu v letech 1994 – 2002 (exporty a importy jednotlivých kategorií zboží v % celkových exportů a importů)

	1994	1996	1998	2000	2001	2002
EXPORTY						
zemědělské produkty	1.2	0.6	0.6	0.5	0.4	0.4
nerostné suroviny	0.2	0.1	0.1	0,0	0.1	0.1
výrobky zpracovatelského průmyslu	97.6	98.7	98.6	99	98.7	98.5
IMPORTY						
zemědělské produkty	4.2	3.7	3.1	2.7	2.7	2.4
nerostné suroviny	2.8	2.9	2.1	2.4	2.3	1.8
výrobky zpracovatelského průmyslu	89.4	93.2	94.6	94.7	94.8	95.2

Zdroje: Statistical Yearbook 1998, Statistical Yearbook 2000, Statistical Yearbook 2003, SORS

Na závěr se podívejme na zbožovou strukturu slovinského zahraničního obchodu. Největším slovinským exportérem je bezpochyby zpracovatelský průmysl; jeho podíl na celkových vývozech v současné době překračuje dokonce 98%. Naopak minimální podíl na exportu do zahraničí má ve Slovinsku sektor zemědělství (cca 0,5%) a těžby nerostných surovin (0,1%). Podíl zemědělských produktů a nerostného bohatství na slovinských importech je podstatně vyšší (cca 2,5% a 2%); Slovinsko je čistým dovozcem zemědělských produktů a nerostných surovin. Tato skutečnost vyplývá ze samotné struktury slovinské ekonomiky, která již byla popsána v předcházejících kapitolách. Nejvíce se do Slovinska dovážejí opět výrobky zpracovatelského průmyslu; v roce 2002 jejich podíl na celkových importech činil asi 95%, přičemž v průběhu devadesátých let se zvýšil o více než 6%.

V roce 2002 Slovinsko do zahraničí nejvíce vyváželo stroje (14,6% celkových vývozu), dopravní prostředky (13,6%), produkty chemického průmyslu (12,5%), elektrická a optická zařízení (11,7%), kovy (11,6%) a výrobky textilního průmyslu (5,8%). Nejvíce se do Slovinska dovážely dopravní prostředky (13,2% celkových dovozů), kovy (13,2%), elektrická a optická zařízení (13,2%), produkty chemického průmyslu (12,9%), stroje (9,9%), výrobky textilního průmyslu (6,2%) a potraviny (4,8%).⁵⁹

4.5. Dodatek: Zahraniční investice

Zahraniční investice jsou pro transformační země velice důležité, protože jsou zdrojem tolik potřebného zahraničního kapitálu a také západního know-how. Jsou nepostradatelné pro náročnou restrukturalizaci a modernizaci postkomunistických ekonomik a zavádění nových a efektivních technologií. Přispívají k postupnému zvyšování konkurenceschopnosti ekonomik tranzitivních zemí.

Na počátku devadesátých let byly největšími příjemci zahraničního kapitálu Maďarsko, Česká republika a Polsko. Kumulovaný příliv přímých zahraničních investic za období 1990 – 1996 zde činil 13 162 mil. USD, 7 161 mil. USD a 5 408 mil. USD. Naopak ve Slovinsku to bylo pouze 782 mil. USD. Příliv přímých zahraničních investic do Slovinska byl tlumen v důsledku existence a přetrvávání značných restriktivních opatření (diskriminační omezení vůči neslovinským občanům, zákaz cizincům vlastnit ve Slovinsku nemovitosti, restrikce na pohyby kapitálu apod.) Přidružení Slovinska k Evropské unii dlouho vážlo právě na problému možnosti pro cizince vlastnit ve Slovinsku nemovitosti, což tehdy slovinská

⁵⁹ Na základě údajů SORS.

Ústava zakazovala. Evropská komise potom Slovinsko za jeho restriktivní postoj ještě několikrát kritizovala.

Tabulka 4.5.1: Příliv přímých zahraničních investic do Slovinska v letech 1990 – 2002
(mil. USD)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	celkem
4	65	111	113	128	176	185	375	248	181	176	503	1865	4 130

Poznámka: Zaokrouhlená data z účtu platební bilance pro jednotlivé roky.
Zdroje: Statistical Office of the Republic of Slovenia; Tomšík (1998), s.27

Od roku 1997, také v souladu s blížícím se vstupem do EU, byly předpisy pro zahraniční investice postupně liberalizovány, Slovinsko uzavřelo s mnoha zeměmi smlouvy o podpoře a ochraně investic a začalo být pro zahraniční investory značně atraktivní. Také slovinská národní strategie všeobecného hospodářského rozvoje a posílení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky počítala se zvýšeným přílivem zahraničního kapitálu. K velkému nárůstu přílivu přímých zahraničních investic došlo zejména od roku 2001; důvodem byl pokrok v privatizaci a liberalizaci řady odvětví (energetika, telekomunikace, finanční sektor – hlavně bankovníctví a pojišťovnictví) a také vládní programy na podporu přílivu zahraničního kapitálu do země (odstraňování byrokratických restrikcí a administrativních bariér, zlepšování podnikatelského prostředí).

Dnes je ve Slovinsku všem firmám garantován tzv. princip národního přístupu, tedy stejné zacházení s místními i zahraničními společnostmi: společnosti se zahraniční kapitálovou účastí a úplně zahraničně vlastněné společnosti registrované ve Slovinsku mají statut slovinské právnické osoby a podléhají slovinským předpisům. Všechny sektory národního hospodářství jsou otevřeny pro zahraniční investory. Zahraniční podíl zde není nijak omezen, ale úplně zahraničně vlastněné společnosti nemají přístup zejména do oblastí vojenských zařízení, železniční a letecké dopravy nebo komunikací. Ohledně právního statutu zahraničních investorů neexistují žádná omezení: zahraniční právnické i fyzické osoby jsou oprávněny ve Slovinsku investovat. Zahraničním akcionářům je povolen volný a neomezený převod zisků do zahraničí a v zahraniční měně. Také problém vlastnictví nemovitostí cizinci již byl vyřešen. Vláda navíc investorům poskytuje nejrůznější obchodní stimuly (například daňové úlevy, exportní stimuly apod.)

Slovinsko je pro zahraniční investory přitažlivé především z následujících důvodů:

- vysoká kupní síla, nejvyšší HDP per capita v porovnání s ostatními tranzitivními zeměmi a potenciál růstu jinak malého místního trhu,

- zavedené a tradiční obchodní linie s dalšími republikami bývalé Jugoslávie a se zeměmi střední a východní Evropy,
- členství Slovinska v Evropské unii,
- velká exportní orientace a otevřenost ekonomiky (okolo 60% HDP pochází z vývozu),
- dlouhodobá tradice zejména ve zpracovatelském průmyslu,
- relativně vysoká úroveň managementu, know-how a vzdělání místních obyvatel, kvalifikovaný lidský kapitál,
- s 25% daní ze zisku má Slovinsko jednu z nejnižších sazeb daně z příjmů právnických osob v Evropě.

4.6. Dodatek: Politický a společenský vývoj

V dubnu 1990 se poprvé od II. světové války konaly svobodné parlamentní volby v již samostatném Slovinsku. Vítězem se stal nekomunistický blok Demokratická opozice Slovinska (Demos, sestaven ze šesti antikomunistických stran, 54% hlasů), který představoval jedinou silnou alternativu bývalé Slovinské komunistické straně (přejmenované na Stranu demokratických reform). Předsedou vlády se stal Lojze Peterle (předseda Strany křesťanských demokratů), prezidentem republiky byl zvolen Milan Kučan (předseda Strany demokratických reform, bývalý komunista a člen ÚV SKJ). V prosinci téhož roku referendum potvrdilo, že si Slovinsko již dále nepřálo vytvořit Jugoslávskou konfederaci nezávislých států. 25.června 1991 byla formálně vyhlášena nezávislost země. Nový parlament Slovinské republiky v říjnu 1991 oficiálně zrušil všechny důležité vazby na Jugoslávii, byla zavedena vlastní měna. V prosinci 1991 byla schválena nová slovinská Ústava.

Brzy se však ukázalo, že rodící se demokracie v nově vzniklé republice byla příliš křehká. Navíc hospodářské problémy nevyhnutelně spojené s transformací ekonomiky vedly k tomu, že existence nekomunistické vlády, vzešlé z voleb v dubnu 1990, byla dále neudržitelná. Bylo zřejmé, že historická úloha Demosu skončila. Vládě byla vyslovena nedůvěra a v květnu 1992 byl předseda vlády Peterle nahrazen Janezem Drnovškem (také bývalý komunista).

6.12.1992 se konaly parlamentní volby, ve kterých s převahou upevnil svou pozici premiér Drnovšek. Jeho strana Liberální demokracie Slovinska (LDS) získala 23,5% hlasů a z důvodu sestavení vlády vytvořila povolební koalici se stranou Slovinských křesťanských demokratů (SKD, 14,5% hlasů) a s levicovou Stranou zelených (3,7% hlasů) a Sociálně-

demokratickou stranou (SDS, 3,3% hlasů). Ve stejný den se konaly také prezidentské volby. S 63,9% hlasy se stal vítězem opět Milan Kučan.⁶⁰

Počátky samostatné Slovinské republiky lze označit za poměrně stabilní politickou demokracii. První závažnější problém na politické scéně se objevil v průběhu roku 1994, kdy došlo k neshodám uvnitř vládní koalice. Tyto neshody byly reakcí na sesazení tehdejšího ministra obrany a populárního vůdce sociálních demokratů (SDS) Janeze Jansy. Byl nahrazen liberálním demokratem Jelkem Kacinem. Vyvrcholením neshod bylo spojení nejsilnější koaliční strany LDS s některými menšími stranami, čímž tato strana dosáhla dominantního postavení ve vládě a odsunula tak zbytek koaličních stran „na vedlejší kolej.“

Další parlamentní volby se konaly v listopadu 1996. Opět zvítězila LDS (asi 27% hlasů) a Slovinská lidová strana (SLS, 19,4%). Třetí koaliční stranou se stala malá Demokratická strana důchodců Slovinska (DeSUS, 4,32%). Po poměrně dlouhých a složitých jednáních byl vytvořen nový kabinet. Politická scéna se stabilizovala. 27.2.1997 vyslovil parlament této centristicko–pravicové vládě důvěru a premiérem se již potřetí stal Janez Drnovšek. Přímé prezidentské volby se uskutečnily 23.11.1997, kdy své vítězství zopakoval dosavadní prezident Milan Kučan (56% hlasů).

V dubnu 2000 byl premiér Drnovšek donucen odejít ze své funkce a na jeho místo zasedl Andrej Bajuk, představitel strany Nové Slovinco (NSi). Avšak v listopadu téhož roku rozhodly parlamentní volby s 36,2% hlasů opět pro LDS a Drnovšek nahradil Bajuka. Obnovená koalice zrychlila privatizaci a přípravy na vstup Slovinska do Evropské unie.

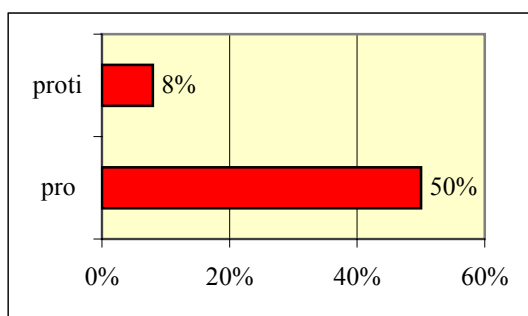
Od prosince 2002 mají Slovinci nového prezidenta. Prezidentské volby vyhrál dosavadní předseda vlády Janez Drnovšek. Po populárním Milanu Kučanovi, který dovedl Slovinco k nezávislosti v roce 1991, je teprve druhým prezidentem samostatné země. Premiérem se stal dosavadní ministr financí Anton Rop, který je tak jako Drnovšek představitelem silné LDS. Politická scéna je poměrně stabilní.

Rozdělení jugoslávské federace znamenalo pro zemi obrovský ekonomický, společenský a politický přelom. Takové velké změny, jako jsou například rozdělení národního majetku prostřednictvím privatizace, nové nerovnější rozdělení příjmů, větší otevřenost země vůči okolnímu světu, hluboká počáteční recese, nezaměstnanost nebo změny v cenové struktuře, přirozeně vyvolávají řadu obav, nejistot, skepsí a nedůvěry ze strany obyvatel. Rizika a problémy transformace ekonomiky na tržní hospodářství neplynou jen z hloubky a radikálnosti změn, ale i z toho, že se tento proces dosud nikde jinde ve světě v takovém

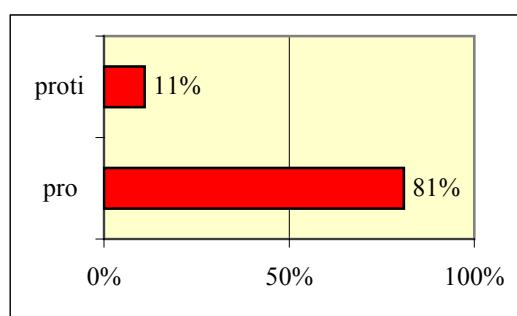
⁶⁰ Procentuální údaje o výsledcích voleb viz Hladký (1993); Tomšík (1998); www.sopka.cz/sopka/zeme a SORS.

měřítku neuskutečnil a nebyl tak popsán žádnou teorií, ze které by bylo možné při těchto změnách jednoznačně vycházet. Je nutné pochopit, že transformace země k demokracii a snaha o začlenění do již stabilních západních struktur je složitý a dlouhodobý proces, který si vyžaduje spoustu institucionálních změn.

Graf 4.6.1: Podpora členství v EU



Graf 4.6.2: Podpora přechodu na euro



Zdroj: http://www.europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/cceb/2003/cceb2003.4_first_annexes.pdf

Slovinci posuzují směr vývoje vesměs pozitivně a také jejich vztah k Evropské unii je převážně kladný. Průzkum veřejného mínění, který provedla Evropská komise na podzim roku 2003 ve všech tehdejších kandidátských zemích EU,⁶¹ mimo jiné ukázal, že:

- Členství v Evropské unii podporovalo 50% Slovinců, 37% bylo neutrálních a 8% se vyslovalo proti vstupu do EU (Česká republika: 44%, 34% a 15%).
- Názor, že plné členství v EU přinese zemi všeobecný prospěch, sdílelo 47% občanů. Opačný názor mělo 42% lidí (ČR: 33% a 44%).
- Sklon důvěřovat Evropské unii mělo 45% Slovinců (ČR: 43%).
- Slovinci, jejichž národní měna má teprve o něco více než desetiletou tradici, nejvíce ze všech kandidátských zemí podporovali zavedení jednotné měny. Pro přechod na euro se vyslovalo 81% občanů, proti bylo 11% a 8% nemělo vyhraněný názor (ČR: 56%, 27% a 17%).

Při referendu konaném 23.3.2003 se pro vstup do Evropské unie vyslovalo 89,64% občanů při 60,44% účasti oprávněných voličů.⁶² Všechny politické strany byly pro vstup Slovinska do EU.

Slovinsko též bylo kandidátskou zemí NATO. Pozvání ke vstupu obdrželo na pražském summitu NATO v listopadu 2002. Referendum o vstupu země do Severoatlantické aliance se

⁶¹ Viz http://www.europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/cceb/2003/cceb2003.4_first_annexes.pdf. Metodologická poznámka: 11.10. - 9.11.2003 bylo prováděno interview „face-to-face“ s celkem 12 165 lidmi ze třinácti zemí, které požádaly o členství v EU. Ve Slovinsku bylo provedeno 1000 interview.

⁶² Viz SORS.

konalo ve stejný den jako referendum o vstupu do EU (tedy 23. března 2003). Pro vstup hlasovalo přibližně 66% občanů (34% proti vstupu) při celkové účasti 60% oprávněných voličů. Slovinsko se formálně stalo členem NATO dne 29.3.2004.⁶³

Proces vytváření společenského konsensu v období transformace je velmi složitý a při jeho tvorbě dochází ke vzájemnému podmiňování ekonomické a politické situace. V tranzitivních zemích hraje volební cyklus velmi důležitou roli – silně ovlivňuje stav ekonomiky a hospodářskou politiku. Politická stabilita a dodržování principů demokracie má klíčový vliv na rychlost začlenění státu do evropských a transatlantických struktur. Je tedy nezbytné, aby byl vlastní popis ekonomického vývoje země doplněn alespoň tímto stručným přehledem politického vývoje v dané zemi.

⁶³ Viz www.nato.int/issues/enlargement/index.htm a SORS.

5. Vstup Slovinska do Evropské unie

5.1. Východní rozšíření Evropské unie

Evropská unie je velice dynamickým a neustále se vyvíjejícím uskupením. Od roku 1957⁶⁴ se rozšiřovala celkem čtyřikrát: v letech 1973 (Dánsko, Irsko, Velká Británie), 1981 (Řecko), 1986 (Portugalsko, Španělsko) a 1995 (Rakousko, Finsko a Švédsko; vznik EU-15). V současné době se procesu přistoupení účastnilo třináct zemí ucházejících se o členství: Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Malta, Kypr a Turecko.⁶⁵

Na zasedání Evropské rady v Lucemburku v roce 1997⁶⁶ byla schválena podrobná předvstupní strategie pro deset kandidátských zemí střední a východní Evropy (výše zmíněné země kromě Rumunska, Bulharska a Turecka) a Rada rovněž uložila Evropské komisi zpracovávat pravidelné zprávy o pokroku, kterého dosáhly jednotlivé kandidátské země. Dále bylo rozhodnuto zahájit vyjednávání o podmínkách členství v EU s těmito šesti kandidátskými zeměmi: Slovinskem, Českou republikou, Estonskem, Kypr, Maďarskem a Polskem. Roku 1999⁶⁷ Evropská rada v Helsinkách rozhodla o zahájení rozhovorů o podmínkách členství v EU také s Bulharskem, Litvou, Lotyšskem, Maltou, Rumunskem a Slovenskem a Turecku přiznala statut kandidátské země.

Na zasedání Evropské rady v Kodani ve dnech 12. – 13. prosince 2002 byla úspěšně ukončena vyjednávání o vstupu s deseti kandidátskými zeměmi (Slovinsko, ČR, Kypr, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Polsko a Slovensko). 23. března 2003 se občané Slovinské republiky v referendu jednoznačně vyslovili pro vstup své země do Evropské unie. 16. dubna 2003 byla v Athénách mezi EU a deseti kandidátskými zeměmi slavnostně podepsána Smlouva o přistoupení. Tato smlouva vstoupila v platnost 1. května 2004 a tak došlo k pátému rozšíření Evropské unie. Z evropské „patnáctky“ se stala evropská „pěťadvacítka.“ Toto východní rozšíření Evropské unie je dnes přirozeně jedním z nejaktuálnějších celoevropských politických témat; Společenství se tak rozšířilo do další světové strany a evropská integrace získala novou prostorovou dimenzi.

⁶⁴ Římská smlouva – založení Evropského hospodářského společenství (EHS) a EURATOMu – podepsána šesti zakládajícími členy: Belgií, Francií, Německem, Itálií, Lucemburskem a Nizozemskem.

⁶⁵ Po východním rozšíření 2004 Rumunsko, Bulharsko a Turecko zůstávají kandidátskými zeměmi.

⁶⁶ 12. – 13. prosince 1997.

⁶⁷ 10. – 11. prosince 1999.

Předpokládá se (na základě vypracování četných (nejen) ekonomických analýz⁶⁸), že rozšíření Evropské unie bude mít pozitivní důsledky jak pro stávající členy EU, tak pro nově přistupující země - že celkové výnosy rozšíření převáží celkové náklady. Z rozšíření Evropské unie by měly v dlouhodobém horizontu profitovat všechny zúčastněné státy (tzv. hra s pozitivním součtem; ačkoliv výhody jsou relativně větší pro nově přistupující země, neboť ty začínají od nižšího ekonomického základu). Například zkušenosti Irska, Portugalska nebo Španělska ukazují, jak může vstup do EU stimulovat dlouhodobý dynamický růst relativně chudých ekonomik. Rozšíření Evropské unie a expanze vnitřního trhu má výhody politické, ekonomické i kulturní; bude jich dosaženo působením následujících faktorů:

- rozšíření prostoru míru, stability a prosperity v Evropě posílí bezpečnost všech národů,
- rozšíření zesílí úlohu EU v celosvětových otázkách – v zahraniční, bezpečnostní a obchodní politice a v dalších oblastech celosvětového vlivu,
- příchod nových členů obohatí EU o širší kulturní diverzitu, snazší výměnu myšlenek a lepší porozumění mezi národy,
- kvalita života občanů v celé Evropě bude mít zlepšující se tendenci, neboť noví členové přijímají evropské politiky pro respektování lidských práv, ochranu životního prostředí, boj proti drogám a organizovanému zločinu atd.,
- důsledkem spravedlivé, ostřejší a dynamičtější konkurence ve všech zemích EU bude zvýšení produktivity práce, transfery technologie, modernizace vybavení, zvýšení vzdělanostní úrovně a kvalifikace, lepší sociální standardy a standardy životního prostředí,
- větší důvěra, stabilizace a transparentnost v oblasti politických i ekonomických záležitostí nových členských států,
- zvýšení toků přímých zahraničních investic a další stimulace přílivů kapitálu – již v současné době zahraniční investice podstatně vzrostly a urychlovaly transformační proces kandidátských zemí EU,
- intenzivnější zahraniční obchod mezi novými a stávajícími členskými státy, odbourávání bariér vzájemného obchodu,
- do trhu s cca 370 mil. obyvatel se zapojilo více než 100 mil. lidí z poměrně rychle rostoucích ekonomik, což povzbudí ekonomický růst a vytvoří nová pracovní místa jak v původních, tak i v nových členských státech.

⁶⁸ Například Position Paper and Analysis of the European Round Table, May 2001
In: europa.eu.int/comm/enlargement/arguments/benefits.pdf.

Výhody vstupu do Evropské unie jsou viditelné již dnes. Ve všech kandidátských zemích EU se ustanovily stabilní demokracie s náležitými institucemi a zvýšeným respektem vůči lidským právům. Intenzivní reformní úsilí v žadatelských zemích mělo pozitivní vliv na tempa hospodářského růstu (vyšší než v EU-15), zvýšení životní úrovně obyvatel a konkurenceschopnosti ekonomik a vyhlídky v oblasti zaměstnanosti. Tomuto procesu klíčovým způsobem napomohla perspektiva členství v EU a v neposlední řadě také finanční výpomoc ze strany Unie. Členské státy EU profitovaly z exportních přebytků v zahraničním obchodě s kandidátskými zeměmi; mají tak mj. vytvořen potenciál pro zvýšení počtu pracovních míst, růst daňových příjmů a prostředků pro financování systémů sociálního zabezpečení.

Pokud by k rozšíření Evropské unie nedošlo, znamenalo by to obrovské náklady jak pro Unii, tak pro kandidátské země. V případě kandidátských zemí by nezdár při jejich vstupu do EU oslabil stimul ekonomických reforem, odradil by zahraniční investory a snížil ekonomický růst. Tyto země by byly zbaveny finančních výhod souvisejících se vstupem do EU. Mohla by vzniknout politická nestabilita v Evropě, která by v konečném důsledku mohla podkopat proces demokratizace. Bez rozšíření by byla oslabena schopnost Unie efektivně bojovat s organizovaným zločinem, nelegální imigrací a terorismem. Zklamání kandidátských zemí by i v členských zemích přiživilo euroskepticismus.

Aby bylo rozšíření Evropské unie úspěšné a přineslo výhody stávajícím i nově přistupujícím zemím, bylo nezbytně nutné respektovat tyto podmínky:

- I. Kandidátské země, tedy noví členové, musely splnit všechna požadovaná kritéria vstupu.
- II. Evropská unie se musela dostatečně připravit na přijetí nových členů. Jednalo se totiž o velice složitý proces a značný rozsah změn; k tak rozsáhlému rozšíření EU v historii ještě dosud nedošlo.
- III. Nutná byla také široká podpora rozšíření EU obyvatelstvem jak v žadatelských, tak ve členských zemích Unie. Z toho důvodu bylo třeba populaci daných zemí průběžně informovat o postupujícím rozšiřovacím procesu a zřetelně vysvětlovat možné náklady a naopak výhody a zisky plynoucí z rozšíření EU.

Tím, kdo jednoznačně určoval „pravidla hry“, tedy scénář rozšiřování, termíny a podmínky, byla Evropská unie, resp. její dosavadní členské státy, EU-15. Současně však sama EU procházela reformou, která měla za cíl učinit ji schopnou pro přijetí kandidátských zemí. Helsinské zasedání Evropské rady v roce 1999 vyjádřilo odhodlání provést institucionální reformu EU, která musela předcházet rozšíření. Mezivládní konference o institucionální

reformě byla zahájena v Bruselu dne 14. února 2000. Zajištění dostatečných rozpočtových prostředků bylo provedeno rozhodnutím Evropské rady v Berlíně v roce 1999. Obě strany, kandidátské i členské země, se tedy musely v rámci přibližovacích procesů vzájemně přizpůsobovat.

„Prostředí, v němž Unie funguje, se rychle mění, a to uvnitř i vně. Unie se musí přizpůsobovat, vyvíjet a reformovat. Rozšíření znamená pro Unii historický okamžik, příležitost, jíž se musí chopit v zájmu své bezpečnosti, své ekonomiky, své budoucnosti a svého postavení ve světě.“

předseda Evropské komise Jacques Santer při prezentaci Agendy 2000⁶⁹

Od počátku si byla Evropská unie vědoma, že s pádem berlínské zdi roku 1989 začala nová etapa jejích dějin. Zareagovala velmi rychle a začala navazovat diplomatické styky se státy střední a východní Evropy. V průběhu několika málo let Společenství uzavřelo dohody o obchodu a spolupráci s mnoha zeměmi. EU se velmi rychle stala největším hospodářským partnerem a zdrojem obchodních příležitostí, pomoci a investic pro všechny středo- a východoevropské postkomunistické země.

Pozice Slovinska v evropském regionu je poměrně problematická – nachází se totiž na rozhraní evropské „patnáctky“ a nepokojného Balkánu. Minulost v rámci jugoslávské federace sice Slovinsku dodnes přináší jisté „stigma“ v očích západní společnosti, nicméně právě tato minulost umožnila Slovinsku jako součásti státu, který nebyl v důsledku značně nezávislé politiky Josipa Broze Tita pod vlivem Moskvy, navázat již v roce 1970 první kontakty s Evropským společenstvím. Nepreferenční smlouva byla obnovena roku 1973, roku 1980 byla nahrazena Smlouvou o vzájemné spolupráci a v září 1993 kontinuálně přešla do obdobné dohody uzavřené Slovinskem po vyhlášení a mezinárodním uznání nezávislosti.

V průběhu devadesátých let postupně uzavírala Evropská unie a její členské státy tzv. asociační smlouvy – Evropské dohody, dohody o přidružení. Jejich smyslem bylo vytvořit právní základ dvoustranných vztahů mezi kandidátskými zeměmi a EU a utvářet rámec pro postupnou integraci do Společenství a závazek efektivního vytvoření a výkonu asociačních institucí. Pokrývaly oblast hospodářské spolupráce, obchodní otázky, politický dialog, aproximaci práva, průmysl, životní prostředí, dopravu, cla apod. Slovinsko podepsalo Eurodohodu dne 10. června 1996 (v platnost vstoupila až v únoru 1999). V tentýž den také

⁶⁹ Viz Agenda 2000, s.29.

Slovinsko požádalo o členství v Evropské unii formou individuální přihlášky ke členství a prokázalo tak své přání stát se plnoprávným členem EU.

Přidružení Slovinska dlouho vázlo na problému možnosti pro cizince vlastnit nemovitosti, což tehdy slovinská Ústava zakazovala. Získat potřebnou většinu pro změnu Ústavy, která by umožnila liberalizaci legislativy o nemovitostech a tím tak otevřela cestu k přidružení a přihlášce Slovinska do EU, nebylo jednoduché. Zejména Itálie trvala na důsledné liberalizaci a několikrát slovinské snahy o navázání bližších vztahů s EU vetovala. Po dlouhých vyjednáváních tedy Slovinsko uzavřelo Evropskou dohodu teprve v červnu 1996, ratifikovalo ji v polovině roku 1997 (15.6.1997) a ještě na konci roku 1998 dohoda dosud nebyla ratifikována ve všech členských zemích Unie.

Na zasedání Evropské rady v Kodani v roce 1993⁷⁰ podnikly dosavadní členské státy EU rozhodný krok směrem k rozšíření. Schválily, že „přidružené státy ve střední a východní Evropě se mohou stát členy Evropské unie, pokud si to budou přát.“ Od té doby tedy otázka nezněla, zda k rozšíření dojde, ale kdy k němu dojde. Evropská rada stanovila určitá politická a ekonomická kritéria,⁷¹ která musely kandidátské země splnit, aby mohly vstoupit do EU. „K přistoupení dojde, jakmile přidružená země bude schopna splnit ekonomické a politické podmínky členství.“ Evropská rada tedy na svém zasedání v Kodani uznala právo zemí střední a východní Evropy vstoupit do EU po splnění těchto tří kritérií:

- I. politického – tj. stabilní instituce garantující demokracii, zákonnost, ochrana lidských práv a respektování menšin,⁷²
- II. hospodářského – tj. existence fungujícího tržního hospodářství, připravenost vyrovnat se s tlakem konkurence a tržními silami na vnitřním trhu Unie,
- III. schopnost převzít závazky vyplývající z členství – tj. efektivní implementace *acquis communautaire*,⁷³ oddanost politickým, hospodářským a měnovým cílům Unie + další konkrétní kroky, které jsou definovány v rámci Přístupových partnerství.

Tato vstupní kritéria byla potvrzena v prosinci roku 1995 na zasedání Evropské rady v Madridu. Dále byla zdůrazněna důležitost přizpůsobení administrativních struktur v jednotlivých kandidátských zemích tak, aby byly vytvořeny podmínky pro postupnou a harmonickou integraci.

⁷⁰ Ve dnech 21.-22.června 1993.

⁷¹ Tzv. kodaňská kritéria; jsou z politického a ekonomického hlediska pojata velmi široce a zacházejí dále než *acquis communautaire* Unie. Kromě toho od posledního rozšiřování EU došlo ke značným změnám i v samotných *acquis communautaire*.

⁷² Tyto hodnoty vycházejí zejména z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁷³ *Acquis communautaire*: odborný výraz pro právně a politicky dosažený stav integrace EU, označení podmínek, které musejí uchazeči o přijetí při svém vstupu do EU převzít jako právní a politické závazky.

Na zasedání v Essenu v roce 1994 Evropská rada definovala předvstupní strategii, která měla připravit kandidátské země na členství v EU. Agenda 2000 potom definovala tzv. zesílenou předvstupní strategii. Strategie byla založena na aplikaci Evropských dohod, finanční pomoci na základě programu Phare a „strukturovaném dialogu“, který měl spojit všechny členské a kandidátské země při řešení otázek společného zájmu.

Stěžejní principy předvstupní strategie:

- I. implementace Eurodohod,
- II. Přístupové partnerství – stanovilo priority kandidátských zemí při přípravě na členství v EU, informovalo o různých formách podpory EU, upozorňovalo na hlavní dostupné nástroje a finanční zdroje. Slovinsko přijalo Přístupové partnerství v březnu 1998.
- III. Národní programy pro přijetí *acquis* – každoročně připravovaly vlády kandidátských zemí, detailně stanovovaly postup, jakým země chtěly splnit priority obsažené v Přístupovém partnerství a jak se chtěly obecně připravit na členství v EU,
- IV. finanční pomoc zahrnující:
 - o program Phare,
 - o podporu ochrany životního prostředí a dopravy (ISPA),
 - o podporu zemědělství a rozvoje venkova (Sapard),
 - o spolufinancování mezinárodními finančními institucemi (EBRD, EIB, WB aj.),
- V. zpřístupnění programů⁷⁴ Evropské unie pro kandidátské země – možnost účastnit se programů EU dávala kandidátským zemím možnost poznat z praktické stránky realizaci politik Společenství.

Žadatel o členství musel bezvýhradně přijmout *acquis communautaire* v plném rozsahu a bez trvalých výjimek. Evropská rada zcela vyloučila každou myšlenku na přijetí *acquis* jen z části. Jednání o přístupu bylo zaměřeno výhradně na konkrétní problémy žadatele ohledně implementace *acquis* a při jednáních o přistoupení muselo být dosaženo dohody o podmínkách, které zajišťovaly odpovídající pružnost v přechodných obdobích v oblastech, kde by okamžitá aplikace *acquis* mohla přinést ekonomické a sociální problémy jak pro původní, tak pro nové členy Evropské unie.⁷⁵ Analýzy ukazují, že země, které dosáhly

⁷⁴ Programy EU zejména z oblasti vzdělávání, odborného výcviku a rekvalifikace, problematiky mládeže, výzkumu, energetiky, životního prostředí, zdraví apod.

⁷⁵ Například v oblasti migrace a trhu práce EU schválila pružné přechodné období na dobu maximálně sedmi let, aby tak limitovala přísun pracovních sil z nových členských států. Také některé normy EU v oblasti životního prostředí je možné splnit až po provedení dlouhodobých a nákladných změn.

největších úspěchů ve své transformaci, zaznamenaly současně také výrazný pokrok při plnění kodaňských kritérií. Plnění kodaňských kritérií (a to zejména zavádění *acquis*) tedy podporovalo a urychlovalo jak systémové, tak institucionální a strukturální změny ve sledovaných zemích.

5.2. Základní nástroje předvstupní finanční pomoci

Náklady na potřebnou modernizaci ekonomik uchazečských zemí a jejich harmonizaci s evropskou „patnáctkou“ byly velmi vysoké. Evropská unie tedy vycházela kandidátským zemím vstříc prostřednictvím různých forem finanční a expertní podpory. Proces přistoupení kandidátských zemích k EU urychlovaly zejména tyto tři základní nástroje předvstupní finanční pomoci: programy Phare, ISPA a Sapard. Celkový rozpočet těchto programů pro období 2000 – 2006 počítal více než 3 mld. EUR ročně, přičemž více než polovina byla alokována do Phare. Výhody těchto programů nesly zejména jednotlivé firmy žadatelských zemí.

Nejznámější program Phare (Poland and Hungary: Accession for the Restructuring of the Economy)⁷⁶ byl vytvořen v roce 1989 a jeho původním účelem byla podpora procesu transformace postkomunistických zemí směrem ke standardům demokracie a tržní ekonomiky. Od roku 1997 byl zaměřen na financování projektů orientovaných na přípravu uchazečských zemí na vstup do EU. Sledoval tyto dva základní cíle:

- o podporu výstavby odpovídajících institucí v kandidátských zemích (cca 30% rozpočtu Phare; cílem bylo zvětšit administrativní kapacitu kandidátských zemí při uplatňování *acquis*),
- o investice zaměřené na přebírání *acquis communautaire* Unie (cca 70% rozpočtu Phare).

V období let 2000 – 2006 bylo na tyto účely každoročně vynakládáno více než 1,5 mld. EUR. Za prostředky z programu Phare odpovídala Evropská komise jako výkonný orgán EU. Komise přitom spolupracovala s vládami zemí, v jejichž prospěch se tyto prostředky vynakládaly. Prostřednictvím Phare poskytovala EU uchazečským zemím experty pro krátkodobou poradní činnost a dlouhodobě vysílala v rámci partnerství úředníky z ministerstev členských států, regionálních institucí, veřejných agentur a profesních svazů (tzv. *twinning*). Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé kandidátské země bylo určeno následujícími faktory: velikostí populace, HDP per capita, dosavadním vývojem, aktuálními

⁷⁶ Program byl zahájen na podporu transformačních reforem v Polsku a Maďarsku – odtud jeho název.

potřebami a pokrokem v implementaci Přístupových partnerství. Veškeré prostředky byly samozřejmě poskytovány jako granty, nikoli jako půjčky.

Rozšíření programu hospodářské pomoci Phare na Slovinsko přijala Evropská rada dne 7. srpna 1992. V letech 1992 – 1999 Slovinsko v rámci programu Phare obdrželo cca 192 mil. EUR. V roce 2000 to bylo 33,3 mil. EUR, v roce 2001 28,5 mil. EUR a v roce 2002 41,9 mil. EUR. Pro rok 2003 bylo Slovinsko oprávněno získat 41,9 mil. EUR.⁷⁷

V roce 2000 program Phare doplnily programy ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) a Sapard (Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development).

Program ISPA byl zaměřen na financování strategických projektů přizpůsobování infrastruktury v kandidátských zemích standardům EU. Pro tyto účely byla ve společném rozpočtu EU pro období 2000 – 2006 každoročně vyčleněna částka přesahující 1 mld. EUR. Prioritou bylo zejména odvětví dopravy (především projekty zaměřené na podporu transevropské dopravní sítě; cílem bylo zajistit co nejlepší dopravní spojení mezi EU-15 a novými členskými státy a posílit tak jednotný trh Unie) a sféra životního prostředí. Každá kandidátská země vypracovala svou národní strategii pro oblast životního prostředí a dopravy. Alokace finančních prostředků ISPA mezi jednotlivé kandidátské země byla determinována následujícími faktory: velikostí populace, HDP per capita a územní rozlohou dané země.

V rámci programu ISPA Slovinsko získalo v roce 2000 19,6 mil. EUR, v roce 2001 16 mil. EUR a v roce 2002 17 mil. EUR.⁷⁸ Okolo 60% podpory bylo směřováno do projektů ochrany životního prostředí a 40% do investic v oblasti dopravy. Ve srovnání s ostatními tehdejšími kandidátskými zeměmi Slovinsko obdrželo nejmenší množství finančních prostředků.

Prostředky programu Sapard (každoročně více než 500 mil. EUR pro období 2000 - 2006) byly určeny pro rozvoj zemědělství a venkovských oblastí. Program Sapard pomáhal kandidátským zemím řešit konkrétní problémy související se společnou zemědělskou politikou, zvládat strukturální změny v jednotlivých zemědělských odvětvích, zlepšit konkurenceschopnost zemědělského sektoru a dále přispíval k implementaci *acquis* v dané oblasti. Kandidátské země si samy zvolily projekty, které poté byly spolufinancovány Evropskou unií na základě plánů rozvoje venkova schválených EU.⁷⁹ Kritéria alokace zdrojů mezi jednotlivé uchazečské země byly odlišné od programů Phare a ISPA; výše udělených

⁷⁷ Viz <http://europa.eu.int/comm/enlargement/slovenia/index.htm>.

⁷⁸ Viz <http://europa.eu.int/comm/enlargement/slovenia/index.htm>.

⁷⁹ Decentralizovaná struktura.

finančních prostředků se odvíjela od rozlohy zemědělské plochy, počtu zemědělského obyvatelstva a HDP per capita.

Slovinský program Sapard byl přijat Evropskou komisí v říjnu 2000. Předpokládal zlepšení konkurenceschopnosti zemědělského sektoru a zpracovatelského průmyslu s důrazem na ochranu životního prostředí a usiloval o posílení přizpůsobovací schopnosti venkovských oblastí v procesu implementace *acquis communautaire*. Průměrná roční podpora v rámci tohoto programu počítala asi 6,6 mil. EUR.

Vedle prostředků výše zmíněných programů se do realizace a spolufinancování nejrůznějších projektů zapojovala i například Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj, Světová banka a další mezinárodní finanční instituce. Po vstupu do EU zde vůdčí úlohu přebírají strukturální fondy.

5.3. Postupné sblížení Slovinska se standardy Evropské unie⁸⁰

Proces přidružení Slovinska k Evropské unii sice dlouho vázl a Eurodohoda byla podepsána i ratifikována opožděně,⁸¹ přesto však bylo přístupové vyjednávání se Slovinskem zahájeno v tzv. první rozšiřovací vlně, na základě lucemburského summitu.⁸² Tato skutečnost svědčí o obrovském rozvojovém potenciálu Slovinska a o jeho předpokládané schopnosti splnit efektivně a včas všechna požadovaná kritéria vstupu do EU; tj. kodaňské kritérium politické, kodaňské kritérium ekonomické a schopnost implementovat *acquis communautaire* Unie. Ačkoliv se Slovinsko ve svém přidružení k EU opozdilo, od samého počátku patřilo k nejpozitivněji hodnoceným kandidátským zemím a dokázalo se velmi dobře přizpůsobit západoevropským standardům. Týden před oficiálním vstupem do EU visely ve Slovinsku transparenty s nápisem „Slovinsko – nová hvězda Evropské unie.“

Již od začátku přístupových vyjednávání Slovinsko v rozsáhlé míře splňovalo politická kritéria stanovená na zasedání Evropské rady v Kodani. Vykazovalo charakteristické rysy demokracie, včetně stabilních institucí, právního státu, lidských práv a respektování a ochrany menšin; to se Slovinsku podařilo v pozitivním směru ještě více prohloubit. Dodržování základních lidských práv je ve Slovinsku garantováno a v této oblasti nebyly nikdy zaznamenány žádné podstatnější problémy. Také integrace menšin do společnosti je velice

⁸⁰ Podrobný popis hodnocení Slovinska z hlediska plnění kodaňských kritérií v průběhu přístupových vyjednávání viz příloha.

⁸¹ Jak již bylo řečeno, přidružení Slovinska k EU dlouho vázlo na možnosti pro cizince získávat ve Slovinsku nemovitosti. Slovinsko podepsalo Evropskou dohodu v červnu 1996, v platnost vstoupila až v únoru 1999.

⁸² Oficiální datum zahájení přístupového vyjednávání se Slovinskem: 31. březen 1998.

uspokojivá; Slovinsko je relativně homogenní stát, v němž se nevyskytují žádné etnické nebo náboženské spory.

Na počátku transformačního období byla slovinská justice poněkud přetížená, trpěla personální poddimenzovaností a důsledkem byl rostoucí počet vlekokoučích se soudních případů. Stejně tak legislativní proces zůstával pomalý. Zpočátku také nebyla vyřešena situace ohledně práva nabyvat ve Slovinsku nemovitosti pro občany EU. Také reforma veřejné správy vázla, dlouho nebyla přijata klíčová legislativa pro její dokončení. Všechny tyto problémy se Slovinsku podařilo úspěšně překonat. Na druhé straně majetkové restituce se nepovedlo výrazněji urychlit a tento proces dosud není doveden do svého úplného a zdárného konce.

Silnou stránkou země je především její ekonomika. Během transformačního období Slovinsko značně pokročilo ve svém přechodu k tržnímu hospodářství, ačkoliv vlastní počátek ekonomické transformace a nástup tržních reforem pro zemi znamenal samozřejmě obrovský šok.⁸³ Slovinsko bylo od samého počátku přístupových vyjednávání Evropskou komisí hodnoceno jako fungující tržní ekonomika, která nebude mít problémy vyrovnat se konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci jednotného trhu Evropské unie.

Slovinsko jako malá a vysoce otevřená země velmi rychle dosáhlo požadované makroekonomické stability, bylo charakterizováno trvalým a udržitelným hospodářským růstem, relativně nízkou mírou nezaměstnanosti, stabilizovanou mírou inflace, uspokojivým stavem veřejných financí, nízkým vnějším zadlužením a dlouhodobě vyrovnaným běžným účtem platební bilance. Také obchodní integrace s EU-15 byla a je na velmi dobré úrovni.

Slovinsko se rozhodlo pro vesměs gradualistický přístup ke strukturálním reformám. Tento přístup na jedné straně pomohl v zemi zachovat sociální stabilitu, na druhé straně však zapříčinil zpoždění celé řady potřebných reforem (například daňová reforma – především zavedení DPH a systému spotřebních daní, penzijní reforma, reforma finančního sektoru, liberalizace telekomunikačních a ostatních státních monopolů, restrukturalizace průmyslových podniků). Tento přístup také odrážel obrovskou roli státu v ekonomice a poměrně nízké privatizační tempo (hlavně telekomunikační sektor, energetika, bankovníctví – dominance dvou státních bank,⁸⁴ pojišťovnictví). Slovinsku se nakonec podařilo i tyto žádoucí procesy akcelarovat a dokončit a z hlediska ekonomických kritérií tedy bylo hodnoceno velice pozitivně. Konkurenceschopnost domácího trhu by bylo možné dále posílit urychlením strukturálních reforem a především dokončením privatizace finančního sektoru.

⁸³ Stejně tak jako pro všechny ostatní bývalé socialistické státy, které se vydaly na cestu směrem do vyspělé kapitalistické Evropy.

⁸⁴ Nova Ljubljanska Banka a Nova Kreditna Banka Maribor; jejich tržní podíl byl cca 40%.

Pokud jde o přijímání závazků členství v EU, na počátku byl ve Slovinsku v tomto ohledu velmi neuspokojivý stav, vážlo vypracování prvního Národního programu pro přijetí *acquis* a Slovinsko muselo vynaložit značné úsilí ve všech hodnocených oblastech.

Zpočátku chyběla klíčová legislativa týkající se jednotného trhu,⁸⁵ díky restrikcím centrální banky dlouho vážla liberalizace pohybů kapitálu, příliv přímých zahraničních investic do Slovinska byl zcela nedostatečný, existovala zde řada diskriminačních opatření vůči cizincům (některá byla v rozporu již s Eurodohodou), finanční sektor byl plně uzavřený zahraniční konkurenci, kapitálový trh byl nerozvinutý, poskytování státních podpor bylo zcela netransparentní, vážla restrukturalizace slovinského průmyslu (hlavně průmyslu ocelářského, textilního a obuvnického) a liberalizace telekomunikačního a energetického sektoru, legislativní proces na poli zaměstnanosti a sociální politiky byl zdlouhavý, regionální a strukturální politika nebyla efektivně koordinována, sféra životního prostředí si vyžadovala ohromné investice a posilování administrativní kapacity, ochrana zdraví a spotřebitele byla nedostatečná, situace ohledně hraničních kontrol byla dlouho na špatné úrovni, vážl také legislativní rámec týkající se problematiky drog a boje proti organizovanému zločinu, přetrvávaly nedořešené spory s Chorvatskem⁸⁶ a oblast rozpočtové a finanční kontroly zůstávala slabá.

Nejtěžším úkolem pro všechny tehdejší kandidátské země však byla bezpochyby výstavba a posilování institucionálních kapacit, které jsou nezbytně nutné pro efektivní implementaci a vynucování *acquis communautaire* Evropské unie v praxi (vyžaduje si obrovské finanční prostředky a dostačující hmotný kapitál a kvalifikované lidské zdroje).

Slovinsko vyvinulo ohromné aproximační úsilí a proces harmonizace se standardy EU se mu nakonec podařilo velmi dobře zvládnout, i když samozřejmě ne bez obtíží. Slovinsko však nakonec překonalo všechny problémy, bylo úspěšné i v procesu přijímání *acquis communautaire* EU a nutná administrativní kapacita byla také značně posílena. Skutečnost, že Slovinsko žádalo (a také mu bylo povoleno) jen o relativně malý počet přechodných období, také svědčí o jeho úspěšnosti. Slovinsko vstoupilo do Evropské unie dne 1. května 2004.

⁸⁵ Především zavedení DPH bylo opakovaně odkládáno.

⁸⁶ Hlavně hraniční spory a spory o jadernou elektrárnu v Kršku.

6. Závěr

Již před získáním nezávislosti bylo Slovinsko nejbohatší a nejvyspělejší zemí jugoslávské federace a svou moderní ekonomikou výrazně přispívalo k tvorbě celkového národního důchodu. Slovinsko mělo statut relativně vyspělého průmyslového státu a bylo charakterizováno nejvyšší životní úrovní obyvatelstva, nejvyšším hrubým domácím produktem na hlavu, vcelku ucelenou infrastrukturou, velmi kvalifikovaným lidským kapitálem a národnostní i náboženskou homogenitou bez etnických nepokojů a sporů. Slovinsko v rámci jugoslávské federace představovalo vlastně jakousi „bránu“ do vyspělé kapitalistické Evropy, „bránu“ na Západ. Vyhlášením nezávislosti tedy z bývalé Jugoslávie odešla hospodářsky poměrně úspěšná země, která se tak vymanila z politického a národnostního chaosu nepokojného Balkánu.

Ve srovnání s ostatními bývalými jugoslávskými republikami mělo Slovinsko díky svým pozitivním ekonomickým podmínkám a celkovému mírovému vývoji od dosažení nezávislosti podstatně příznivější výchozí postavení pro uskutečnění přechodu svého hospodářství na tržní a demokratický charakter.

Díky své minulosti v rámci jugoslávské federace a její specifické struktuře socialistické výstavby však Slovinsko mělo odlišné výchozí podmínky i ve srovnání s ostatními transformačními zeměmi střední a východní Evropy. Národní hospodářství Slovinska spočívalo na plánovaném, tržním a samosprávném základě. Řízení ekonomiky bylo decentralizované, značně rozšířena byla iniciativa a účast pracujících na výrobě (dělnické rady, samospráva zdola), důsledkem byla relativně menší strnulost komunistického modelu a oživení trhu. V zahraniční orientaci dominovala politika neangažovanosti; na rozdíl od států sovětského bloku Jugoslávie nebyla pod vlivem Moskvy a realizovala svou vlastní, nezávislou zahraniční politiku jak vůči Východu, tak i vůči Západu. Byla jediným socialistickým státem, který rozvíjel normální, standardní vztahy se Západem. Pro Slovinsko tak byla již v té době charakteristická velká míra otevřenosti vůči západním trhům.

Slovinsku se podařilo poměrně rychle překonat prvotní transformační šok a negativní důsledky rozpadu společného jugoslávského státu. Po počáteční etapě stabilizace ekonomiky postupně začaly převažovat pozitivní důsledky vzniku této samostatné a nezávislé země. Slovinské hospodářství bylo úspěšně restrukturalizováno a modernizováno, dostalo se do vnitřní i vnější ekonomické rovnováhy a stále více se přibližovalo standardům vyspělé Evropy. Slovinsko se velmi rychle etablovalo jako nezávislý a suverénní stát a získalo si také patřičné mezinárodní uznání. V současné době se Slovinsko řadí mezi nejúspěšnější

transformační ekonomiky a zároveň bylo jednou z nejrozvinutějších kandidátských zemí Evropské unie.

V průběhu celého transformačního období Slovinsko dosahuje relativně mírného, avšak pozitivního a trvale udržitelného hospodářského růstu, který v současné době dokonce převyšuje růst HDP v zemích evropské „patnáctky.“ Se svým HDP per capita je Slovinsko nejbohatší transformační ekonomikou a blíží se tak standardům EU-15. Inflace je stabilizovaná a současný vývoj jen potvrzuje úspěšnost Slovinců v jejím dalším snižování. Míra nezaměstnanosti dosahuje ve Slovinsku nižší úrovně než v EU-15. Slovinsko je velice otevřená, na vývoz orientovaná země. Více než polovina hrubého domácího produktu pochází z exportu. Hlavním slovinským exportérem je zpracovatelský průmysl. Obchodní integrace s EU-15 je na velmi vysoké úrovni; zahraniční obchod s EU-15 představuje asi dvě třetiny celkového slovinského zahraničního obchodu. Příliv přímých zahraničních investic do země se značně zvýšil.

Slovinsko je vysoce industrializovaná země; průmysl, a to zejména zpracovatelský průmysl, má ve Slovinsku dlouholetou tradici. Mnoho slovinských podniků a firem je mezinárodně velmi uznávaných a spousta výrobků si našla cestu na světové trhy a je tam vysoce ceněna pro svou kvalitu a konkurenceschopnost.

Již od samého počátku transformačního procesu bylo klíčovou prioritou Slovinska zapojení se do evropské integrace s následným vstupem do Evropské unie. V průběhu devadesátých let se Slovinsko v zahraničních vztazích orientovalo zejména na vyspělé tržní ekonomiky a stále prohlubovalo své vztahy s EU, které příznivě ovlivnily a urychlily průběh hospodářských reforem.

Ve svém přidružení k Evropské unii se Slovinsko sice opozdilo, nicméně od samého počátku patřilo k nejpozitivněji hodnoceným kandidátským zemím a dokázalo se velmi dobře přizpůsobit západoevropským standardům. V tomto harmonizačním procesu byla silnou stránkou země především její ekonomika, bezproblémová byla také oblast politického a společenského uspořádání. Přijímání závazků členství bylo zpočátku na neuspokojivé úrovni, Slovinsko však překonalo všechny obtíže a dobře zvládlo přijmout *acquis communautaire* EU. Úspěch tohoto aproximačního procesu byl završen dne 1. května 2004, kdy Slovinsko vstoupilo do Evropské unie.

Příloha

Podrobné hodnocení harmonizačního procesu Slovinska z hlediska plnění kodaňských kritérií v letech 1996 - 2003

Evropská komise od roku 1997 pravidelně prováděla detailní hodnocení kandidátských zemí a posuzovala, jakého pokroku dosáhly v rozličných oblastech. Tyto hodnotící zprávy byly předkládány Radě ministrů EU a byly zdrojem pro rozhodnutí o dalším postupu při vyjednávání. Všechny žadatelské země učinily za poslední desetiletí ohromný pokrok. Zaměřila jsem se na detailní hodnocení postupného přibližování Slovinska směrem k EU od roku 1996 až do současnosti, kdy se požadovaná kritéria vstupu do EU již naplnila. Zdůraznila jsem zejména oblasti, ve kterých se Slovinsko opozdilo a muselo zde čelit různým problémům a překonávat četné nedostatky, a dále dosažený pokrok oproti předchozím obdobím. Vstup Slovinska do Evropské unie ke dni 1. května 2004 svědčí o tom, že tento proces byl úspěšný.

Hodnocení 1996 - 1997

Skutečnost, že se Slovinskem bylo zahájeno vyjednávání o přístupu v tzv. první vlně (lucemburský summit), naznačuje, že celkové hodnocení situace ve Slovinsku za dané období vyznělo relativně pozitivně. Slovinsko bylo v očích Evropské komise stabilní demokracií a fungující tržní ekonomikou, která střednědobě byla schopna obstát na vnitřním trhu EU. Ve střednědobém horizontu Slovinsko také bylo schopno převzít *acquis communautaire* Unie, nicméně své dosavadní úsilí muselo ještě zesílit a v takto zesíleném úsilí také setrvat. Předvstupní pomoc, poskytovaná Slovinsku v rámci programu Phare a ostatních finančních instrumentů, byla podstatně zvýšena.

1. POLITICKÁ KRITÉRIA:

Co se týče hodnocení z hlediska politických kritérií, bylo nezbytné, aby se kandidátské země nejen ztotožnily se zásadami demokracie a zákonnosti, ale aby je také uplatňovaly v každodenní praxi. Evropská komise dospěla k názoru, že „Slovinsko vykazovalo charakteristické znaky demokracie, včetně stabilních institucí, právního státu, lidských práv a respektování a ochrany menšin.“⁸⁷

⁸⁷ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf.

Slovinská Ústava již obecně zaručovala všechny demokratické svobody, včetně politické plurality, svobody slova a projevu, svobody vyznání a sdružování atd. V těchto oblastech nebyly ve Slovinsku nikdy zaznamenány žádné podstatnější problémy. Dodržování základních lidských práv bylo ve Slovinsku garantováno. Byly vybudovány demokratické instituce a nezávislé soudní a ústavní orgány, které umožňovaly běžné fungování různých státních institucí a úřadů, pořádaly se svobodné a korektní volby zajišťující střídání u moci různým politickým stranám a obecně se uznávala úloha opozice. Exekutiva i parlament byly respektovány a fungovaly uspokojivě. Legislativní proces však ještě byl poměrně pomalý. V některých případech také bylo třeba posílit nezávislost televize a rozhlasu; Komise doporučila, aby v mediálních radách byli zástupci širokého politického spektra.

V oblasti soudnictví nebylo dosaženo většího pokroku, velkým problémem zůstávalo přetížení justice, jež ústilo v těžkopádnost a příliš dlouhá projednávání jednotlivých případů. Soudců a pomocného personálu nebyl dostatek⁸⁸ a stále ještě bylo třeba prohloubit jejich kvalifikaci. Bylo možné se setkat také s korupcí, ačkoliv dle dostupných zpráv a statistik tyto problémy byly relativně limitovány (ve srovnání s ostatními tehdejšími kandidátskými zeměmi). Pro boj s korupcí byla podniknuta další nová opatření. Veřejná správa si vyžadovala další reformy. Státní služba byla ve srovnání se soukromým sektorem špatně placena a personálně poddimenzována.

Podle priorit Přístupového partnerství se vyvíjela legislativa ohledně práva nabývat nemovitostí pro občany EU. 14.7.1997 bylo schváleno, že cizinci mají právo kupovat nemovitosti za stejných podmínek jako slovinští občané, pokud je toto právo stanoveno v mezinárodní smlouvě nebo definováno národním zákonem. Jako podmínka pro získání trvalého pobytu pro cizince byl dočasný pobyt ve Slovinsku prodloužen na osm let.

Proces navrácení majetku do soukromých rukou zůstával pomalý. Stále platil zákon z roku 1991 a požadované dodatky k tomuto zákonu dosud čekaly na rozhodnutí soudu. Slovinsko se mělo zaměřit na urychlení majetkových restitucí.

Slovinský ombudsman vykonával svou práci efektivně a jeho doporučení byla pečlivě zvažována parlamentem i vládou; odrážela se tak vysoká úroveň národního povědomí o důležitosti respektování a ochrany lidských práv.

⁸⁸ Počet volných míst pro soudce zůstával v roce 1997 přibližně stejný jako v roce 1996, tedy 12%.

Integrace menšin do společnosti,⁸⁹ jež je nutnou podmínkou stability demokracie, byla také velmi uspokojivá. Slovinsko v té době již ratifikovalo většinu mezinárodních smluv týkajících se lidských práv.⁹⁰

Celkově lze říci, že Slovinsko již v rozsáhlé míře splňovalo politická kritéria stanovená na zasedání Evropské rady v Kodani, nicméně v praktickém uplatňování demokracie bylo třeba postoupit ještě o něco dále. Pozornost bylo nutné věnovat zejména urychlení soudního a parlamentního procesu (jsou velice důležité pro implementaci *acquis*), reformě veřejné správy a dále zajistit naplnění požadavků Eurodohody týkajících se vlastnictví nemovitostí.

2. EKONOMICKÁ KRITÉRIA:

Z hlediska ekonomických kritérií Slovinsko značně pokročilo ve svém přechodu k tržnímu hospodářství, a to včetně privatizace a liberalizace ekonomiky. Velkým počátečním šokem byl pro zemi nástup tržních reforem a zároveň také vytváření nových státních institucí, na druhé straně Slovinsko zdědilo poměrně stabilní podmínky a vyšší životní úroveň obyvatel (ve srovnání s ostatními transformačními zeměmi). Evropská komise dospěla k názoru, že „Slovinsko bylo možné považovat za fungující tržní ekonomiku, která měla být ve střednědobém horizontu schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie za předpokladu odstranění stávajících rigidit v ekonomice.“⁹¹

Existenci fungující tržní ekonomiky charakterizují zejména následující znaky: liberalizace cen a obchodu; rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou je dosaženo volnou hrou tržních sil; vstup (zakládání nových firem) ani výstup z trhu (bankrot) neomezují žádné významnější bariéry; existence efektivního právního systému; uplatňování zákonů a smluv se lze domoci cestou práva; makroekonomická stabilita (včetně odpovídající stability cen, trvale udržitelných veřejných financí a účtů finančních vztahů se zahraničím); existující široká shoda v názorech na zásady hospodářské politiky; dostatečně rozvinutý finanční sektor, schopný směřovat úspory do produktivních investic.

Tehdejší makroekonomická situace a stabilita byla poměrně dobrá. Pokračující ekonomické oživení v EU mělo příznivý vliv na hospodářský vývoj ve Slovinsku. Zemi se

⁸⁹ Zůstává-li problematika menšin neřešena, může negativně ovlivnit stabilitu demokratické společnosti nebo může vést ke sporům se sousedními zeměmi. Proto bylo zájmem Unie i uchazečských zemí, aby před dokončením vstupního procesu bylo dosaženo uspokojivého pokroku v integraci menšinových populací.

⁹⁰ Například Evropská konvence o lidských právech, Evropská konvence proti mučení, Rámcový pakt o ochraně národnostních menšin, Ujednání o právech dítěte, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Ujednání o odstranění všech forem rasové diskriminace atd.

⁹¹ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf.

díky včasné reorientaci na evropské trhy vyhýbala ruská krize. HDP rostl (reálný růst v roce 1996 3,8% a v roce 1997 4,4%); hlavní hnací silou byla zahraniční poptávka. Exporty se zvyšovaly rychleji než importy, z toho vyplýval pozitivní vliv na stav obchodního účtu. Stále se prohlubovala obchodní integrace s EU. V roce 1997 tvořily importy z EU přibližně 6,3 mld. ECU a vzrostly tak o 19% oproti roku 1996. Slovinské exporty do EU dosáhly částky 4,6 mld. ECU a oproti roku 1996 se zvýšily o 9%. Běžný účet platební bilance byl v mírném přebytku, blížil se rovnováze. Inflace byla jednociferná, stále klesala, ale dost pomalým tempem (9,4% v roce 1997, 6,5% v roce 1998). V roce 1997 totiž byla započata liberalizace mnoha předtím řízených cen. Vzhledem k přístupové strategii byl oznámen program dokončení cenové liberalizace. Ve stejném roce došlo k podstatné změně ve vývoji reálných mezd: bylo schváleno, že růst mezd bude udržován pod růstem produktivity práce. Tento trend měl a má pozitivní vliv na konkurenceschopnost slovinské ekonomiky. Na druhé straně nezaměstnanost neklesala (7,1% v roce 1997; 7,7% v roce 1998 – ILO definition); setrvačnost nezaměstnanosti se tak stala strukturálním problémem, protože většina registrovaných nezaměstnaných byla starších čtyřiceti let, měla nízký stupeň vzdělání a byla bez práce déle než jeden rok. Vývoj veřejných financí v roce 1997 byl neuspokojivý (velký nárůst vládních výdajů); deficit byl sice malý, ale oproti roku 1996 se jednalo o podstatné zhoršení, cílem pro další období se tedy stala redukce tohoto deficitu.

Právní systém zajišťující efektivní fungování tržní ekonomiky dosáhl poměrně vysoké úrovně. Na druhé straně zde stále ještě chyběl vhodný regulační rámec pro veřejné podniky a státem vlastněné podniky⁹² počítaly velký podíl na celkovém množství aktiv. Proces bankrotů již začal fungovat,⁹³ ale byl stále příliš těžkopádný. Privatizace společensky-vlastněných podniků byla téměř dokončena, restrukturalizace se značně urychlila a ziskovost firem se neustále zlepšovala. Reforma daňového systému nebyla kompletní.⁹⁴

Finanční sektor sice prošel podstatnou restrukturalizací a byl dostatečně rozvinutý na to, aby byl schopen zajistit fungování slovinské ekonomiky, nicméně stál ještě daleko od mezinárodní konkurenceschopnosti z hlediska rozmanitosti nabízených produktů, provozních nákladů⁹⁵ a solidnosti. Částečně i díky velkým zásahům státu zde chyběla tolik potřebná konkurence. Bylo nutné dokončit privatizaci bankovního sektoru.⁹⁶ Pojišťovnictví se potýkalo

⁹² Kromě veřejných služeb zejména banky, pojišťovny, ocelárny a doly.

⁹³ Svědčí o tom fakt, že v roce 1996 padlo hodně ztrátových podniků.

⁹⁴ Zavedení DPH a nepřímých daní; naopak oblast přímých daní byla bezproblémová.

⁹⁵ Důsledkem vysokých provozních nákladů v bankovním sektoru byly příliš vysoké úrokové míry pro úvěry (odtud negativní vliv na investice).

⁹⁶ Legislativa o privatizaci dvou největších státem vlastněných bank byla přijata v roce 1998.

s nedostatkem kapitálu, restrukturalizace tohoto odvětví byla teprve v počátcích. Kapitálový trh nebyl dostatečně rozvinutý, jeho fungování bylo neuspokojivé.

Schopnost odolávat konkurenčním tlakům v rámci jednotného trhu Unie je zaručena splněním těchto podmínek: existence fungující tržní ekonomiky s dostatečným stupněm makroekonomické stability; transparentnost a předvídatelnost; dostačující fyzický a lidský kapitál; stupeň a rychlost obchodní integrace s EU, jichž země dosáhne ještě před svým vstupem do EU; podíl drobných firem – převaha velkých firem totiž může znamenat větší neochotu k přizpůsobení se; rozsah ovlivnění konkurenceschopnosti politikou vlády a různými legislativními opatřeními (obchodní politika, politika podpory konkurence, podpora malého a středního podnikání apod.)

Makroekonomická stabilita ve Slovinsku byla na dobré úrovni a ekonomické subjekty tak mohly kooperovat v prostředí jistoty a předvídatelnosti. Podíl investic na HDP mírně rostl (18,6% v roce 1992, 23,7% v roce 1997), investice směřovaly zejména do infrastruktury, která byla již poměrně dobře rozvinuta. Další investiční projekty byly plánovány hlavně pro oblast telekomunikací, dopravy a energetiky. Objem přímých zahraničních investic se také zvýšil, ale celkově jich nebylo vzhledem k velikosti slovinské ekonomiky dostatek. Větší příliv těchto investic mohl zvýšit konkurenceschopnost země nejen díky dostatku finančních prostředků, ale také díky zavádění nových technologií a manažerských technik.

Slovinsko vlastní relativně vysoce kvalifikovaný lidský kapitál, disponuje velmi vzdělanou a schopnou pracovní silou. Poměrně vysoké procento obyvatel je univerzitně vzdělaných (cca 8% populace starší 15 let v roce 2002). Růst reálných mezd ustanovený pod růstem produktivity práce (od roku 1997) má příznivý vliv na konkurenceschopnost slovinské ekonomiky. Díky existenci decentralizovaného hospodářského systému⁹⁷ v ekonomice převažují malé a střední firmy – také tato skutečnost má pozitivní vliv na flexibilitu a konkurenceschopnost.

Dosažený stupeň obchodní integrace s Evropskou unií byl již tehdy velmi vysoký, přibližně dvě třetiny všech exportů a importů byly realizovány s EU. Slovinsko do EU vyváželo širokou škálu produktů – tento fakt svědčí o schopnosti vyrovnat se s konkurencí v rámci jednotného trhu a podstatně snižuje zranitelnost ekonomiky při vstupu na jednotný trh EU (i přesto, že se některé sektory s konkurencí vyrovnávaly velmi těžce).

Celkově bylo možné Slovinsko považovat za funkční tržní ekonomiku, která měla být ve střednědobém horizontu schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami

⁹⁷ Není zde koncentrace pouze do několika málo velkých firem.

v rámci Unie, za předpokladu plné implementace plánovaných reforem.⁹⁸ Slovinsko a Evropská komise se dohodly na střednědobých prioritách hospodářské politiky, jimiž bylo především dokončení ekonomické transformace a příprava Slovinska na vstup do Evropské unie. Bylo dosaženo uspokojivého stupně makroekonomické stability, pokračovala cenová liberalizace, zpomalil se nárůst mezd, urychlila se restrukturalizace podniků a byl stanoven rámec zbývajících ekonomických reforem. Bylo třeba dokončit privatizaci a výstavbu efektivního právního systému. V řadě odvětví byla stále ještě omezena konkurence (bankovníctví, finanční systém), částečně díky nezdravě silným zásahům státu. Klíčovou prioritou tedy zůstala rychlejší implementace plánovaných reforem.

3. SCHOPNOST PŘEVZÍT ZÁVAZKY ČLENSTVÍ:

Přijetí a následné uplatňování *acquis communautaire* Unie bylo pro každou zemi velice náročným úkolem a vyžadovalo si vhodné finanční a lidské zdroje, stále další vzdělávání a modernizaci správy v jednotlivých kandidátských zemích tak, aby tato správa byla schopna *acquis* efektivně uplatňovat a prosazovat. Pro účely vyjednávání o vstupu do EU bylo evropské právo rozděleno do těchto kapitol: volný pohyb zboží; volný pohyb osob; volný pohyb služeb; volný pohyb kapitálu; právo obchodních společností; soutěžní politika; školství, odborné vzdělávání a mládež; věda a výzkum; telekomunikace a informační technologie; audiovizuální sektor; hospodářská a měnová unie; daně; statistika; průmyslová politika; zemědělství; rybolov; energetika; dopravní politika; malé a střední podniky; zaměstnanost a sociální politika; regionální politika a koordinace strukturálních instrumentů; životní prostředí; ochrana zdraví a spotřebitele; spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí; vnější vztahy; celní unie; společná zahraniční a bezpečnostní politika; finanční kontrola; finanční a rozpočtová ustanovení; instituce. Žádná z uchazečských zemí v oné době nedokázala transponovat větší část závazků Společenství do své národní legislativy.

Vzhledem k tomu, že Slovinsko podepsalo a ratifikovalo Evropskou dohodu opožděně,⁹⁹ nebyl v této oblasti uspokojivý stav a ještě na konci roku 1997 nebyl vypracován žádný celostátní program realizace *acquis* (NPAA). Slovinsko tedy muselo na přijetí *acquis communautaire* ještě tvrdě pracovat. V roce 1997 Evropská komise konstatovala: „Slovinsko muselo vyvinout značné úsilí při přijímání a efektivním uplatňování *acquis*, zejména v oblasti

⁹⁸ Zejména dokončení protržní restrukturalizace a privatizace podniků a finančního a bankovního sektoru, cenová liberalizace, dále příprava penzijní a daňové reformy.

⁹⁹ Přístupové jednání se Slovinskem bylo oficiálně zahájeno 31. března 1998 na základě lucemburského summitu.

jednotného trhu. Kromě toho byl nutný ještě velký pokrok hlavně v sektoru životního prostředí, zaměstnanosti a sociálních záležitostí a energetiky.“¹⁰⁰

Jednotný trh Unie je definován jako území bez vnitřních bariér, ve kterém je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu.¹⁰¹ V oblasti jednotného trhu nebylo dosaženo významnějšího pokroku, stále bylo třeba vyvinout velké úsilí při přijímání legislativy v řadě oblastí (zákony o společnostech, bankovníctví a finanční sektor, průmyslové produkty). Klíčové bylo také vynucování legislativy a příprava institucí odpovědných za implementaci *acquis*.

Volný pohyb zboží byl ohrožený v důsledku přetrvávajících obchodních překážek, a to zejména pro cizince. Liberalizace pohybu kapitálu byla stále velmi nízká, především díky restrikcím centrální banky. Do budoucna zde bylo žádoucí částečné zvolnění přísných norem, vhodná opatření dovolující zahraničním bankám otevírat ve Slovinsku pobočky (zahraniční banky a pojišťovny byly stále výrazně diskriminovány) a makroekonomická politika zaměřená na zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do země. Byl zaznamenán malý pokrok v konsolidaci a privatizaci bankovního sektoru a pojišťovnictví. V oblasti volného pohybu osob již byla velká část *acquis* přijata, nicméně stále přetrvávala určitá omezení na zaměstnání cizinců v top-manažerských pozicích a politika týkající se imigrace a získávání pracovních povolení byla také poněkud restriktivní. Zákon o obchodních společnostech (z roku 1993) stále obsahoval diskriminační prvky vůči zahraničním firmám a členům představenstva. Soutěžní právo nebylo plně harmonizováno se standardy EU. Zákon na ochranu dat (z roku 1992) ještě nebyl ve shodě s *acquis*. Poskytování státních podpor nebylo zcela transparentní a bylo zde třeba ještě velkého úsilí pro sblížení legislativy. V implementaci antitrustové legislativy se objevily pozitivní signály.

Co se týče kapitoly „školství, odborné vzdělávání a mládež“, Slovinsko již tehdy dosahovalo velmi dobré úrovně, vlastnilo relativně vysoce vzdělaný a kvalifikovaný lidský kapitál. Slovinsko projevilo zájem o účast na projektech Youth for Europe, Socrates a Leonardo da Vinci; tato účast však nemohla začít před rokem 1999 díky nevyřízené ratifikaci Evropské dohody.

Na poli informačních technologií mělo Slovinsko příznivou pozici pro plnou realizaci potenciálu v této oblasti. Stále pokračovala podpora výzkumu a vývoje, odvětví R & D bylo Evropskou komisí hodnoceno velmi kladně. Pro oživení technologického rozvoje v

¹⁰⁰ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf.

¹⁰¹ Tzv. čtyři svobody – four freedoms; založeno na otevřené tržní ekonomice všech zemí EU.

průmyslovém sektoru a celkovou podporu národního ekonomického rozvoje byla nově zřízena Innovation Agency.

V oblasti telekomunikací a audiovizuálním sektoru naopak Slovinci dosáhli jen malého pokroku, proces přebírání a uplatňování *acquis* zde byl velmi pomalý. Liberalizace telekomunikačního sektoru nebyla dostatečná,¹⁰² stále nebyly přizpůsobeny struktury tarifů. Klíčová a urgentní byla plná implementace zákona o telekomunikacích. Na Ministerstvu dopravy a telekomunikací nebyl dostatek zdrojů pro dokončení efektivní harmonizace se standardy EU. Slovinsko oznámilo, že by mělo problémy v harmonizaci s evropskými produkty a prací nezávislých producentů v rozhlasových programech, a požádalo o dvouleté přechodné období pro plnou implementaci *acquis communautaire* v audiovizuálním sektoru.

Také směrem k účasti v hospodářské a měnové unii¹⁰³ bylo dosaženo malého pokroku. Monetární politika v sobě kombinovala kontrolu měnových agregátů a řízený floating pro směnný kurz. Tento přístup podporoval makroekonomickou stabilitu a zachování konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky; na druhé straně se Slovinsko uchýlilo ke kapitálovým kontrolám, jež byly značnou překážkou pro příliv přímých zahraničních investic do země. Bankovní sektor nebyl dostatečně otevřený konkurenčním tlakům. Centrální banka se již těšila podstatnému stupni autonomie, avšak legislativa, která se jí týkala, stále ještě nebyla plně kompatibilní s pravidly Společenství.

Přímé daně nebyly ve Slovinsku větším problémem, ale v oblasti nepřímých daní byly nezbytné velké systémové změny v teorii i v praxi. Stále ještě byl aplikován systém daní z obratu (*ad valorem sales tax*). Zavedení DPH a spotřebních daní bylo opakovaně odloženo, tentokrát na 1. červenec 1999. Plánována byla DPH 19% a 8% pro sníženou sazbu.

V oblasti statistiky již většinou fungovaly administrativní struktury potřebné k uplatňování a vynucování *acquis*, systém však byl stále poněkud slabý. Bylo nutné zvýšit úsilí při harmonizaci v mnoha oblastech, zejména v obchodních a makroekonomických statistikách, vládních financích a zemědělství (zlepšení zdrojů dat, kvality účtů, dosahu statistik, rozvahových účtů apod.) Dále bylo třeba posílit koordinační roli SORS a zajistit jeho nezávislost na ostatních institucích (Bank of Slovenia).

Strategie průmyslové politiky byla založena především na stimulaci průmyslového rozvoje, privatizaci a restrukturalizaci podniků. Velký pokrok byl učiněn v definování základních principů a cílů strategie průmyslové politiky, které byly v souladu s harmonizací

¹⁰² Nicméně v říjnu 1998 byl učiněn pokrok v liberalizaci trhu služeb mobilních telefonů udělením druhé GSM licence konsorciu Simobil (z 25% jej tvoří zahraniční kapitál).

¹⁰³ EMU, Economic and Monetary Union.

se standardy EU. Řádná implementace těchto cílů však musela být Evropskou komisí dále monitorována; zejména co se týče průmyslových odvětví, která intenzivně zaměstnávají lidskou práci, tj. průmysl textilní, obuvnický a ocelářský.¹⁰⁴ Pomalý pokrok v přijímání *acquis communautaire* týkajících se volného pohybu zboží bránil ekonomickým subjektům získat důležité zkušenosti o efektivním působení na vnitřním trhu Unie a byl tak významnou bariérou pro zvýšení konkurenceschopnosti slovinského průmyslu.

V roce 1997 byl podíl zemědělství na tvorbě HDP 4,5% (value added terms) a na celkové zaměstnanosti přibližně 6%. Slovinsko je čistým dovozcem zemědělských produktů, jeho obchodní bilance v zemědělství je tedy negativní. Nejdůležitějšími trhy pro slovinské exporty jsou EU (35% v roce 1997) a zbývající republiky bývalé Jugoslávie (52% v roce 1997). Ceny zemědělských produktů byly ve Slovinsku všeobecně vyšší než v ostatních kandidátských zemích a byly tak bližší průměru EU. Velké nesrovnalosti bylo možné vidět mezi produkty, jejichž tržní ceny byly blízké průměru EU nebo byly dokonce vyšší (cukrová řepa, vejce, hovězí a telecí maso, drůbež a vepřové maso), a produkty, jejichž tržní ceny byly podstatně nižší než EU průměr (kukuřice, mléko, jablka, hrušky). Podíl vládních výdajů na zemědělství se zvýšil ze 2% na 3%. Systém cenových podpor měl být v budoucnu nahrazen zavedením přímých plateb (např. důchodové příspěvky zemědělcům), nicméně tomuto kroku musela předcházet modernizace katastru nemovitostí ve Slovinsku. V sektorech obilovin, olejnin a cukru stále existovaly státní monopoly. Slovinský potravinářský průmysl se potýkal s nedostatečným využíváním svých produkčních kapacit a stále ještě musel ujit dlouhou cestu v adaptaci na standardy EU. Patrné byly také některé nedostatky při ochraně zvířat a rostlin.

Vrcholnou prioritou Evropské unie, která dbá na bezpečí všech svých občanů, bylo zavádění *acquis communautaire* v oblasti energetiky a jaderné bezpečnosti. Evropská komise především kategoricky požadovala uzavírání reaktorů sovětského typu, které nebylo možné renovovat na úroveň odpovídající bezpečnostním standardům EU. Slovinská jaderná elektrárna Krško je západního konstrukčního řešení a Komise zde tedy pouze doporučila monitorovat vývoj a sledovat, nakolik provoz vyhovuje příslušným bezpečnostním normám, a v případě potřeby poskytnout technickou pomoc.

Ceny energií ve Slovinsku zůstávaly pod kontrolou vlády. Růst cen¹⁰⁵ pokračoval, nicméně ceny energií pro domácnosti stále ještě nedosáhly úrovně svých nákladů; systém tarifů musel být dále zdokonalen. Z hlediska infrastruktury došlo k významným zlepšením, energetická síť ve Slovinsku již byla dobře vzájemně propojena. Do budoucna bylo třeba

¹⁰⁴ Například bylo požádáno o prodloužení období poskytování státních podpor ocelářskému průmyslu.

¹⁰⁵ Růst cen energií je nezbytným prvkem efektivního fungování vnitřního energetického trhu.

zvýšit zásoby pro stav nouze¹⁰⁶ a více se starat o místa uložení spáleného jaderného paliva. Diskuse vztahující se k vlastnictví atomové elektrárny Krško byla stále blokována z důvodu nevyřešených sporů s Chorvatskem. Při přijímání *acquis* v oblasti energetiky tedy bylo nutné vyvinout ještě značné úsilí (regulace monopolů, přístup k sítím, cenová tvorba, státní intervencionismus, připravenost na stav nouze včetně tvorby povinných zásob, zvýšení efektivnosti a standardů kvality). Standardy jaderné bezpečnosti a současně respektování ochrany životního prostředí měly být dále patřičně projednávány. Evropská komise doporučila, aby Slovinsko ve svém Národním programu pro přijetí *acquis* věnovalo více prostoru detailní problematice energetického sektoru.

Harmonizace legislativy v oblasti dopravy úspěšně pokračovala a v tomto směru již Slovinsko dosáhlo vysoké úrovně integrace s EU. V posledních letech směřovaly ve Slovinsku velké objemy investic do infrastruktury, a to včetně programu výstavby dálnice, zdokonalení silniční a železniční infrastruktury, dále přístavu a hraničních přechodů apod. Hlavní prioritou byla tradičně osa východ – západ, novým cílem se stalo také zlepšení spojení na trase sever – jih. V železniční dopravě bylo třeba ještě zesílit úsilí pro dokončení reorganizace a restrukturalizace Slovinských železnic; další zlepšení bylo nutné i v letecké dopravě. Ve všech sektorech dopravy bylo třeba povzbudit konkurenci.

V roce 1996 Slovinsko přijalo strategii pro rozvoj a podporu malého a středního podnikání až do roku 2005. Stávající překážky v podnikatelském prostředí (které bylo stále regulováno zákonem o malých společnostech z roku 1994) byly aktivně redukovány a neustále probíhala harmonizace s EU standardy; podpora malých a středních podniků si však vynucovala lepší koordinaci.

Na poli sociální politiky a zaměstnanosti byly potřebné dodatečné reformy týkající se bezpečnosti práce, zdraví a pracovního práva. Byl přijat zákon týkající se pojištění v zaměstnání a v nezaměstnanosti. Nezaměstnanost stále setrvala na přibližně stejné úrovni (7,3% v roce 1996, 7,1% v roce 1997, 7,7% v roce 1998, 7,4% v roce 1999 a 7,2% v roce 2000 – ILO definition). Nový zákon o penzijní reformě vázl; jako dočasné řešení pro zajištění udržitelnosti penzijního systému byl přijat dodatek k již existujícímu zákonu. Přiblížení legislativy v oblasti sociální politiky a zaměstnanosti tedy pokročilo jen pomalu a bylo zde třeba udělat ještě mnoho práce.

Co se týče regionální politiky, institucionální struktura zůstávala slabá, dosud nebyl přijat zákon o regionálním rozvoji a velkým problémem byl také nedostatek finančních

¹⁰⁶ Z tehdejších přibližně čtyřiceti dnů spotřeby na devadesát dnů, což je průměr EU-15.

prostředků. Slovinsko muselo hodně zintenzívnit své úsilí, pokud chtělo být dobře připraveno na účast na strukturálních politikách Evropské unie.

Sféra životního prostředí si vyžadovala ještě podstatné investice, nutná byla těsná spolupráce s mezinárodními finančními institucemi. Převážná část legislativy již byla přijata, ale Slovinsko mělo problémy se zaváděním *acquis* do praxe; částečně také díky vážnému nedostatku personálu na Ministerstvu životního prostředí a jiných příbuzných orgánech (např. inspektorátech).

Ochranu spotřebitele bylo třeba dále zlepšit. Zákon na ochranu spotřebitele vstoupil v platnost až v březnu 1998 a definoval pouze základní principy ochrany spotřebitele, nebyl plně ve shodě s *acquis communautaire* Unie a musel být dále doplněn.

Co se týče spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí, Evropská komise v červenci 1997 zdůraznila, že Slovinsko by se mělo zaměřit zejména na přijetí nejrůznějších mezinárodních konvencí (obzvláště na poli boje s kriminalitou), posílení justice a jiných institucí bojujících proti organizovanému zločinu a přizpůsobení legislativy týkající se práva na azyl ve Slovinsku. Stále bylo třeba zvýšit počet personálu a dále prohloubit jeho kvalifikaci. Také chyběl legislativní rámec pro problematiku drog, který by byl kompatibilní s EU. Slovinsko na tomto poli podniklo jen málo významnějších kroků a pokud chtělo úspěšně dosáhnout střednědobých cílů Přístupového partnerství, muselo vyvinout značné úsilí především v následujících oblastech:

- o přijetí mezinárodních konvencí (např. o boji proti terorismu) a také přizpůsobení domácích zákonů (právo na azyl, drogová problematika),
- o zvýšení kvalifikace personálu a odtud efektivnější vynucování nové legislativy.

Mezinárodní obchodní a ekonomické vztahy byly již tehdy na velmi dobré úrovni, Slovinsko bylo relativně vysoce otevřená země. Obchodní integrace s EU se stále prohlubovala. V rámci CEFTA byl dále otevřen trh zemědělských produktů. Slovinsko vyjádřilo přání udržet si své preferenční obchodní styky s některými bývalými jugoslávskými republikami, především Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou a Makedonií. Nutná byla reforma týkající se bezcelního prodeje (zrušení *duty-free-shops*).

Slovinsko se aktivně účastnilo mnohostranného politického dialogu v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V přebírání *acquis communautaire* Unie v této oblasti bylo dosaženo významného pokroku. Jednou z předních priorit slovinské zahraniční politiky byl vstup země do NATO. Zintenzívněla také účast Slovinska v mezinárodních mírových a humanitárních misích. Slovinsko usilovalo o další rozvíjení vztahů s jihovýchodní Evropou a posílení své strategické pozice v tomto regionu. Slovinsko se také aktivně snažilo podporovat

stabilitu na Balkáně, a to zejména v Bosně a Hercegovině. Stále však bylo třeba vyřešit několik přetrvávajících sporů se sousedním Chorvatskem. I přes značné úsilí vlády upevnit slovinsko-chorvatské vztahy nebylo nalezeno žádné konkrétní řešení týkající se především problematiky přístupu Slovinska do mezinárodních vod, vlastnictví nemovitostí a managementu jaderné elektrárny Krško.

Finanční kontrolu a auditing bylo třeba dále zlepšit, nebyl zde zaznamenán výraznější pokrok, také kvalifikace pracovníků v tomto sektoru nebyla postačující. Správa veřejných výdajů postrádala na všech stupních adekvátní standardy a normy a rozhodování o rozpočtu nebylo dostatečně regulováno. Bylo nutné vypracovat strategii rozvoje nezávislého vnitřního finančního kontrolního systému.

Celkově bylo možné říci, že Slovinsko ve svém všeobecném harmonizačním úsilí nedosáhlo žádaného pokroku. Stále chyběly klíčové části legislativy týkající se jednotného trhu, Slovinsko se nevypořádalo se zásadními problémy jako jsou například zavedení DPH a systému spotřebních daní nebo zrušení bezcelních obchodů. Administrativní kapacita pro aplikaci *acquis* byla nedostatečná, zejména v oblasti veřejné správy, justice a vnitřních záležitostí. Pro to, aby Slovinsko mělo odpovídající struktury schopné efektivně aplikovat a vynucovat *acquis*, byly nepostradatelné další administrativní reformy. Veřejný sektor byl personálně poddimenzovaný a vyžadoval si více kvalifikovaných pracovních sil.

Hodnocení 1998 - 1999

Slovinsko si vzalo „k srdci“ předchozí kritiku za ztrátu rychlosti a žádoucí harmonizační procesy se mu podařilo výrazně akcelarovat. Patřilo mezi kandidátské země, které dosahovaly nejlepších výsledků, a v procesu plnění kodaňských kritérií zaznamenalo výrazný pokrok. V březnu 1998 Slovinsko prezentovalo první verzi svého Národního programu pro přijetí *acquis* (NPAA, National Programme for the Adoption of Acquis). V květnu 1999 Slovinsko prezentovalo přepracovanou verzi NPAA, ve kterém popisovalo svou strategii vstupu do EU a způsob dosažení priorit stanovených v Přístupovém partnerství.

1. POLITICKÁ KRITÉRIA:

Evropská komise potvrdila závěry předchozí hodnotící zprávy v tom smyslu, že Slovinsko splňovalo politická kritéria stanovená na zasedání Evropské rady v Kodani, mělo stabilní instituce garantující demokracii a právní stát. Základní lidská práva a svobody byly ve

Slovinsku plně respektovány a chráněny. Klíčovou prioritou vládní politiky zůstalo členství země v Evropské unii.

Pozornost ještě bylo třeba věnovat urychlení soudních a parlamentních procesů. Každý zákon stále vyžadoval „tři čtení“ v parlamentu a nestability ve vládní koalici výrazně zpomalovaly legislativní proces. Oblast soudnictví byla posílena, vláda přijala speciální program, jehož cílem bylo snížení počtu vlekových se soudních případů. Každý soud, který zaregistroval více než roční zpoždění v projednávání případů, musel přijmout patřičná opatření: například změny v interní organizaci, prodloužení pracovní doby apod. Počet nerozhodnutých, vážnoucíh případů však byl stále relativně vysoký¹⁰⁷ a obzvláště místní soudy zůstávaly přetížené.

Reforma veřejné správy, započatá v roce 1997, stále pokračovala a zdůrazňovala zvýšení počtu zaměstnanců a úředníků ve státním sektoru (přetrvávala zde personální poddimenzovanost). Problémy korupce byly podle dostupných zpráv a statistik stále relativně limitovány, Slovinsko nicméně přijímalo další opatření pro boj s korupcí.¹⁰⁸

Minulá hodnotící zpráva Evropské komise zdůrazňovala důležitost naplnění požadavků Eurodohody týkajících se vlastnictví nemovitostí - především právo kupovat nemovitosti pro občany EU - v této oblasti již bylo dosaženo pokroku. Na druhé straně problémem zůstal proces navrácení majetku osobám oloupeným komunistickým režimem; proces restitucí byl stále velmi pomalý, nebyl zde zaznamenán žádný výrazný pokrok. Do soukromých rukou bylo do té doby navráceno pouze 33% celkové hodnoty příslušného majetku. Vázly především restituce velkých nemovitostí. V březnu 1999 byl pro zrychlení procesu restitucí a zvýšení institucionální kapacity v této oblasti zřízen speciální restituční úřad, který měl působit jako koordinační orgán. Pro urychlení transferů nemovitostí byla také nezbytně nutná modernizace a computerizace slovinského katastru nemovitostí.

Práva a ochrana minorit byly ve Slovinsku dobře zabezpečeny. Zaznamenány byly pouze menší problémy s Romy (cca 6 500 – 7 000 lidí); odhaduje se, že 74% z nich bylo plně závislých na státní podpoře a jen 13% mělo řádné zaměstnání. Vláda organizovala nejrůznější programy na podporu romské komunity a například v oblasti vzdělávání dosáhla poměrně velkého úspěchu – podstatně vzrostl počet dětí, které navštěvovaly školní zařízení.

¹⁰⁷ Cca 566 000 na konci června 1999.

¹⁰⁸ Například Criminal Law Convention on Corruption, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime atd.

Slovinský ombudsman vykonával svou práci velmi efektivně. Počet případů, jimiž se v roce 1999 zabýval, vzrostl oproti roku 1998 o 15% (což bylo ještě o 16% více než v roce 1997). Většina stížností se týkala vleklosti soudních procedur a policejních praktik.

Celkově lze říci, že Slovinsko splňovalo požadovaná politická kritéria vstupu do Evropské unie. Větší pozornost bylo třeba věnovat pouze urychlení soudních a legislativních procesů a dokončení majetkových restitucí a reformy veřejné správy.

2. EKONOMICKÁ KRITÉRIA:

Evropská komise potvrdila, že Slovinsko bylo fungující tržní ekonomikou, která byla ve střednědobém horizontu schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie. Makroekonomická situace zůstávala příznivá, reformní proces byl značně urychlen přijetím několika podstatných částí legislativy, největší pokrok byl zaznamenán ve finančním sektoru (hlavně v bankovníctví, dále opatření odstraňující některá omezení přílivu kapitálu). Daňový systém konečně prošel zásadní reformou: 1.7.1999 byl ve Slovinsku zaveden systém DPH a spotřebních daní. V květnu 1999 bylo také mezi vládou, zaměstnavateli a odbory dosaženo dohody o penzijní reformě. Tato dohoda se stala stěžejním kamenem příslušné legislativy, která byla parlamentem přijata na konci roku 1999.

Hospodářský růst se poněkud zpomalil (v roce 1997 reálný růst 4,4%, v roce 1998 3,7%, v roce 1999 5,9%), ale stále se pohyboval v kladných hodnotách. Výjimkou byl rok 1999, kdy reálný růst HDP ve Slovinsku dosahoval historicky nejrychlejšího tempa. Hlavní hybnou silou ekonomického růstu zůstaly především exporty; nejdynamičtější složkou domácí poptávky byly investice (v roce 1998 tvořily asi 24% HDP, v roce 1999 asi 27,5% HDP) a v menší míře také vládní výdaje; spotřeba domácností byla naopak tlumena pouze mírným zvýšením mezd a nízkým růstem zaměstnanosti. Růst reálných mezd (5,1% v roce 1996, 2,4% v roce 1997, 1,6% v roce 1998) je od poloviny roku 1997 udržován pod růstem produktivity práce a přispívá tak ke zvýšení konkurenceschopnosti slovinské ekonomiky. Komise vyjádřila spokojenost s nárůstem přílivu přímých zahraničních investic do Slovinska (v roce 1997 cca 375 mil. USD, v letech 1998 a 1999 zpomalení – 248 mil. USD a 181 mil. USD). Podmínky pro zahraniční investory byly dále liberalizovány, slovinské firmy se zahraniční účastí byly nejdynamičtější složkou podnikatelského sektoru. Investice směřovaly především do infrastruktury, která byla již velmi dobře rozvinuta. Poslední dobou podstatně vzrostly hlavně investice do sféry telekomunikací a dopravy.

Stejně tak jako v předchozích letech nebyl růst HDP provázen podstatnějším zlepšením situace na trhu práce. Průměrná roční míra nezaměstnanosti se stále pohybovala mezi 7% a

8% (v roce 1997 7,1%, v roce 1998 7,7% a v roce 1999 7,4%). Vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných, jejich nízký stupeň vzdělání a kvalifikace apod. naznačují, že nezaměstnanost ve Slovinsku je problémem strukturální povahy.

Slovinsko poměrně úspěšně pokračovalo ve snižování míry inflace (9,4% v roce 1997, 6,5% v roce 1998, 8,0% v roce 1999). Vzhledem k zavedení systému DPH a spotřebních daní byl pro druhou polovinu roku 1999 očekáván nárůst inflace, tento efekt však byl pouze jednorázový a neměl trvalý vliv na míru inflace ve Slovinsku. V liberalizaci státem řízených cen byl učiněn další pokrok, vliv státu na netržní ceny byl postupně omezován. Podíl administrovaných cen v CPI poklesl ze 17% v červnu 1998 na 14,5% v květnu 1999. Nadále řízené zůstaly především ceny pohonných hmot, veřejných služeb, osobní železniční dopravy a mléka.

Slovinsko bylo relativně chráněno před ruskou krizí díky své včasné reorientaci na trhy Evropské unie. EU zůstala pro Slovinsko největším a nejvýznamnějším obchodním partnerem; obchodní integrace s EU se dále prohloubila. V roce 1998 tvořily importy z EU přibližně 6,7 mld. EUR (69,4% celkových importů) a vzrostly tak o 6% oproti roku 1997. Slovinské exporty do EU dosáhly částky 5,2 mld. EUR (65,5% celkových vývozů) a oproti roku 1997 se zvýšily o 12%. Menší pokrok byl zaznamenán ve vzájemné spolupráci jednotlivých kandidátských zemí; Evropská komise tedy doporučila prohloubení liberalizace obchodu uvnitř CEFTA. Celkově byl běžný účet platební bilance v mírném deficitu (oproti mírnému přebytku v předcházejících dvou letech).

Vývoj veřejných financí byl poměrně uspokojivý; v roce 1998 tvořil vládní deficit asi 0,8% HDP, což bylo zlepšení oproti roku minulému (v roce 1997 deficit více než 1% HDP). Pro rok 1999 bylo plánováno další snížení vládního deficitu až k 0,6% HDP.

V listopadu 1998 byla formálně dokončena privatizace společensky-vlastněných podniků a vláda obrátila svou pozornost na privatizaci finančních institucí. Připravovány byly privatizační plány pro dvě největší státní banky (Nova Ljubljanska Banka – NLB, Nova Kreditna Banka Maribor – NKBM), které tvořily přibližně 40% finančního trhu. Jako první krok měl stát snížit svůj podíl v Nove Ljubljanske Bance z 93% v roce 1998 na 65% v roce 1999. Velký pokrok byl zaznamenán také v restrukturalizaci podniků, analýzy prokazovaly jejich ziskovost oproti neprivatizovaným a státem vlastněným firmám. Podíl soukromého sektoru na tvorbě HDP byl však stále relativně malý: cca 57% v roce 1998.

Konkurenceschopnost bankovního sektoru se značně zvýšila, hlavním důvodem bylo otevření této sféry zahraniční konkurenci. Zákon z ledna 1999 totiž povoluje zahraničním bankám otevírat ve Slovinsku pobočky. Důsledkem zvýšené konkurence mezi bankami byl

pokles nominálních i reálných úrokových měr. Systém regulace a dohledu nad bankovním sektorem byl více harmonizován se směrnicemi EU a stal se tak mnohem efektivnějším. Na druhé straně sektor pojišťovnictví ještě významnější restrukturalizací neprošel, zůstával uzavřený a pro zvýšení jeho konkurenceschopnosti bylo třeba vyvinout ještě značné úsilí.

Slovinsko v oné době bylo fungující tržní ekonomikou, která dosáhla uspokojivého stupně makroekonomické stability a střednědobě byla schopna vyrovnat se s konkurenčními silami v rámci Unie. Reformní proces byl značně urychlen díky přijetí několika důležitých zákonů.¹⁰⁹ Velký pokrok byl učiněn zejména ve zlepšení prostředí pro zahraniční investory; důsledkem bylo zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do země a zvýšení dynamiky a konkurenceschopnosti podnikatelského sektoru. V bankovní sféře byly nutné ještě další reformy (hlavně urychlení privatizace státních bank), aby tento sektor mohl efektivně hrát svou roli při přeměně úspor v investice. Slovinsko mělo urychlit svůj gradualistický přístup ke strukturálním reformám a lépe tak využít růstový potenciál své ekonomiky. Prioritou mělo být dokončení privatizace státních aktiv (především dvě státní banky); podíl státního sektoru na tvorbě HDP byl asi 45%, což bylo stále ještě vysoké číslo.

3. SCHOPNOST PŘEVZÍT ZÁVAZKY ČLENSTVÍ:

Oproti minulému období Slovinsko výrazně znásobilo své všeobecné aproximační a harmonizační úsilí, velký pokrok byl zaznamenán v mnoha sektorech a v přijímání celé řady *acquis communautaire* Unie. Evropská komise konstatovala, že Slovinsko bylo ve střednědobém horizontu schopno převzít závazky členství v EU.

V oblasti jednotného trhu bylo dosaženo podstatného pokroku, byly přijaty klíčové části požadované legislativy. Místo daně z obrátu byl v červenci 1999 konečně zaveden systém DPH (19% a 8% pro sníženou sazbu) a spotřebních daní. Na poli volného pohybu zboží byl přijat legislativní rámec pro standardizaci a technickou regulaci. Stále bylo nutné oddělit od sebe regulační, certifikační, akreditační a standardizační funkce a pro jejich výkon zřídit odpovídající implementační orgány. Zákon z ledna 1999 dovolil zahraničním bankám zřizovat ve Slovinsku pobočky. Odstraněna byla také většina omezení v pohybech kapitálu, větší množství restrikcí ale nadále zůstávalo v oblasti krátkodobých transakcí a přímých zahraničních investic. Liberalizace pohybu kapitálu tedy stále poněkud vázla a pro plnou kompatibilitu s *acquis* byla nutná ještě další přizpůsobení. V sektoru pojišťovnictví nebyl zaznamenán žádný pokrok. Vládní politika týkající se imigrace a získávání pracovních

¹⁰⁹ Finanční sektor, bankovníctví, odstranění restrikcí na kapitálové toky, systém nepřímých daní, dohoda o penzijní reformě, privatizační plány.

povolení zůstala restriktivní. V červnu 1999 byl přijat zákon na ochranu hospodářské soutěže a slovinská antitrustová legislativa se tak dostala do široké shody s příslušnými *acquis communautaire*. Zákon vymezil definici trhu, testování dominantního postavení firmy, práva a funkce slovinského Úřadu na ochranu hospodářské soutěže apod. Na druhé straně legislativní rámec pro kontrolu a poskytování státních podpor měl celou řadu nedostatků a kompatibilita s *acquis* zde nebyla zajištěna. V červenci 1999 byl přijat nový zákon na ochranu dat. V lednu 1999 byly přijaty dodatky k zákonu o obchodních společnostech, které zrušily většinu diskriminačních prvků vůči zahraničním firmám a členům představenstva.

Oblast informačních technologií a R & D byla Evropskou komisí hodnocena kladně, uspokojivě zde pokračoval rozvoj. Od května 1999 se Slovinsko účastní programů Youth for Europe, Socrates a Leonardo da Vinci. Slovinsko ratifikovalo úmluvu o vzájemném uznávání kvalifikace v rámci EU.¹¹⁰ Nutné bylo přijmout nový zákon o vyšším vzdělání garantující, že občané EU budou mít v oblasti vzdělávání stejná práva jako slovinští občané.

Telekomunikační sektor byl již poměrně dobře rozvinutý. Pokrok v liberalizaci telekomunikačních služeb byl však stále nedostatečný, metody tvorby cen nebyly plně transparentní, přetrvávaly příliš vysoké tarify (především pro mezinárodní hovory), bylo nutné urychlit privatizaci (Telekom Slovenije – více než 70% podíl ve vlastnictví státu) a tempo legislativních přizpůsobení (nový zákon o telekomunikacích). V audiovizuálním sektoru nebyl učiněn významnější pokrok, příslušná legislativa stále nebyla ve shodě s *acquis*.

Směrem k účasti v hospodářské a měnové unii byl zaznamenán jen malý pokrok. Slovinská centrální banka dosud nebyla plně nezávislá. Naopak v daňové oblasti se Slovinsko značnou měrou posunulo ke standardům Evropské unie. V červenci 1999 byl totiž místo stávající daně z obratu zaveden systém DPH a spotřebních daní, důležitá krátkodobá priorita Přístupového partnerství. Evropská komise ocenila také velký pokrok v oblasti cel, většina nesrovnalostí mezi národní legislativou a relevantními *acquis* zde byla odstraněna. Bezcelní obchody na slovinských hranicích však ještě nebyly zrušeny a pro plnou harmonizaci se standardy EU bylo třeba vyvinout ještě značné úsilí.

V oblasti statistiky úspěšně pokračovala harmonizace s *acquis* EU. Administrativní struktury potřebné k uplatňování a vynucování *acquis* již fungovaly poměrně dobře. V několika sektorech (například národní účty nebo specializované zemědělské a regionální statistiky) bylo nutné další přizpůsobení.

¹¹⁰ The Council of Europe Convention on Recognition of Qualification.

V březnu 1998 byla přijata strategie pro zvýšení konkurenceschopnosti slovinského průmyslu, která se zaměřovala především na zvýšení přílivu přímých zahraničních investic, podporu exportu a R & D. Tato strategie byla plně ve shodě s *acquis*. Mezi nejvýkonnější průmyslová odvětví se ve Slovinsku řadila ta, která úspěšně exportují na zahraniční trhy, tj. průmysl chemický, gumárenský, farmaceutický, optická zařízení, elektronika a domácí spotřebiče. Strukturální problémy se naopak vyskytovaly v odvětvích, která intenzivně zaměstnávají lidskou práci¹¹¹ - v textilním, obuvnickém a ocelářském průmyslu. Zde bylo nutné dokončit privatizaci a restrukturalizaci státem vlastněných podniků a kontrolovat transparentnost poskytování státních podpor.

V roce 1998 vytvořil zemědělský sektor ve Slovinsku cca 3,6% HDP a jeho podíl na celkové zaměstnanosti byl 5,6%. Všeobecná situace se zde poněkud zhoršila a odrážela tak malý pokrok v implementaci strukturálních reforem a pomalé přizpůsobování se zvýšené konkurenci na domácím i zahraničním trhu. Ve Slovinsku převažují malé a většinou soukromé farmy (92% zemědělské půdy a ¾ produkce), zbytek tvoří privatizované státní farmy. Investice do sektoru zemědělství však byly poněkud omezeny vzhledem k nejistotám ohledně vlastnických práv k půdě (viz vlekoucí se restituční proces). Exporty zemědělských výrobků a potravin do EU podstatně vzrostly,¹¹² podíl zemědělství na celkovém zahraničním obchodě se však snížil a Slovinsko zůstalo čistým dovozcem zemědělských produktů. Stále pokračovala fixace výrobních cen pšenice, žita, cukrovky a mléka; ceny ostatních zemědělských komodit nebyly pod přímou vládní kontrolou. Ochrana zdraví zvířat a rostlin byla značně posílena. Vládní politika se zaměřovala na podporu zemědělského sektoru, reformní plán předpokládal politiku tržních cen, ochranu životního prostředí, rozvoj venkova, podporu méně úrodných oblastí, modernizaci farmářské struktury a potravinářského průmyslu, pokrok v liberalizaci trhu, odstranění státních monopolů (obilí) atd. Tyto změny byly v souladu s *acquis communautaire* Unie. Evropská komise konstatovala, že pokud Slovinsko dodrží plánovaný časový rozvrh pro implementaci reforem (období 1999 – 2002), bude mít k dispozici potřebné finanční prostředky a posílí svou institucionální kapacitu v této oblasti, bude ve střednědobém horizontu schopno přijmout všechny závazky společné zemědělské politiky EU. Rybolov má pro slovinskou ekonomiku jen okrajový význam; v této oblasti nebyl učiněn žádný pokrok v harmonizaci s *acquis*.

V září 1999 slovinský parlament přijal energetický akt, jehož cílem je plná harmonizace s *acquis* Společenství na poli energetiky a jaderné bezpečnosti. Předpokládal zřízení

¹¹¹ Tzv. labour-intensive industries.

¹¹² V roce 1998 tvořily 90,4 mil. EUR, což představovalo 6,2% celkových exportů do EU.

nezávislého Úřadu pro energetiku, který měl být efektivním mechanismem regulace zcela podle směrnic EU. Přijat byl také nový tarifní systém, jenž měl odstranit stávající cenové distorze a byl tak nezbytným předpokladem pro budoucí správné fungování jednotného energetického trhu. Slovinsko dále pokračovalo v implementaci různých efektivnostních a bezpečnostních programů (zejména co se týče jaderné elektrárny v Kršku¹¹³) a také ratifikovalo několik protokolů a konvencí týkajících se jaderné bezpečnosti a nukleární energie. Evropská komise doporučila, aby se Slovinsko soustředilo na vyrovnávání se s následky společného vlastnictví elektrárny v Kršku s Chorvatskem, a to hlavně v oblasti ukládání jaderného odpadu. Na poli energetiky Slovinsko dosáhlo velkého pokroku, nicméně bylo dále nutné zvýšit efektivnost, připravenost země na stav nouze a prohloubit proces přípravy na jednotný energetický trh.¹¹⁴

Ve všech odvětvích dopravy již Slovinsko dosáhlo vysokého stupně integrace se standardy EU, harmonizace legislativy pokračovala uspokojivým tempem s ohledem na bezpečnost, moderní technologický rozvoj a ochranu životního prostředí, dopravní infrastruktura byla již velmi dobře rozvinuta. Dokončit bylo třeba plánovanou restrukturalizaci Slovinských železnic.

Malé a střední podniky tvoří ve Slovinsku asi 98% počtu všech firem, 38% HDP a 40% celkové zaměstnanosti a jejich rozvoj byl důležitou střednědobou prioritou Přístupového partnerství, protože ve slovinské ekonomice hrají podstatnou úlohu. Na období 1996 – 2005 byla vypracována strategie pro rozvoj malých a středních firem, která předpokládala posílení konkurenceschopnosti podnikatelského sektoru, rozvoj lidského kapitálu, zlepšení exportní výkonnosti, zvýšení celkového počtu menších podniků a jejich podílu na tvorbě celkové přidané hodnoty.

Situace na poli zaměstnanosti a sociální politiky byla již poměrně uspokojivá, s výjimkou ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti. Vláda zaváděla četné programy aktivní zaměstnanosti, pomáhala nezaměstnaným hledat novou práci, snižovala tlak na veřejné finance, stanovovala přísnější kritéria pro získání podpor v nezaměstnanosti a omezovala délku trvání těchto podpor. V květnu 1999 bylo mezi vládou, zaměstnavateli a odbory konečně dosaženo dohody o penzijní reformě, která byla parlamentem přijata na konci roku 1999.

Co se týče regionální politiky a soudržnosti, bylo zde dosaženo poměrně velkého pokroku jak v přizpůsobování legislativy, tak v posílení institucionálního rámce.

¹¹³ Atomová elektrárna v Kršku produkuje 38% veškeré elektřiny v zemi.

¹¹⁴ Odstranění státních monopolů, dokončení liberalizace, vhodná cenová tvorba, efektivní regulace.

Také v oblasti životního prostředí byl zaznamenán výrazný pokrok. V září 1999 byl přijat Národní program na ochranu životního prostředí,¹¹⁵ který definoval cíle, orientaci a strategii ochrany životního prostředí a využití přírodních zdrojů ve Slovinsku pro příštích deset let. Dále byla přijata řada směrnic týkajících se ochrany vody, vzduchu, ukládání odpadů a ochrany přírody. Nicméně v oblasti legislativy zbývalo ještě dost práce, vynuucování příslušné legislativy zůstávalo slabé a institucionální kapacity se stále potýkaly s permanentním nedostatkem personálu.

Ochrana spotřebitele byla posílena. V březnu 1999 byl přijat zákon o bezpečnosti produktů a v dubnu téhož roku zákon o chemických látkách. Zákon na ochranu spotřebitele bylo třeba dále doplnit, aby byl plně kompatibilní s příslušnými acquis Unie.

V oblasti justice a vnitřních záležitostí byl učiněn velký pokrok díky přijetí několika významných legislativních instrumentů (cizinecký zákon – lepší práva a ochrana cizinců, zásady EU, po vstupu do Unie občanům EU garantováno právo volného pohybu, vstupu a pobytu ve Slovinsku; azylový zákon – právo na azyl, pomoc uprchlíkům, jejich postavení, založen na Evropské konvenci o lidských právech z roku 1951). Na druhé straně zde přetrvával problém konečného vymezení hranic s Chorvatskem, bylo třeba přijmout zákon o hraničních kontrolách a chyběl legislativní rámec týkající se návykových látek a boje proti organizovanému zločinu.

Mezinárodní ekonomické vztahy byly na velmi dobré úrovni, Slovinsko stále praktikovalo zahraničně-obchodní politiku v duchu WTO a pokračovalo ve své harmonizaci se společnou obchodní politikou EU. Kromě asociační Evropské dohody Slovinsko podepsalo smlouvy o volném obchodu s celkem sedmnácti zeměmi: čtyři země EFTA, šest zemí CEFTA, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Makedonie, Chorvatsko, Izrael a Turecko.

V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Slovinsko pokračovalo ve své orientaci na Evropskou unii a NATO. 26.2.1998 vláda přijala Národní strategii integrace do NATO a 14.5.1998 Obrannou vojenskou strategii; slovinská armáda byla reformována v souladu s těmito strategiemi. Díky krizi v Kosovu byla dále posílena strategická role slovinské zahraniční politiky v jihovýchodní Evropě.¹¹⁶ Slovinsko se stále snažilo podporovat regionální kooperaci a stabilitu na Balkánském poloostrově a posilovat své ekonomické a politické vztahy především s Bosnou a Hercegovinou, Makedonií, Albánií a Černou Horou. V červnu 1999 byla s Chorvatskem započata dohoda o vypořádání vlastnických otázek, tento proces však stále vázl v následujících oblastech: vlastnictví a správa jaderné elektrárny

¹¹⁵ NEAP – National Environmental Action Programme.

¹¹⁶ Podpora operací EU a NATO, otevření slovinského vzdušného prostoru.

v Kršku, 1% pozemní hranice, přístup Slovinska do mezinárodních vod a dluhy Ljubljanske Banky.

Na poli finanční kontroly byl zaznamenán poměrně velký pokrok, harmonizace s *acquis* byla již na vysoké úrovni. Stále však bylo třeba posílit institucionální kapacitu, zvýšit profesionální úroveň zaměstnanců v daném sektoru a vypořádat se s přetrvávající personální poddimenzovaností.

Celkově bylo možné říci, že oproti minulému období Slovinsko značně posílilo a zintenzívnělo své harmonizační úsilí a významnou měrou se posunulo směrem ke standardům Evropské unie. Výrazný pokrok byl zaznamenán v zavádění *acquis* především v oblasti jednotného trhu (systém nepřímých daní, antitrustová legislativa), justice a vnitřních záležitostí (cizinecký a azylový zákon), v liberalizaci pohybu kapitálu, bankovníctví, regionální politice, ochraně životního prostředí a ochraně spotřebitele. Pokrok byl učiněn také v telekomunikačním a zemědělském sektoru, v energetice, v oblasti cel a na poli sociální politiky a zaměstnanosti, přizpůsobovací úsilí zde však bylo třeba dále urychlit a dokončit. Naopak výsledky ve sféře pojišťovnictví, poskytování státních podpor a audiovizuálním sektoru byly zcela nepostačující.

Hodnocení 2000 - 2001

Slovinsko nezpomalilo své harmonizační úsilí a i v tomto období úspěšně pokračovalo v plnění kodaňských kritérií. Od předcházející hodnotící zprávy Evropské komise dosáhlo ve většině oblastí velkého pokroku a značně posílilo i svou institucionální kapacitu. V prosinci 1999 byla přijata přepracovaná verze slovinského Přístupového partnerství. V dubnu 2000 a v květnu 2001 Slovinsko prezentovalo nové verze Národního programu pro přijetí *acquis*, ve kterých podrobně popisovalo svou strategii vstupu do EU a konkrétní způsoby dosažení priorit stanovených v Přístupovém partnerství. Od ledna 2000 byly kandidátským zemím poskytovány tři základní nástroje předvstupní finanční pomoci: vedle Phare to byly nové programy ISPA (financování projektů infrastruktury na poli dopravy a životního prostředí) a Sapard (podpora zemědělství a rozvoje venkova).

1. POLITICKÁ KRITÉRIA:

Slovinsko splňovalo politická kodaňská kritéria, mělo stabilní instituce garantující demokracii a právní stát. Základní lidská práva a svobody byly ve Slovinsku plně

respektovány a chráněny; Slovinsko již ratifikovalo většinu mezinárodních dokumentů týkajících se lidských práv.

Vládní koalice (LDS, SLS + SKD, DeSUS), která vzešla z voleb konaných v říjnu 2000, dosáhla v parlamentu převážné většiny.¹¹⁷ To významnou měrou přispělo k urychlení legislativních procedur, nicméně parlamentární proces byl stále relativně pomalý. Všechny slovinské politické strany podporovaly vstup země do Evropské unie. Také klíčovou prioritou vládní politiky zůstalo členství Slovinska v Evropské unii. Zákony související se vstupem země do EU byly projednávány přednostně a rychleji.

V oblasti soudnictví byla přijata celá řada opatření pro zvýšení efektivnosti slovinské justice a zejména pro snížení počtu vlekcoucích se soudních případů.¹¹⁸ Počet vážnoucích případů se skutečně podstatně snížil¹¹⁹ a přijatá opatření se tedy ukázala jako efektivní. Pro případy související s katastrem nemovitostí (restituční proces) ovšem platil zcela opačný trend – počet vlekcoucích se případů zde naopak narůstal. Jako řešení tohoto problému měla být urychleně dokončena computerizace slovinského katastru nemovitostí.¹²⁰

Ve veřejné správě byl zaznamenán jen omezený pokrok a stále nebyl přijat klíčový legislativní rámec pro dokončení reformy. Veřejná správa se navíc stále potýkala s nedostatkem personálu, přetrvávala zde personální poddimenzovanost.

Podle oficiálních zpráv a statistik byly problémy korupce ve Slovinsku relativně limitovány. Vláda již položila všeobecný právní rámec antikorupčních opatření, ale žádný specifický antikorupční program přijat nebyl. Pro boj s korupcí byly vytvořeny speciální orgány v rámci policie a Ministerstva vnitra (antikorupční jednotky, sekce pro organizovaný zločin).

V souladu s Eurodohodou mají občané Evropské unie právo kupovat ve Slovinsku nemovitosti, pokud zde sídlí alespoň tři roky. V restitučním procesu byl zaznamenán určitý pokrok, ale významněji se jej urychlit nepodařilo. Navracení majetku do soukromých rukou bylo založeno na restitučním zákoně z roku 1991. Slovinský ombudsman celý proces restitucí kritizoval (z důvodu velkého počtu pozměňovacích návrhů, nepřehlednosti, nekonzistentnosti, zpoždění a neefektivity). V září 2001 byla přijata rozhodnutí o celkem 61% restituovaného majetku (v dubnu 2000 to bylo 50%), nicméně to byla pouze přijatá rozhodnutí a ne

¹¹⁷ Padesát osm křesel z devadesáti; v mnoha otázkách navíc mohla počítat s podporou dalších deseti poslanců.

¹¹⁸ Interní reorganizace soudů, prodloužení pracovní doby, zvýšení mezd, speciální finanční podněty pro zvýšení produktivity soudů, zvýšení počtu zaměstnanců apod.

¹¹⁹ 566 000 vážnoucích případů v červnu 1999 a cca 240 000 vážnoucích případů v prosinci 2000 (146 000 případů se týkalo katastru nemovitostí).

¹²⁰ Computerizace katastru nemovitostí byla započata v lednu 2000 a má být dokončena v roce 2004.

rozhodnutí implementovaná. Pro urychlení administrativních procedur v této oblasti vláda vyčlenila dodatečné finanční prostředky a rozhodla o zvýšení počtu personálu.

Práva a ochrana minorit byly ve Slovinsku velmi dobře zabezpečeny a většina mezinárodní legislativy již také byla ratifikována. Italská a maďarská menšina má Ústavou garantována zvláštní práva, například vzdělání ve vlastním jazyce nebo zastoupení v parlamentu. Situace Romů byla celkově vzato uspokojivá, ale dále bylo třeba zlepšit socio-ekonomickou integraci této minority, hlavně v oblastech zaměstnanosti a zdraví a dále také ve vzdělávání. Vláda přijala program rovných pracovních příležitostí pro Romy.

V únoru 2001 byl jmenován nový slovinský ombudsman. Stále pracuje velmi efektivně a zůstává důležitou institucí pro zabezpečení lidských práv. Počet stížností přetrvával přibližně na stejné úrovni (cca 3 400 v roce 2000 i 2001); většina stížností se opět týkala délky soudních a policejních procedur (asi 32%) a problematiky veřejné správy (asi 18%).

Celkově lze říci, že Slovinsko splňovalo politická kritéria stanovená na zasedání Evropské rady v Kodani. Dosáhlo stability institucí garantujících demokracii a právní stát a dále prohloubilo respektování lidských práv a ochranu menšin ve společnosti. Velký pokrok byl zaznamenán v reformě soudnictví. Restituční proces naopak zůstával pomalý a pozornost si také vyžadovala veřejná správa – nebyly totiž přijaty klíčové části legislativy, které by položily základ pro dokončení její reformy.

2. EKONOMICKÁ KRITÉRIA:

Evropská komise konstatovala, že „Slovinsko bylo fungující tržní ekonomikou, která byla schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci jednotného trhu Unie za předpokladu implementace zbývajících reforem potřebných pro zvýšení konkurenceschopnosti domácího trhu“¹²¹ (především dokončení privatizace bankovního sektoru, privatizace pojišťovnictví, snížení vlivu státu v řadě oblastí ekonomiky, urychlení restrukturalizace podniků, zvýšení flexibility na trhu práce a podpora přílivu přímých zahraničních investic).

Makroekonomická situace ve Slovinsku zůstávala příznivá. Hospodářský růst se sice poněkud zpomalil (5,9% v roce 1999, 4,1% v roce 2000 a 2,9% v roce 2001), ale stále dosahoval pozitivních hodnot. Zatímco v roce 1999 byl růst HDP poháněn především domácí poptávkou (akcelerace investic a spotřebitelských výdajů díky očekávanému zavedení DPH) a

¹²¹ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/sl_en.pdf;
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/si_en.pdf.

rapidním exportním růstem (povzbuzení ekonomické aktivity v EU), na počátku nového tisíciletí byl hlavním tahounem hospodářského růstu vývoz na ne-EU trhy, zejména na trhy ostatních republik bývalé Jugoslávie. Slovinský HDP per capita se stále více přibližoval standardu EU-15. Příliv přímých zahraničních investic nebyl vzhledem k velikosti slovinské ekonomiky postačující, důvodem byl zejména malý pokrok v privatizaci některých odvětví (hlavně bankovníctví).

Průměrná míra nezaměstnanosti mírně poklesla (v roce 1998 7,7%, v roce 1999 7,4%, v roce 2000 7,2% a v roce 2001 5,9%). Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti však vzrostl na 62% (údaj pro rok 2000; v roce 1996 to bylo 42% a v roce 1999 52%). Mezi dlouhodobě nezaměstnané patřili zejména lidé starší a středního věku a s nízkým stupněm vzdělání. Míra nezaměstnanosti pro občany mladší 25 let naopak poklesla z 18,1% v roce 1999 na 16,8% v roce 2000. Mezi nezaměstnaností žen a mužů byl poměrně malý rozdíl (7,3% a 6,8% v roce 2000), ale míra nezaměstnanosti žen měla tendenci růst a míra nezaměstnanosti mužů měla naopak tendenci klesat. Ve Slovinsku existují trvalé regionální nerovnosti: v chudších regionech (na rozdíl od regionů bohatších) lze pozorovat depopulační trend a rostoucí nezaměstnanost.

V roce 2000 inflace ve Slovinsku výrazně akcelerovala (6,5% v roce 1998, 8,0% v roce 1999, 8,9% v roce 2000 a 7,0% v roce 2001). Důvodem byly zejména vysoké ceny ropy, expanzivní měnová politika centrální banky, jednorázový efekt zavedení DPH a spotřebních daní v roce 1999, široká indexace mezd a penzí a nedostatek konkurence na některých trzích (hlavně finanční trh, telekomunikace, energetika). Setrvačnost inflace se stala velkým důvodem pro znepokojení a Komise Slovinsku doporučila soustředit své makroekonomické politiky na snížení inflace.

Slovinská ekonomika je velmi otevřená a na export orientovaná. V roce 2000 činil poměr zahraničního obchodu k HDP 105%. Evropská unie zůstávala nejdůležitějším slovinským obchodním partnerem. V roce 2000 tvořily importy z EU přibližně 8,1 mld. EUR (68% celkových importů) a vzrostly tak o 15% oproti roku 1999. Slovinské exporty do EU dosáhly částky 6,3 mld. EUR (64% celkových vývozů) a oproti roku 1999 se zvýšily o 16%. Hlavním předmětem zahraničního obchodu byly stroje, elektrická zařízení a dopravní prostředky. Exportní růst byl poháněn zejména firmami se zahraničními nebo strategickými individuálními vlastníky.

Podíl EU na slovinském zahraničním obchodě však oproti minulým rokům mírně poklesl. Důvodem byla stabilizace podmínek a zvýšení ekonomické aktivity na slovinských tradičních regionálních trzích (republiky bývalé Jugoslávie) a tedy zvýšení zahraničního

obchodu Slovinska se svými jugoslávskými „sousedy“ – především s Chorvatskem. S ostatními republikami bývalé Jugoslávie bylo v roce 2000 realizováno 16% slovinských exportů a 6% importů. Deficit běžného účtu se snížil.

Vývoj veřejných financí byl celkem příznivý, deficit vládního rozpočtu vykazoval klesající trend (1,2% v roce 1997, 0,8% v roce 1998 a 0,6% v roce 1999), ale v roce 2000 se mírně zhoršil (1,4% HDP). Relativně nízký rozpočtový deficit v průběhu celého transformačního období byl dán opatrnou fiskální politikou slovinské vlády. Slovinský rozpočet byl charakterizován relativně vysokou úrovní zdanění, velkým podílem nediskrečních výdajů a tedy poměrně nízkou flexibilitou.

Restrukturalizační proces ve Slovinsku zůstával poměrně pomalý a tato skutečnost byla negativním důsledkem zvoleného gradualistického přístupu k transformačním reformám. Velká zpoždění se objevila v takových důležitých oblastech, jako je zvýšení konkurence v bankovním sektoru, liberalizace telekomunikačního sektoru, reforma trhu práce nebo restrukturalizace podniků v ekonomicky méně rozvinutých oblastech. O potřebě dokončení strukturálních reforem v souvislosti se vstupem do Evropské unie existoval široký politický konsensus.

Po dvou letech vyjednávání mezi koalicí a sociálními partnery byla na konci roku 1999 konečně přijata legislativa pokládající právní rámec pro penzijní reformu.¹²² Tato reforma představovala první pozitivní krok směrem k dlouhodobé udržitelnosti veřejného rozpočtu; aby však bylo možné dosáhnout požadovaných cílů (tedy dlouhodobé finanční udržitelnosti penzijního systému), bylo tuto reformu nutné dále prohloubit.

V bankovním sektoru stále dominovaly dvě velké státní banky (NLB a NKBM) a zahraniční konkurence zde byla poměrně malá. Privatizační proces ve finančním odvětví tedy moc nepokročil, na počátku roku 2000 bylo více než 40% aktiv bankovního sektoru pod přímou kontrolou slovinské vlády. Nicméně v květnu 2001 vláda přijala konkrétní program pro částečnou privatizaci NLB a NKBM, která začala v roce 2001. Celkově lze říci, že stát hrál ve slovinském hospodářství velkou roli, zasahoval do mnoha sektorů ekonomiky – a to jak přímo (vlastníkem podniků, finančních institucí), tak i nepřímo (státní podpory, řízení cen apod.) Podíl soukromého sektoru na tvorbě hrubé přidané hodnoty byl cca 65% (údaj pro rok 1999; v roce 1998 to bylo cca 57%).

V lednu 2000 byly přijaty dva důležité zákony týkající se odvětví pojišťovnictví: „dláždily cestu“ vlastnické transformaci pojišťovacího sektoru (tento zákon byl však později

¹²² Zvýšení průměrného věku odchodu do důchodu, nová metoda úpravy penzí atd.

anulován Ústavním soudem) a garantovaly právo vstupu zahraničních společností do tohoto odvětví. V pojišťovnictví bylo jen velmi málo zahraniční konkurence a odtud pramenily pouze malé tlaky na zvýšení celkové efektivity tohoto sektoru. Tržní podíl největší slovinské pojišťovací společnosti Triglav byl stále cca 40%.

Na základě koaliční dohody vlády z prosince 2000 byl stanoven rozvrh a časový plán pro dokončení strukturálních reforem, zahrnující rapidní restrukturalizační a liberalizační opatření (a to hlavně pro rok 2001). Jádrem byly konkrétní privatizační plány pro dvě státní banky, privatizace pojišťovacího sektoru, dokončení privatizace ocelářského průmyslu, restrukturalizace textilního, oděvního, kožedělného a obuvnického průmyslu a liberalizace telekomunikačních a ostatních státních monopolů.

Podnikatelské prostředí se ve Slovinsku podstatně zlepšilo, ale stále zde přetrvávalo několik problémů: nedostatečně vyvinutý kapitálový trh, restrikce na určité typy krátkodobých kapitálových pohybů¹²³ a poměrně malá konkurence v bankovním sektoru – z toho vyplývaly vysoké transakční náklady a zdlouhavé byrokratické procedury. V roce 2000 vláda přijala (a v červenci 2001 přepracovala) program na podporu investic. Domácí investice se v průběhu transformačního období neustále zvyšovaly, naopak znepokojivý byl stále relativně nízký příliv přímých zahraničních investic.

Restrukturalizace podnikatelského sektoru úspěšně pokračovala, rostla ziskovost firem, a to především firem vlastněných individuálními podnikateli nebo cizinci (oproti podnikům státním nebo zprivatizovaným zaměstnancům). Po první fázi vlastnické transformace zde následovala fáze, kdy zprivatizované podniky investovaly do racionálnějších výrobních technik a prohlubovaly kvalitu svého řízení a know-how s ohledem na zvýšení produktivity a efektivity.

Role malých a středních firem v ekonomice se stále posilovala. Největším problémem pro tyto menší společnosti byl přístup k financím a administrativní bariéry ohledně získávání nejrůznějších povolení a licencí. Slovinská vláda proto připravila speciální „antibyrokratický program“ pro odstranění těchto administrativních překážek.

Celkově je možné říci, že Slovinsko bylo fungující tržní ekonomikou, která byla schopna se v krátkodobém horizontu vyrovnat s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci jednotného trhu Evropské unie. Makroekonomický vývoj zůstával příznivý, se stabilním růstem HDP, relativně nízkou mírou nezaměstnanosti, příznivým stavem veřejných financí, jen mírně deficitním běžným účtem a nízkým vnějším zadlužením. Důvodem pro znepokojení

¹²³ Důvodem byl strach z možné destabilizace finančního systému masivními kapitálovými pohyby spekulativní povahy; v souladu s integrací do EU byla tato omezení postupně odstraňována.

se naopak stala setrvačnost inflace. Přetrvávající restriktce na kapitálové pohyby byly postupně odstraňovány, celkové podnikatelské klima se podstatně zlepšilo. Nutné bylo dokončit zbývající reformy, které mohly zvýšit konkurenceschopnost domácího trhu (zejména privatizace bankovníctví a pojišťovnictví). Plné a včasné dokončení strukturálních reforem a dokončení liberalizace ekonomiky mohly nalákat více zahraničních investorů a poskytnout tak lepší potenciál pro trvalý a udržitelný hospodářský růst.

3. SCHOPNOST PŘEVZÍT ZÁVAZKY ČLENSTVÍ:

Slovinsko úspěšně pokračovalo v implementaci *acquis communautaire* Evropské unie. Oproti minulému období opět dosáhlo podstatného pokroku, a to především v klíčových oblastech jako jsou životní prostředí, zemědělství, energetika, volný pohyb zboží a služeb, práva obchodních společností, doprava, telekomunikace a audiovizuální sektor. Administrativní kapacita potřebná pro implementaci a vynucování *acquis* byla také značně posílena.

V oblasti volného pohybu zboží již byla splněna většina priorit Přístupového partnerství a od roku 1999 zde byl zaznamenán podstatný legislativní pokrok, a to zejména v sektoru specifické legislativy (byly přijaty směrnice týkající se strojních zařízení, elektrických zařízení, potravin, chemikálií, léčiv, obuvi, textilií atd.) Byly od sebe efektivně odděleny regulační, certifikační, akreditační a standardizační funkce. Co se týče standardizace produktů, na konci roku 2000 již Slovinsko přijalo 75% CEN standardů, 70% CENELEC standardů a více než 40% ETSI standardů (EU požaduje přijetí minimálně 80%). Pozornost bylo nutné dále věnovat včasnému a komplexnímu přijetí zbývající sekundární legislativy a posílení již existujících institucí.

Na poli volného pohybu osob již ve Slovinsku neexistovala legislativa, která by přímo odporovala pravidlům Společenství. Zákon z července 2000 odstranil diskriminaci vůči občanům EU na slovinském trhu práce a umožnil tak volný pohyb pracovních sil. Žádného pokroku naopak nebylo dosaženo ve vzájemném uznávání profesních kvalifikací; byl definován pouze všeobecný rámec pro jednotlivé profese, vzdělávání a školení.

Co se týče volného pohybu služeb, Slovinsko odstranilo diskriminační omezení vyžadující slovinské občanství a trvalý pobyt v zemi. Pro sektor pojišťovnictví byly na počátku roku 2000 přijaty dva důležité zákony pokládající právní rámec pro vlastnickou transformaci a vstup zahraničních firem do tohoto odvětví. Měla být dokončena reforma finančního sektoru (privatizace dvou velkých státních bank). Bankovní zákon z roku 1999 byl

dále doplněn a harmonizován s *acquis* Unie. V červnu 2001 byly přijaty dodatky k zákonu na ochranu osobních dat; tento legislativní rámec tak byl přizpůsoben evropským standardům.

Slovinská centrální banka odstranila řadu restrikcí kapitálových pohybů (portfoliové investice nerezidentů, operace na běžných a vkladových účtech, import a export finančních aktiv). V červnu 2000 byl přijat časový plán pro dokončení liberalizace pohybů kapitálu. Vláda zaváděla různá opatření na eliminaci administrativních bariér a stimulaci přílivu přímých zahraničních investic do země. Administrativní kapacita již byla zcela dostatečná.

V květnu 2001 byl přijat nový zákon o obchodních společnostech, který odstranil diskriminační požadavek používání slovinštiny ve firmách. Také účetnictví a auditing byly harmonizovány s příslušnými směrnici EU a byly zrušeny restrikce na vstup zahraničních auditorských firem. Všeobecná situace již zde byla uspokojivá a nebylo nutné zakládat nové instituce.

V soutěžní politice pokračovala implementace zákona na ochranu hospodářské soutěže a hlavní autoritou zde zůstával Úřad na ochranu hospodářské soutěže (měl široké pravomoci pro vynucování soutěžních práv). Ohromného pokroku bylo dosaženo ve státních podporách. V prosinci 1999 byl přijat zákon o kontrolách státních podpor, který obsahoval základní principy evropského přístupu k poskytování státních podpor. Jako monitorovací orgán byla zřízena Komise pro kontrolu státních podpor. Alokace státních subvencí tak byla plně harmonizována se standardy EU a značně také vzrostla transparentnost poskytování státních podpor.

V oblasti informačních technologií a R & D uspokojivě pokračoval rozvoj, Slovinsko se aktivně účastnilo 5. rámcového programu. Úroveň hrubých domácích výdajů na vědu a výzkum se blížila průměru EU-15.¹²⁴ V oblasti vzdělávání již bylo Slovinsko plně ve shodě s příslušnými *acquis* Unie. V prosinci 1999 byly přijaty dodatky k zákonu o vyšším vzdělání garantující nediskriminační přístup k občanům EU. V dubnu 2001 byl přijat zákon o speciálních právech italské a maďarské minority ve vzdělávacím systému. Během transformačního období Slovinsko učinilo velký pokrok v reorientaci svého systému vzdělávání a školení tak, aby byly vhodné pro malou a otevřenou tržní ekonomiku snažící se zvýšit svou mezinárodní konkurenceschopnost.

V roce 2001 slovinská vláda přijala zákon o telekomunikacích, který položil základ pro liberalizaci telekomunikačního trhu a odstranil všechna speciální a exkluzivní práva (i pro Telekom Slovenije). Tento zákon zahrnoval podstatnou část *acquis*, ale stále ještě bylo třeba

¹²⁴ Například v roce 1998 tvořily slovinské výdaje na R & D 1,4% HDP a průměr pro EU-15 byl 1,9% HDP.

přijmout další sekundární legislativu. Tarifní systém byl modifikován, nicméně ceny vnitrostátních hovorů setrvaly pod průměrem a ceny mezinárodních hovorů nad průměrem EU-15. Na druhé straně v sektoru poštovních služeb byl zaznamenán jen malý pokrok, odvětví bylo regulováno zákonem z roku 1997 a pro plnou liberalizaci poskytování poštovních služeb byly nutné další kroky. V dubnu 2001 byl přijat zákon o masových médiích a audiovizuální sektor se tak dostal do široké shody s příslušnými *acquis communautaire* Unie.

Pro účast v hospodářské a měnové unii (EMU) musely kandidátské země splnit zejména následující podmínky:

- plná liberalizace kapitálových pohybů,
- nezávislost centrální banky,
- zákaz přímého financování veřejného sektoru centrální bankou,
- zákaz privilegovaného přístupu veřejného sektoru k finančním institucím.

Směrem k EMU Slovinsko již v oné době dosáhlo vysoké úrovně harmonizace se standardy EU, ale v některých oblastech ještě plná kompatibilita s *acquis* zaručena nebyla. Centrální banka nebyla plně finančně nezávislá (povinnost konzultací s parlamentem) a tehdejší zákon o bankách dával centrální bance možnost poskytovat slovinské vládě krátkodobé půjčky (ačkoliv této možnosti nikdy nebylo využito).

V daňové oblasti bylo zásadním krokem zavedení systému DPH a spotřebních daní v červenci 1999. Slovinsko dále posílilo své administrativní kapacity pro zajištění efektivní implementace *acquis* v tomto sektoru, úřady byly reorganizovány, zlepšila se administrativní kooperace jednotlivých orgánů a byl zvýšen počet a prohloubena kvalifikace personálu. Slovinská vláda doplnila zákon o spotřebních daních z roku 1999, který tak byl úplně harmonizován s příslušnými evropskými směrnici. V oblasti cel již bylo vidět vysoký stupeň harmonizace s *acquis*, byla přizpůsobena většina celních tarifů. V září 2001 byly bezcelní obchody na hranicích s Itálií a Rakouskem konečně transformovány na klasické maloobchody.

Ve statistice byl zaznamenán poměrně velký pokrok v celé řadě oblastí (makroekonomické, regionální, demografické, sociální statistiky apod.) V lednu 2001 byl přijat nový zákon o národních statistikách. Administrativní kapacita největšího a centrálního producenta statistik v zemi, Slovinského statistického úřadu (SORS), byla značně posílena. SORS byl na poměrně dobré úrovni jak z hlediska personálu, informačních technologií, tak v určité míře i z hlediska finančního.

V oblasti průmyslové politiky pokračovala implementace strategie pro zvýšení konkurenceschopnosti slovinského průmyslu. Jádrem této strategie byla restrukturalizace slovinského průmyslu (hlavně textilního, obuvnického a ocelářského) a důraz byl kladen zejména na zvýšení konkurenceschopnosti v rámci otevřené ekonomiky, internacionalizaci společností a jejich strategií, podporu exportů, zavádění nových a efektivnějších technologií, zvýšení úrovně vytvořené přidané hodnoty na jednoho zaměstnance, zlepšení všeobecného podnikatelského prostředí a infrastruktury, odstranění administrativních bariér a podporu přílivu přímých zahraničních investic do země. Během transformačního období zde Slovinsko dosáhlo ohromného pokroku.

Po konzultacích s Evropskou komisí vláda přijala restrukturalizační program pro ocelářský průmysl, zahrnující obchodní, finanční a personální restrukturalizaci „jádrových“ společností, likvidační plány pro „nejádrové“ společnosti, definici privatizačního procesu, schéma státních podpor (větší transparentnost) a řešení sociálních a ekologických důsledků v oblastech, ve kterých ocelářský průmysl dominoval. V červnu 2001 byly přijaty dva programy (na období 2001 – 2003) týkající se adaptace slovinského textilního, kožedělného a obuvnického průmyslu na vnitřní trh Evropské unie. Programy byly zaměřeny zejména na podporu marketingových a modernizačních projektů v těchto třech průmyslových sektorech.

V roce 2000 vytvořil zemědělský sektor ve Slovinsku cca 3,2% HDP a jeho podíl na celkové zaměstnanosti byl 9,9%. Finance z vládního rozpočtu směřující do zemědělství se v roce 2000 zvýšily o 37% vzhledem k roku 1999 a v roce 2001 následovalo zvýšení o dalších 10% vzhledem k roku 2000 (213 mil. EUR). V souladu se společnou zemědělskou politikou bylo dosaženo dobrého pokroku; byl zaveden systém přímých plošných plateb, kompenzační platby pro méně úrodné oblasti (podpora rozvoje venkova), celkově bylo liberalizováno cca 76% všech exportů do EU a 56% všech importů z EU týkajících se zemědělských produktů a pokračovala liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky v rámci CEFTA. Byl zrušen státní monopol na trhu pšenice a rýže, liberalizovány byly ceny cukru a cukrové řepy. V září 2000 byla přijata opatření na ochranu slovinských lesů. Farmářská struktura ve Slovinsku zůstávala nepříznivá.¹²⁵ Pro dosažení udržitelného rozvoje zemědělského sektoru bylo nutné dokončení restrukturalizace a denacionalizace. V roce 2001 byla přijata rozhodnutí o navrácení majetku do soukromých rukou zahrnující celkem cca 51% zemědělské půdy a 67% lesů. Tento proces bylo nutné dále urychlit. Značného pokroku bylo dosaženo

¹²⁵ Více než 90% zemědělské půdy obdělávaly malé soukromé farmy, jejichž průměrná velikost počítala pouze 4,8 ha; odtud plynula nižší úroveň zemědělské produkce a relativně malý počet farmářů věnujících se zemědělství na plný úvazek.

ve veterinárním a fytosanitárním sektoru. Administrativní kapacita byla značně posílena, byly zřízeny některé instituce zajišťující efektivnější využívání poskytnutých finančních prostředků a investic. Oblast rybolovu byla částečně ve shodě s *acquis*.

V oblasti energetiky byl zaznamenán významný pokrok, zejména co se týče zvyšování konkurenceschopnosti, liberalizace a přípravy na jednotný energetický trh. Byl zřízen nezávislý regulační Úřad pro energetiku. Dále byl zrušen monopol v nabídce a distribuci elektrické energie: největší uživatelé si mohli volně vybrat svého producenta a velikost tržního podílu začala být regulována. Úplné otevření domácího energetického trhu bylo plánováno nejpozději na počátek roku 2003. Zásoby pro stav nouze byly zvýšeny na čtyřicet sedm dní (na konci roku 2001). Pokračovaly programy na zvyšování bezpečnosti v jaderné elektrárně Krško, byly zde nainstalovány nové parní kotle, pokračoval rozsáhlý geologický výzkum přehodnocující seizmicitu půdy v okolí Krška a Slovinsko se zavázalo Evropské unii dvakrát ročně podávat zprávu o svých bezpečnostních programech. Slovinská a chorvatská vláda konečně podepsaly dohodu týkající se společného vlastnictví nukleární elektrárny v Kršku a za ukládání jaderného odpadu nesou společnou odpovědnost.

Doprava již ve velké míře splňovala požadavky Evropské unie. Nová legislativa byla přijata v silničním, leteckém a námořním odvětví (týkala se především bezpečnostních standardů). V modernizaci existující železniční infrastruktury byl zaznamenán výrazný pokrok, nicméně stále bylo třeba dokončit restrukturalizaci Slovinských železnic. Slovinsko je velice důležitou tranzitní zemí a aktivně se tedy účastnilo programu rozvoje transevropských sítí (investice zaměřené na modernizaci silniční a železniční sítě).

Pokračovala implementace strategie na podporu malých a středních firem, předpokládající všeobecný rozvoj podnikatelského sektoru, regionální a sociální stabilitu, vytváření nových pracovních příležitostí a zvýšení konkurenceschopnosti menších podniků. Tato politika byla plně ve shodě s evropskými *acquis*. V květnu 2001 byl přijat nový zákon o obchodních společnostech, který odstranil velké množství přetrvávajících administrativních bariér a ulehčil tak zakládání nových firem. Problémem pro rozvoj malých a středních podniků zůstával přístup k financím.

Navzdory zdlouhavému legislativnímu procesu bylo na poli zaměstnanosti a sociálních záležitostí dosaženo poměrně dobrého pokroku. Zapojení sociálních partnerů do přípravy příslušné legislativy bylo dále zvýšeno.¹²⁶ Od počátku roku 2000 začala gradualistická

¹²⁶ Sociální dialog je ve Slovinsku velice dobře rozvinut, zaměstnavatelé a odbory se aktivně účastní rozhodování ohledně přijímání nové legislativy, na druhé straně tento postup často vede k legislativním zpožděním.

implementace nově přijaté penzijní reformy. Vláda přijala plán aktivní zaměstnanosti pro roky 2000 a 2001, který byl založen na těchto čtyřech pilířích:

- zvýšení celkové míry zaměstnanosti,
- stimulace iniciativy soukromého podnikání,
- vytvoření rovných pracovních příležitostí pro všechny, odstranění diskriminace,
- zvýšení flexibility trhu práce.

Od roku 1994 míra zaměstnanosti pomalu roste a Slovinsko učinilo podstatný pokrok v transformaci svého trhu práce na tržně orientovanou ekonomiku.¹²⁷ Oblast ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti bylo stále nutné přizpůsobit *acquis communautaire* Unie.

Nutný právní rámec pro regionální a strukturální politiku byl již ve Slovinsku v platnosti. Stávající instituce byly posíleny zejména najímáním nového personálu, ale stále bylo třeba zlepšit jejich koordinaci. Slovinsko efektivně rozvinulo struktury nutné pro implementaci strukturálních fondů po vstupu země do EU. Vláda přijala řadu opatření podporujících vyrovnaný regionální rozvoj.¹²⁸ Značného pokroku bylo dosaženo také ve finanční správě a kontrole.

Vládní výdaje na životní prostředí vzrostly k cca 3% HDP. Přijata byla také další legislativa týkající se ochrany životního prostředí ve Slovinsku (odpady, chemikálie). S cílem zajistit trvalý a udržitelný rozvoj ve všech hospodářských oblastech úspěšně pokračovala integrace ekologických záležitostí do všech ostatních vládních politik. Administrativní kapacita byla značně posílena, zvýšil se počet personálu a v dubnu 2001 byl zřízen Úřad na ochranu životního prostředí, nesoucí na národní úrovni všeobecnou odpovědnost za implementaci *acquis* v oblasti životního prostředí.

V červenci 2000 vláda přijala Národní program na ochranu spotřebitele (implementace vládní politiky ochrany spotřebitele, harmonizace zájmů průmyslových firem a jejich zákazníků). Velký pokrok byl zaznamenán také v oblasti bezpečnostních standardů. Stále však bylo nutné doplnit zákon na ochranu spotřebitele (klamavá reklama, srovnávací reklama, garance, defektní produkty apod.)

Na poli justice a vnitra bylo dosaženo velkého pokroku jak v harmonizaci legislativy, tak v posílení administrativních struktur. Přizpůsobování vízové politiky bylo dokončeno

¹²⁷ Aktivní a preventivní přístup k politice zaměstnanosti, zlepšení vzdělávacího systému a prohloubení kvalifikace, daňový systém a systém státních podpor s ohledem na zvýšení podnětů pracovat a vytvářet nová pracovní místa.

¹²⁸ Ačkoliv je Slovinsko rozlohou malý stát, existuje v něm celá řada regionálních nerovností. Například hlavní město Ljubljana má vysokou hustotu populace, nízkou míru nezaměstnanosti a HDP per capita okolo 90% průměru EU-15. Naopak periferní oblasti čelí rostoucí nezaměstnanosti, depopulačním problémům a průměrný HDP per capita se zde pohybuje okolo 60% průměru EU-15.

v roce 1999.¹²⁹ V rámci policie a Ministerstva vnitra byly vytvořeny speciální orgány pro boj s korupcí a organizovaným zločinem. Slovinská policie navíc posílila svou spolupráci s policií ve členských zemích EU (hlavně s italskou policií) a v říjnu 2001 byla podepsána kooperační dohoda s Europolem. V prosinci 2000 byly přijaty dodatky k azylovému zákonu, v září 2001 byl přijat nový zákon o praní špinavých peněz. V červenci 2001 se slovinská a chorvatská vláda konečně dohodly na definitivním vymezení zbývajících částí svých hranic. Oblast hraničních kontrol byla značně posílena, ale tento sektor zůstal prioritou, které bylo třeba věnovat velkou pozornost (hlavně po vstupu do EU na vnější hranici s Chorvatskem), protože Slovinsko se v posledních letech stalo důležitou tranzitní zemí pro ilegální imigranty, směřující sem především z Chorvatska a Maďarska.¹³⁰ Co se týče drogové problematiky, legislativní rámec již byl vesměs přijat (prevence, monitoring, kontrola, různé sociální programy), ale stále bylo nutné posílit odpovídající institucionální kapacitu.

Slovinsko stále praktikovalo zahraničně-obchodní politiku v duchu WTO a pokračovalo ve své harmonizaci se společnou obchodní politikou EU. Zahraniční obchod byl dále liberalizován a pokračovalo odstraňování a snižování tarifů. Slovinsko podepsalo dohodu o volném obchodu s Bosnou a Hercegovinou. Slovinsko mělo Evropskou komisi neustále informovat o svých obchodních vyjednáváních se třetími zeměmi.

V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Slovinsko pokračovalo ve své orientaci na Evropskou unii a NATO. Vztahy Slovinska se sousedními zeměmi zůstávaly dobré, pozitivní vývoj byl zaznamenán zejména ve vztazích s Chorvatskem. Slovinská a chorvatská vláda uzavřely dohodu o konečném vymezení zbývajících částí svých hranic a také o vlastnictví a správě jaderné elektrárny v Kršku.¹³¹ Obě země také uzavřely dohodu týkající se spolupráce v oblasti hraničních kontrol. Problematika dluhů Ljubljanske Banky však stále ještě nebyla vyřešena. Pokračovala snaha o udržování stability na Balkáně a také slovinská mezinárodní finanční pomoc směřovala především do jihovýchodní Evropy; v letech 2000 a 2001 byly poskytnuté finanční prostředky rozděleny takto: 40% obdržela Bosna a Hercegovina, 25% Černá Hora, 20% Makedonie, 10% Kosovo a 5% Albánie.

Co se týče rozpočtu a finanční kontroly, Slovinsko zde dosáhlo poměrně velkého pokroku. Přijímání legislativního rámce pro vnitřní i vnější finanční kontrolu již bylo dokončeno, byl přijat zákon o veřejných financích (příprava, struktura, implementace a

¹²⁹ Přetrvávaly zde nejasnosti ohledně vízové politiky vůči Rumunsku; slovinská vláda nakonec rozhodla, že budou následovat vízovou politikou EU (rumunští občané ke vstupu na teritorium EU víza nepotřebují).

¹³⁰ Jen v roce 2000 bylo zaznamenáno cca 36 000 ilegálních přechodů hranic.

¹³¹ Jaderná elektrárna Krško se nachází ve Slovinsku, ale je ve společném vlastnictví obou zemí, tedy Slovinska a Chorvatska.

kontrola rozpočtů). Administrativní kapacita v této oblasti byla značně posílena jednak prostřednictvím reorganizace a jednak zvyšováním počtu personálu a prohloubením jeho kvalifikace v souladu s orientací na EU. Aby byla zaručena transparentnost a efektivnost finančních toků mezi slovinským a evropským rozpočtem, bylo nutné dále zlepšit rámcovou rozpočtovou legislativu.

Celkově bylo možné říci, že příprava Slovinska na členství v EU značně pokročila a Slovinsko zaznamenalo výrazný pokrok v implementaci *acquis* v celé řadě oblastí. Úspěšná byla jak harmonizace legislativy, tak výstavba nových a posilování již existujících institucí. Podstatný pokrok byl učiněn v takových klíčových oblastech, jako jsou volný pohyb zboží, volný pohyb služeb, volný pohyb kapitálu (zde ale ještě bylo nutné dokončit liberalizaci), práva obchodních společností, státní podpory, telekomunikace, audiovizuální sektor, zemědělství, životní prostředí, energetika, doprava, justice a vnitro. Na druhé straně pouze limitovaného pokroku bylo dosaženo v oblasti volného pohybu osob (legislativa týkající se vzájemného uznávání profesních kvalifikací), regionální politiky, ochrany spotřebitele (doplnit zákon na ochranu spotřebitele) a sociální politiky a zaměstnanosti (přijmout legislativu týkající se bezpečnosti a zdraví při práci). Velkou pozornost bylo třeba věnovat hraničním kontrolám (především na vnější hranici s Chorvatskem po vstupu do EU).

Hodnocení 2002 - 2003

Slovinsko úspěšně pokračovalo v plnění kodaňských kritérií. V lednu 2002 byla prezentována přepracovaná verze slovinského Přístupového partnerství. V květnu 2002 Slovinsko přijalo dodatky ke svému Národnímu programu pro přijetí *acquis*. Na jaře roku 2002 Slovinsko a Evropská komise společně vyvinuly akční plán na posílení slovinské administrativní a soudní kapacity, jehož cílem bylo efektivní a včasné dokončení příprav na vstup do EU. Přístupová vyjednávání byla se Slovinskem úspěšně ukončena 13.12.2002 a Smlouva o přistoupení byla slavnostně podepsána 16.4.2003. V referendu konaném 23.3.2003 se převážná většina Slovinců vyjádřila pro vstup své země do Evropské unie a Slovinsko se k EU připojilo dne 1.května 2004.

1. POLITICKÁ KRITÉRIA:

Slovinsko úspěšně pokračovalo v plnění politických kodaňských kritérií, dosáhlo stability institucí garantujících demokracii a právní stát. Respektování základních lidských práv a ochrana menšin byly ve Slovinsku dále prohloubeny a zlepšeny.

Byla přijata celá řada opatření týkajících se urychlení zákonodárných procesů (například byl snížen horní časový limit pro připomínky k přijímaným zákonům). Oblast soudnictví byla opět posílena, v květnu 2002 vláda přijala program na další urychlení soudních procesů, který v sobě zahrnoval komplexnější přístup k reformě soudního systému (zjednodušení soudních procedur, zvýšení počtu personálu, posílení mobility soudců). Počet soudců se zvýšil na cca 780, ale obsadit bylo třeba ještě asi padesát volných míst. Počet vlekcoucích se soudních případů se dále snížil, na druhé straně ale stále rostl počet případů týkajících se katastru nemovitostí.

Velký pokrok Slovinsko zaznamenalo ve veřejné správě. Konečně byl totiž přijat klíčový legislativní rámec, který byl nezbytně nutný pro dokončení reformy veřejné správy.¹³² Byl zvýšen počet personálu, vytvořen transparentní mzdový systém, posílena role odborů a přesně určeny povinnosti a práva veřejné správy. Dále byly definovány vztahy mezi vládou, ministerstvy, administrativními orgány a jednotlivými lokálními autoritami. Reforma také obsahovala opatření na zajištění nezávislosti státních úředníků (depolitizace, snížení počtu úředníků jmenovaných politiky).

Podle dostupných zpráv byly problémy korupce relativně limitovány, nicméně dle veřejného mínění byla korupce ve Slovinsku mnohem rozsáhlejší, než ukazovaly oficiální statistiky. Vláda položila všeobecný právní rámec antikorupční politiky a v rámci policie a Ministerstva vnitra ustanovila speciální orgány pro boj s korupcí.

Majetkové restituce pokračovaly, ale celý proces zůstával poněkud pomalý. V červnu 2002 byla přijata rozhodnutí o celkem 66% restituovaného majetku (v září 2001 to bylo 61%). Nedořešeny zůstávaly především případy týkající se velkých majetků.

Práva a ochrana minorit jsou ve Slovinsku velice dobře zabezpečeny a v této oblasti se nevyskytují žádné podstatnější problémy. Romská komunita ve Slovinsku počítá cca 6 500 – 10 000 lidí. Většina Romů sídlí v severovýchodní části země, kde se lze setkat s nejvyšší mírou nezaměstnanosti a nejnižším HDP per capita ve Slovinsku, a patří k nejchudší části slovinské populace. 74% Romů je čistými příjemci sociálních podpor a 87% nemá řádné a trvalé zaměstnání. Slovinská vláda pokračovala v implementaci programu rovných pracovních příležitostí pro Romy a dále se snažila zlepšit socioekonomickou integraci této minority, především v oblastech zaměstnanosti a zdraví a dále také ve vzdělávání a bydlení.

¹³² Zákon o státních zaměstnancích, zákon o mzdách ve veřejném sektoru, zákon o veřejné správě.

Slovinský ombudsman je autonomní, nestrannou a nezávislou institucí, která svou práci vykonává velice efektivně. Většina stížností adresovaných ombudsmanovi se opět týkala délky soudních a policejních procedur.

Celkově lze říci, že Slovinsko splňovalo politická kritéria stanovená na zasedání Evropské rady v Kodani. Velký pokrok byl učiněn především v reformě veřejné správy. Legislativní i soudní proces byl urychlen. Proces majetkových restitucí stále zůstával poněkud pomalý.

2. EKONOMICKÁ KRITÉRIA:

Evropská komise konstatovala: „Slovinsko je fungující tržní ekonomikou, která je schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci jednotného trhu Evropské unie. Konkurenceschopnost domácího trhu by mohla být posílena urychlením strukturálních reforem a zejména dokončením privatizace finančního sektoru.“¹³³

Makroekonomická situace ve Slovinsku zůstávala příznivá. Hospodářský růst, ačkoliv se zpomalil, byl stále na vyšší úrovni než v EU-15 (2,9% v roce 2001, 2,9% v roce 2002 a 2,3% v roce 2003). HDP ve Slovinsku byl tažen jak domácí, tak i zahraniční poptávkou (vývozy nejen do EU: od počátku nového tisíciletí podstatně vzrostly slovinské exporty na trhy nečlenských zemí EU, především na regionální trhy bývalé Jugoslávie). Slovinský HDP per capita se stále více přibližoval standardu EU-15. HDP na jednoho obyvatele v hlavním městě Ljubljana dokonce dosáhl více než 90% průměrného HDP na hlavu v evropské „patnáctce.“ Příliv přímých zahraničních investic do země výrazně akceleroval: v roce 2001 se oproti roku 2000 téměř ztrojnásobil a v roce 2002 se vzhledem k roku 2001 téměř zčtyřnásobil.¹³⁴ Důvodem byl pokrok v privatizaci některých odvětví ekonomiky (finanční sektor, telekomunikace, energetika) a účinnost vládních programů na podporu přílivu přímých zahraničních investic. Většina investic směřovala do bankovního a telekomunikačního sektoru.

Průměrná míra nezaměstnanosti stále mírně klesala (5,9% v roce 2001 i 2002, v roce 2003 zvýšení na 6,7%). Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti však vzrostl na 63% (údaj pro rok 2001). Mezi dlouhodobě nezaměstnané patřili zejména lidé starší a středního věku a s nízkým stupněm vzdělání. Míra nezaměstnanosti žen byla o něco vyšší než míra nezaměstnanosti

¹³³ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2002/si_en.pdf;
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf.

¹³⁴ Příliv přímých zahraničních investic podle SORS: 176 mil. USD v roce 2000, 503 mil. USD v roce 2001 a 1 865 mil. USD v roce 2002.

mužů (6% a 5,4% v roce 2001). Míra zaměstnanosti se stabilizovala na cca 63,5%. Porovnáme-li produktivitu práce s průměrem EU-15, uvidíme zde pozitivní vývoj: za období 1997 – 2001 vzrostla z 67% na 74%, tedy o sedm procentních bodů. Vládní politika držící růst reálných mezd¹³⁵ pod růstem produktivity práce snížila tlaky na jednotkové mzdové náklady. V dubnu 2002, po více než sedmi letech příprav a diskusí, parlament přijal zákon týkající se zaměstnaneckých vztahů. Tato legislativa byla plně harmonizována s *acquis* a přispěla k větší flexibilitě slovinského trhu práce.

V předchozích letech Slovinsko trápila akcelerace inflace (8,0% v roce 1999, 8,9% v roce 2000). Její snížení se tedy stalo klíčovou prioritou. V souladu s tím byla měnová politika centrální banky restriktivní, pokračovalo odstraňování indexačního mechanismu, privatizace některých sektorů ekonomiky (finanční trh, telekomunikace, energetika) a byla uzavřena dohoda o novém mzdovém systému založeném na projektované inflaci. Slovinci byli úspěšní a cenovou hladinu se jim skutečně podařilo snížit (7,0% v roce 2001, 7,2% v roce 2002 a 4,6% v roce 2003). Cílem pro rok 2004 bylo další snížení míry inflace pod 4%.

Poměr zahraničního obchodu k HDP překročil 120%. Evropská unie zůstávala nejdůležitějším slovinským obchodním partnerem. V roce 2001 tvořily importy z EU přibližně 8,4 mld. EUR (68% celkových importů) a vzrostly tak o 3% oproti roku 2000. Slovinské exporty do EU dosáhly částky 6,6 mld. EUR (62% celkových vývozu) a oproti roku 2000 se zvýšily o 4%.¹³⁶ Hlavním předmětem zahraničního obchodu byly stroje, elektrická zařízení a dopravní prostředky. Exportní růst byl poháněn zejména firmami se zahraničními nebo strategickými vlastníky.

Podíl EU na slovinském zahraničním obchodě oproti předchozím rokům mírně poklesl; exportní expanze byla poháněna zvýšením vývozu do Ruska a ostatních republik bývalé Jugoslávie, zatímco poptávka v EU se snížila. Se svými někdejšími jugoslávskými „sousedy“ Slovinsko realizovalo cca 17% veškerých svých exportů a 5% importů (údaje pro rok 2001). Deficit běžného účtu se snížil, blížil se rovnováze.

Vývoj veřejných financí byl celkem příznivý, vládní deficit zůstával mírný, ale byly zde tlaky na jeho růst (2,5% HDP v roce 2001, 2,6% v roce 2002, ale původním cílem bylo 1,6%). Důvodem byl zejména velký podíl vládních výdajů, naopak nižší vládní příjmy díky menší domácí poptávce a vysoký růst mezd a penzí ve veřejném sektoru. Fiskální politika byla díky velkému podílu mandatorních výdajů ve vládním rozpočtu málo flexibilní.

¹³⁵ Růst reálných mezd ve Slovinsku byl poměrně mírný, pohyboval se okolo 2%.

¹³⁶ Slovinsko tvořilo cca 1% exportů a 0,5% importů Evropské unie.

Restrukturalizační proces ve Slovinsku byl stále relativně pomalý. Zvolený gradualistický přístup ke strukturálním reformám pomohl zachovat sociální stabilitu v zemi, na druhé straně však zapříčinil zpoždění celé řady nutných reforem. Tento přístup také odrážel obrovskou roli státu v ekonomice a poměrně nízké privatizační tempo. Pokračovaly restrukturalizační programy pro slovinský průmysl (ocelářský, textilní, oděvní, kožedělný, obuvnický) a liberalizace telekomunikačního a energetického sektoru. 1.1.2002 centrální banka odstranila další restrikce na kapitálové toky; díky liberalizaci kapitálových pohybů se mohl domácí finanční sektor snáze integrovat s mezinárodními trhy.

Privatizační plány pro dvě největší státní banky (NLB a NKBM) byly změněny. Zahraniční konkurence v bankovním sektoru se zvyšovala jen pomalu. Sektor pojišťovnictví zůstal uzavřený a nedostatečně restrukturalizovaný. Zákon z února 2003 otevřel cestu pro privatizaci největší státem vlastněné pojišťovací společnosti Triglav. Dokončení privatizace je předpokládáno na polovinu roku 2004.

Podnikatelské prostředí se podstatně zlepšilo, ale stále zde přetrvávalo několik problémů: transakční náklady na zakládání nových podniků byly relativně vysoké vzhledem k malé velikosti domácího trhu, trh práce byl stále poněkud rigidní, kapitálový trh nebyl dokonalý, v bankovním sektoru existovala poměrně malá konkurence a stále bylo možné narazit na zdoluhavé byrokratické procedury. Počet bankrotů podstatně vzrostl díky přijetí vhodné legislativy a větší efektivitě soudního systému.

Slovinsko bylo fungující tržní ekonomikou, která byla z hlediska ekonomických kritérií dobře připravena na vstup do Evropské unie. Slovinsko bylo schopno vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci jednotného trhu EU. Makroekonomický vývoj zůstal příznivý, s udržitelným a pozitivním růstem HDP, mírou nezaměstnanosti nižší než v EU-15, stabilizovanou inflací, příznivým stavem veřejných financí, jen mírně deficitním běžným účtem a nízkým vnějším zadlužením. Konkurenceschopnost domácího trhu mohla být dále posílena urychlením strukturálních reforem a především dokončením privatizace finančního sektoru.

3. SCHOPNOST PŘEVZÍT ZÁVAZKY ČLENSTVÍ:

Slovinsko úspěšně pokračovalo ve své harmonizaci se standardy Evropské unie. Značný pokrok byl učiněn jak v přibližování legislativy, tak v rozvoji institucí potřebných k efektivní implementaci a vynucování *acquis* v praxi. Slovinsko dosáhlo vysokého stupně přizpůsobení ve všech oblastech a v daném období byly úspěšně uzavřeny všechny vyjednávací kapitoly.

Evropská komise konstatovala, že „Slovinsko bude schopné přijmout všechny závazky členství podle předpokládaného časového rozvrhu.“¹³⁷ Během zbývajících období před vstupem do EU bylo ještě nutné věnovat pozornost posilování existujících institucionálních kapacit.

V oblasti volného pohybu zboží byl zaznamenán výrazný pokrok, a to zejména co se týče přijímání specifické legislativy (farmaceutické produkty, kosmetika, textil, sklo atd.) Slovinsko přijalo celkem 99,5% CEN standardů, 99% CENELEC standardů a 91% ETSI standardů (EU požaduje přijetí minimálně 80%). Slovinsko se mělo dále soustředit na posílení existující administrativní kapacity. Tato kapitola byla uzavřena, Slovinsku bylo garantováno přechodné období pro farmaceutické produkty do konce roku 2007.

Slovinsko v podstatě splňovalo *acquis* týkající se práv cizinců a volného pohybu pracovníků. Podle zákona přijatého v květnu 2002 mají občané EU s trvalým pobytem ve Slovinsku aktivní i pasivní volební právo v místních volbách po vstupu Slovinska do EU. Ve vzájemném uznávání profesních kvalifikací byl učiněn určitý pokrok, nicméně tato oblast ještě obsahovala nedostatky (například architekti nebo zdravotnický sektor). Kapitola volného pohybu osob byla uzavřena, Slovinsko zde nežádalo o žádné přechodné období a na druhé straně akceptovalo přechodné období EU pro volný pohyb pracovních sil (minimálně dva roky a maximálně sedm let od data vstupu do EU bude toto přechodné období omezovat volný pohyb pracovních sil ze Slovinska do EU-15).

Nefinanční služby již byly široce harmonizovány s příslušnými *acquis*, podstatný stupeň aproximace byl také ve finančních službách, byl stanoven časový harmonogram pro úplné otevření trhu. V únoru 2002 centrální banka přijala akční plán pro prohloubení harmonizace s klíčovými principy efektivního bankovního dohledu. V březnu 2002 byly přijaty dodatky k zákonu o pojišťovnictví. Ve finančním sektoru bylo třeba dokončit proces vlastnické transformace, zvýšit konkurenci na domácím trhu a také posílit existující institucionální kapacitu. Kapitola volného pohybu služeb byla uzavřena, Slovinsku byla udělena dvě přechodná období: na úspory a půjčky poskytnuté před 20.2.1999 (do 31.12.2004) a schéma garancí vkladů (do 31.12.2005).

Centrální banka již odstranila celou řadu omezení kapitálových toků a plateb, liberalizace kapitálových pohybů stála před dokončením. Přetrvávala ještě některá omezení v oblasti přímých zahraničních investic a peněžních transakcí (koncese na využívání přírodních zdrojů, investiční fondy). Byl přijat nový zákon na prevenci praní špinavých peněz

¹³⁷ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2002/si_en.pdf,
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf.

(zlepšení systému prevence a odhalení těchto podvodů). Kapitola volného pohybu kapitálu byla uzavřena, Slovinsko nepožádalo o žádná přechodná období.

Co se týče práv obchodních společností, Slovinsko bylo schopné splnit všechny závazky členství v EU. Díky přijetí několika mezinárodních konvencí byl zaznamenán určitý legislativní pokrok v oblasti duševních a vlastnických práv. Tato kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsko zde nežádalo o žádné přechodné období.

V soutěžní politice bylo klíčovým zlomem přijetí zákona na ochranu hospodářské soutěže a zákona o státních podporách. Poskytování státních subvencí již bylo plně harmonizováno s *acquis* a antimonopolní politika byla Evropskou komisí také hodnocena kladně. Ještě bylo třeba posílit institucionální kapacitu a zajistit tak efektivní a spolehlivé vynucování antitrustových pravidel. Tato kapitola byla uzavřena a Slovinsko nepožádalo o žádná přechodná období.

V oblasti informačních technologií a R & D uspokojivě pokračoval rozvoj, Slovinsko projevilo zájem o účast na 6. rámcovém programu (2002 – 2006). Příslušná politika a legislativa byla plně v souladu se standardy EU a úroveň hrubých domácích výdajů na vědu a výzkum se blížila průměru EU-15. Dobré by bylo více posílit vzájemné propojení mezi R & D a soukromým sektorem. Také na poli vzdělávání a školení nebyly od počátku očekávány žádné problémy. Slovinsko se aktivně účastnilo programů Společenství (Socrates, Leonardo da Vinci, Youth for Europe) a počet uchazečů zde stále rostl. V březnu 2002 byl přijat program vyššího vzdělávání. Administrativní kapacita byla dostatečná. Obě kapitoly byly úspěšně uzavřeny a Slovinsko zde nežádalo o žádné přechodné období.

Liberalizace telekomunikačního sektoru úspěšně pokračovala. Podstatný pokrok byl zaznamenán v poštovních službách: v dubnu 2002 byl přijat zákon o poštovních službách, který „dláždil cestu“ liberalizaci příslušného trhu. Díky přijetí zákona o masových médiích se audiovizuální sektor dostal do široké shody s *acquis communautaire* Evropské unie. V těchto oblastech bylo Slovinsko dobře připraveno na vstup do EU. Ještě bylo třeba posílit institucionální kapacitu. Obě vyjednávací kapitoly byly uzavřeny a Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Směrem k účasti v hospodářské a měnové unii byl učiněn výrazný pokrok. V červnu 2002 byl přijat zákon o centrální bance, který zajistil plnou nezávislost centrální banky a zakázal přímé financování veřejného sektoru centrální bankou. Tato kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Pokračovala reforma a modernizace daňové administrativy (způsob vybírání daní, školení, správa dokumentů, registr daňových plátců, internetové služby pro plátce daní apod.)

Vzájemná kooperace jednotlivých orgánů byla na velmi dobré úrovni. V září 2001 byl přijat strategický plán pro daňovou správu na období 2001 – 2004, speciální důraz byl kladen na informačně-technologickou strategii. Díky nedostatku financí bylo hlavním problémem najímání nového personálu. Daňová legislativa již byla kompatibilní s příslušnými acquis. V červenci 2002 byl doplněn zákon o DPH a v listopadu 2001 byly přijaty dodatky k zákonu o spotřebních daních. Od samého počátku Slovinsko nemělo problémy s přímými daněmi, na druhé straně se ale stále odkládalo zavedení DPH a systému spotřebních daní, takže Evropská komise pochybovala o schopnosti přijmout acquis z této oblasti ve střednědobém horizontu. Kapitola zdanění byla uzavřena a Slovinsku byla garantována dvě přechodná období týkající se snížené sazby DPH pro některé služby (do 31.12.2007) a zpožděné implementace minimální spotřební daně na cigarety (také do konce roku 2007). Oblast cel byla Evropskou komisí hodnocena kladně, bylo zde vysoké legislativní přizpůsobení s normami EU, vyjednávací kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Slovinská vláda přijala legislativu definující roli jiných producentů oficiálních statistik než SORS. Statistické metody se staly uniformnějšími, byla zavedena účinná kontrola nad produkcí statistických dat, primární sběr dat byl zefektivněn. Dále bylo třeba zlepšit kvalitu a včasnost statistik v určitých doménách (migrace, veřejné finance, životní prostředí, makroekonomické statistiky) a posílit administrativní kapacitu (hlavně zvýšit počet personálu). Tato vyjednávací kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsko zde nežádalo o žádná přechodná období.

V oblasti průmyslové politiky dále pokračovala implementace strategie pro zvýšení konkurenceschopnosti slovinského průmyslu. Slovinsko se také snažilo povzbudit příliv přímých zahraničních investic do země, hlavně prostřednictvím zjednodušení administrativních procedur a odstranění byrokratických překážek. Dále pokračovala implementace programů pro restrukturalizaci textilního, oděvního, kožedělného, obuvnického a ocelářského průmyslu. Statistická data týkající se průmyslové produkce ve Slovinsku byla velmi pozitivní.¹³⁸ Slovinská průmyslová politika byla zcela v souladu s průmyslovou politikou EU, tedy tržně orientovaná, stabilní a predikovatelná. Slovinsko se mělo dále soustředit na zvyšování konkurenceschopnosti svých podniků, aby byla ulehčena jejich

¹³⁸ I když se ve slovinské ekonomice objevil trend typický pro vyspělé západoevropské země, tedy růst podílu služeb a snižování podílu průmyslu a zemědělství ve struktuře tvorby HDP, průmysl měl a má ve slovinské ekonomice stále velkou váhu.

integrace do jednotného trhu Unie. Tato kapitola byla uzavřena, Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Podíl zemědělského sektoru na tvorbě HDP stále klesal (ke 3% hrubé přidané hodnoty) a podíl na celkové zaměstnanosti se stabilizoval na cca 10%. Za poslední období byl v zemědělství učiněn významný pokrok jak v legislativním přizpůsobování, tak v posilování administrativní kapacity, a to zejména ve veterinárním a fytosanitárním sektoru. Veterinární sektor byl reorganizován v souladu s veterinárním rámcovým aktem z roku 2001. V lednu 2002 byl založen Národní veterinární institut. V polovině roku 2002 byla přijata rozhodnutí o navrácení majetku do soukromých rukou zahrnující cca 54% zemědělské půdy a 72% lesů. Proces restitucí ale zůstával pomalý a bylo třeba jej urychlit a povzbudit tak restrukturalizační proces v zemědělském sektoru. Rozvoj a podpora venkova je ve Slovinsku velkou prioritou a Slovinsko na tomto poli zavádí nejrůznější opatření již celou řadu let. Během transformačního období bylo v sektoru zemědělství dosaženo ohromného pokroku, Slovinsko přijalo převážnou většinu potřebných *acquis*, vytvořilo efektivní instituce potřebné pro jejich implementaci a bylo již celkem dobře připraveno na společnou zemědělskou politiku. Kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsku byla garantována dvě přechodná období.

V oblasti rybolovu byl zaznamenán výrazný pokrok jak v legislativě,¹³⁹ tak v administrativě; administrativní kapacitu však bylo ještě třeba dále posílit (hlavně co se týče školení a najímání kvalifikovaného personálu). Dlouho vázlo zřízení registru rybářských lodí. Od samého počátku Evropská komise počítala s tím, že v oblasti rybolovu Slovinsko nebude mít žádné problémy. Vyjednávací kapitola byla uzavřena a Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Energetický akt byl plně ve shodě s příslušnými *acquis communautaire* Evropské unie, většina energetického trhu již byla otevřena volné konkurenci, úspěšně pokračovala příprava Slovinska na jednotný energetický trh, bylo zprivatizováno několik společností a také efektivnost celého sektoru se podstatně zvýšila. Pokračovala implementace programů zvyšování bezpečnosti v jaderné elektrárně Krško a posilování zásob pro stav nouze. Všechny instituce potřebné pro implementaci a vynucování *acquis* již fungovaly, ale bylo nutné je dále posílit (hlavně prostřednictvím školení a najímání nového personálu). Tato vyjednávací kapitola byla uzavřena a Slovinsku bylo garantováno přechodné období pro vytvoření potřebných zásob pro stav nouze (do konce roku 2005).

¹³⁹ Opatření týkající se přístupu a správy přírodních zdrojů, tržní a strukturální politika, implementace rozvojového programu.

Slovinská dopravní politika již byla ve velkém souladu s *acquis*, byla doplněna řada zákonů a všeobecně byl v tomto odvětví zaznamenán podstatný pokrok. Vyskytla se pouze určitá zpoždění v přijímání legislativy týkající se restrukturalizace a privatizace Slovinských železnic. Tato kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsko zde nežádalo o žádné přechodné období.

Pokračovala implementace strategie na podporu malých a středních firem. V březnu 2002 byl přijat program na podporu podnikatelského sektoru a zvýšení konkurenceschopnosti, zaměřený především na odstranění zbytečných administrativních bariér. Problémem pro rozvoj malých a středních podniků zůstával přístup k financím. Administrativní kapacita byla zcela uspokojivá, zlepšila se kooperace mezi jednotlivými orgány. Tato vyjednávací kapitola byla uzavřena, Slovinsko nepožádalo o žádné přechodné období.

Na poli zaměstnanosti a sociálních záležitostí bylo dosaženo velmi dobrého pokroku. Byla přijata legislativa týkající se individuálních zaměstnaneckých vztahů (Employment Relations Act) a zajišťující rovné platy pro muže a ženy, nediskriminační pracovní příležitosti pro všechny a zlepšování pracovních podmínek. V únoru 2002 vláda přijala program politiky aktivní zaměstnanosti pro roky 2002 a 2003. Slovinsko se mělo soustředit na efektivní implementaci nedávno přijaté legislativy a další posilování existující institucionální kapacity (zejména s ohledem na budoucí implementaci Evropského sociálního fondu). Tato vyjednávací kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsku bylo garantováno přechodné období do konce roku 2005 pro implementaci určitých směrnic ohledně ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti.

V březnu 2002 Slovinsko přijalo program pro monitorování regionálního rozvoje. Velký pokrok byl učiněn v zakládání institucionálních struktur; byl založen Vládní úřad pro strukturální politiku a regionální rozvoj (GOSPARD), zodpovědný za správu Strukturálního a Kohezního fondu. Kapitola regionální politiky a koordinace strukturálních instrumentů byla uzavřena a Slovinsku nebylo uznáno žádné přechodné období.

Důsledkem přijetí řady důležitých rámcových zákonů¹⁴⁰ byla již téměř úplná harmonizace legislativy týkající se ochrany životního prostředí s příslušnými *acquis* EU. Slovinsko bylo schopné splnit závazky členství v EU ve všech oblastech politiky životního prostředí. Byla implementována strategie udržitelného rozvoje (politika životního prostředí tedy byla zahrnuta do všech ostatních vládních politik). Administrativní kapacita byla značně posílena: během posledních čtyř let se počet personálu zabývajících se evropskou politikou

¹⁴⁰ Kvalita vody, kvalita ovzduší, ukládání odpadů, seznam chráněných přírodních oblastí, průmyslové znečištění, geneticky modifikované organismy, nukleární bezpečnost a ochrana před radiací.

životního prostředí zvýšil o cca 50%. Tato vyjednávací kapitola byla úspěšně uzavřena a Slovinsku byla garantována tři přechodná období.

Celkové legislativní přizpůsobení v oblasti ochrany zdraví a spotřebitele již bylo velmi pokročilé, byla přijata veškerá rámcová legislativa a požadované instituce fungovaly bez problémů. V květnu 2002 slovinská vláda přijala nový program na ochranu spotřebitele. Tato kapitola byla uzavřena a Slovinsko nepožádalo o žádná přechodná období.

Situace na poli justice a vnitra zůstávala pozitivní. Hraniční kontroly byly v souladu se Schengenským aktem značně posíleny, Slovinsko se dále zaměřilo na hranici s Chorvatskem (vnější hranice po vstupu Slovinska do Evropské unie). Přizpůsobování migrační politiky bylo dokončeno v září 2002. Podle plánu pokračovalo oddělování azylových domů od centra pro ilegální imigranty. Policejní spolupráce, boj proti organizovanému zločinu a boj proti praní špinavých peněz a korupci byly na velmi dobré úrovni. Slovinský parlament ratifikoval kooperační smlouvu s Europolem, dále byla podepsána spolupráce v oblasti boje proti organizovanému zločinu s celou řadou zemí. Byl přijat legislativní rámec pro problematiku drog a Národní program pro drogovou prevenci (2003 – 2008). Ochrana dat byla dále zlepšena. Vyjednávací kapitola byla uzavřena a Slovinsku nebylo přiznáno žádné přechodné období.

Slovinsko pokračovalo v přizpůsobování své obchodní politiky společné obchodní politice a politice WTO. Většina tarifů byla buď odstraněna anebo alespoň snížena. Příslušné administrativní struktury již efektivně fungovaly. Před vstupem do EU se mělo Slovinsko dále ujistit, zda jeho bilaterální smlouvy uzavřené s třetími zeměmi jsou kompatibilní s *acquis communautaire* Unie. Kapitola vnějších vztahů byla uzavřena a Slovinsko zde nepožádalo o žádné přechodné období.

V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Slovinsko pokračovalo ve své orientaci na Evropskou unii a NATO. Vztahy Slovinska se sousedními zeměmi byly velmi dobré, konečně se podařilo vyřešit vlekoucí se problémy s Chorvatskem. Legislativa již byla plně harmonizována s *acquis* a vlastně od samého počátku Evropská komise nepochybovala o schopnosti Slovinska přijmout závazky členství v EU v této oblasti efektivně a včas. Institucionální kapacita byla také na velmi dobré úrovni. Tato vyjednávací kapitola byla uzavřena a Slovinsku nebylo garantováno žádné přechodné období.

Pokud jde o rozpočtovou politiku a finanční kontrolu, Slovinsko již dosáhlo vysoké úrovně přizpůsobení s *acquis*. V březnu 2002 byl podstatně upraven zákon o veřejných financích (vnitřní finanční kontrola). Právní rámec pro správu rozpočtů a pro transparentnost a efektivnost finančních toků mezi slovinským a evropským rozpočtem již byl v platnosti.

V této oblasti bylo Slovinsko poměrně dobře připravené na vstup do EU. Administrativní kapacity bylo nutné dále posílit. Vyjednávací kapitola byla uzavřena a Slovinsko zde nežádalo o žádná přechodná období.

Slovinsko úspěšně pokračovalo v harmonizaci se standardy Evropské unie, a to jak po legislativní, tak po administrativní stránce. Velkého pokroku bylo dosaženo ve všech sektorech; za zmínku stojí především oblast volného pohybu osob, rybolovu, hospodářské a měnové unie, zaměstnanosti a sociálních otázek, regionální politiky, životního prostředí, finanční a rozpočtové kontroly a justice a vnitra. Evropská komise konstatovala, že „Slovinsko bude schopné přijmout všechny závazky členství v EU podle předpokládaného časového rozvrhu.“¹⁴¹ Pozornost bylo ještě třeba věnovat dodatečnému posilování existujících institucionálních kapacit.

¹⁴¹ Viz http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf.

Seznam tabulek a grafů

TABULKY:

Tabulka 1.1: Výsledky parlamentních voleb v roce 2000 (absolutní údaje a údaje v %)	5
Tabulka 1.2: Základní makroekonomické indikátory pro rok 2003	6
Tabulka 2.1: Odvětvová struktura národního důchodu SFRJ v letech 1953 a 1975 (v %, stálé ceny, celkový národní důchod = 100,0%)	13
Tabulka 2.2: Míra růstu HDP v letech 1952 – 1990 (v %)	15
Tabulka 2.3: Vybrané ukazatele hospodářské úrovně oblastí Socialistické federativní republiky Jugoslávie v roce 1971	16
Tabulka 2.4: Některé ekonomické a sociální indikátory: Slovinsko ve srovnání se SFRJ (údaje pro rok 1989)	17
Tabulka 3.1: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů Slovinska v letech 1989 – 1993 (v %, změna oproti předchozímu roku)	21
Tabulka 3.2: Struktura tvorby společenského produktu Slovinska v roce 1990 (v %, celkový společenský produkt = 100%)	22
Tabulka 3.3: Struktura slovinského průmyslu podle podílu na produkci, zaměstnanosti a exportu v roce 1990 (v %, průmysl celkem = 100%)	23
Tabulka 3.4: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Slovinska v roce 1990 (v %, celkový dovoz = 100% a celkový vývoz = 100%)	27
Tabulka 3.5: Příliv přímých zahraničních investic v letech 1990 – 1995: Slovinsko ve srovnání s Českou republikou (v mil. USD)	27
Tabulka 4.1.1: Roční růst reálného HDP v letech 1991 – 2003 (v %)	30
Tabulka 4.1.2: Vývoj HDP v letech 1990 – 2003 (běžné ceny, mil. EUR)	31
Tabulka 4.1.3: Výdaje na HDP v letech 1991 – 2002 (reálný růst v %)	32
Tabulka 4.1.4: Vývoj GDP v roce 2003 – čtvrtletní údaje	32
Tabulka 4.1.5: HDP per capita (v EUR) a jeho reálný růst (v %) v letech 1990 – 2003	34
Tabulka 4.1.6: Srovnání úrovně HDP per capita některých kandidátských zemích Evropské unie, které 1. května 2004 vstoupily do EU (v %, průměr EU-15 = 100%)	34
Tabulka 4.1.7: Struktura tvorby HDP ve Slovinsku v letech 1992 – 2002 (v % hrubé přidané hodnoty)	35
Tabulka 4.2.1: Míra nezaměstnanosti v letech 1993 – 2003 (v %, ILO-definition)	40
Tabulka 4.2.2: Míra nezaměstnanosti v EU-15 v letech 1996 – 2003 (v %)	40
Tabulka 4.2.3: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví v letech 1993 – 2003 (v %)	41

Tabulka 4.2.4: Míra nezaměstnanosti občanů mladších 25 let v letech 1993 – 2002 (v %, ILO-definition)	42
Tabulka 4.2.5: Zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu podle jednotlivých odvětví v roce 1992 a 2002 (v %, zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu celkem = 100%)	43
Tabulka 4.2.6: Struktura zaměstnanosti podle odvětví v letech 1992, 1995, 1998, 2001 a 2002 (v % celkové zaměstnanosti)	44
Tabulka 4.2.7: Míra zaměstnanosti ve Slovinsku v letech 1996 – 2002 (%)	46
Tabulka 4.2.8: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti ve Slovinsku a v EU-15 v letech 1996 – 2002 (změna v %)	46
Tabulka 4.3.1: Roční míra inflace v letech 1990 – 2003 (v %)	49
Tabulka 4.3.2: Míra inflace v roce 2004 (v %)	51
Tabulka 4.3.3: Míra inflace v letech 1999 – 2002 podle druhů některých zboží a služeb (v %, CPI, roční průměr)	52
Tabulka 4.3.4: Index cen výrobců v letech 1990 – 2002 (v %, roční průměr)	53
Tabulka 4.3.5: Index cen výrobců ve Slovinsku v letech 1998 – 2002 podle aktivit (v %, roční průměr)	53
Tabulka 4.3.6: Index spotřebitelských cen, index maloobchodních cen a index cen výrobců ve Slovinsku v letech 1992 – 2002 (rok 1992 = 100,0%)	54
Tabulka 4.4.1: Zahraničně-obchodní bilance v letech 1992 – 2003 (v tis. EUR)	57
Tabulka 4.4.2: Teritoriální struktura slovinských exportů (v % celkových exportů)	59
Tabulka 4.4.3: Teritoriální struktura slovinských importů (v % celkových importů)	60
Tabulka 4.4.4: Zbožová struktura slovinského zahraničního obchodu v letech 1994 – 2002 (exporty a importy jednotlivých kategorií zboží v % celkových exportů a importů)	61
Tabulka 4.5.1: Příliv přímých zahraničních investic do Slovinska v letech 1990 – 2002 (mil. USD)	63

GRAFY:

Graf 2.1: Průmyslová výroba na jednoho obyvatele v jednotlivých oblastech SFRJ v roce 1971 (v %)	15
Graf 3.1: Vývoj celkové zaměstnanosti (v %, rok 1989 = 100%)	25
Graf 4.1.1: Roční růst reálného HDP v letech 1991 – 2003 (v %)	30
Graf 4.1.2: Vývoj HDP na obyvatele v letech 1990 – 2003 (EUR)	33
Graf 4.2.1: Míra nezaměstnanosti ve Slovinsku a v EU-15 v letech 1996 – 2003 (v %)	41
Graf 4.2.2: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví v letech 1993 – 2003 (v %)	42
Graf 4.2.3: Produktivita práce ve Slovinsku v letech 1995 – 2002 ve srovnání s EU-15 (v %, EU-15 = 100%)	47
Graf 4.3.1: Míra inflace v počátcích nezávislého státu (v %, dec-dec)	49
Graf 4.3.2: Míra inflace v letech 1993 – 2003 (v %, dec-dec)	50
Graf 4.4.1: Vývoj exportů a importů v letech 1992 – 2003 (v tis. EUR)	58
Graf 4.6.1: Podpora členství v EU	66
Graf 4.6.2: Podpora přechodu na euro	66

Seznam použitých zkratk

BoS	Bank of Slovenia, centrální banka
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
CEN	European Committee for Standardization
CENELEC	European Committee for Electrotechnical Standardization
CPI	consumer price index, index spotřebitelských cen
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
CZK	Česká koruna
Demos	Demokratická opozice Slovinska
DeSUS	Demokratická strana penzistů Slovinska
DPH	daň z přidané hodnoty
EBRD	The European Bank for Reconstruction and Development
ECU	European Currency Unit
EFTA	European Free Trade Association
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka
EMU	Hospodářská a měnová unie
ETSI	European Telecommunications Standards
EU	Evropská unie
EU-15	evropská „patnáctka“
EUR	euro
EURATOM	European Atomic Energy Community
EX	vývozy, exporty
FLRJ	Federativní lidová republika Jugoslávie
HDP, GDP	hrubý domácí produkt
HDP, GDP per capita	hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele
ILO	International Labour Organization
IM	dovozy, importy
IMF	Mezinárodní měnový fond
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
KSJ	Komunistická strana Jugoslávie
LDS	Liberální demokracie Slovinska
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
NEAP	National Environmental Action Programme
NKBM	Nova Kreditna Banka Maribor

NLB	Nova Ljubljanska Banka
NPAA	Národní program pro přijetí acquis
Nsi	Nové Slovinsko (politická strana)
NSR	Německá spolková republika
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
Phare	Poland and Hungary: Accession for the Restructuring of the Economy
PPI	producer price index, index cen výrobců
R & D	věda a výzkum
RPI	retail price index, index maloobchodních cen
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
Sapard	Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development
SDS	Sociálně-demokratická strana Slovinska
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
SHS	Království Srbů, Chorvatů a Slovinců
SIT	Slovinský tolar
SKD	Slovinští křesťanští demokraté
SKJ	Svaz komunistů Jugoslávie
SLS	Slovinská lidová strana
SMS	Slovinská strana mladých
SNS	Slovinská národní strana
SORS	Statistical Office of the Republic of Slovenia
SSSR	Sovětský svaz
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
ÚV SKJ	Ústřední výbor Svazu komunistů Jugoslávie
WB	Světová banka
WIIW	The Vienna Institute for International Economic Studies
WTO	World Trade Organization
ZLSD	Sjednocení sociální demokraté

Prameny

LITERATURA:

Boháč, L., Jech, K., Urbanová, Z. (1970): Nástin hospodářského vývoje evropských socialistických zemí – I. část; VŠE, Praha

Brabec, K. a kol. (1975): Malá encyklopedie socialistického světa; Práce, Praha

Brdek, M. (1972): Hospodářský vývoj evropských socialistických zemí po druhé světové válce (statistický přehled) – III. část; VŠE, Praha

Dauderstädt, M. (2000): Kandidátské země tzv. první vlny ze střední a východní Evropy na cestě do Evropské unie; Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, Praha

Dizdarević, R. (2002): Od smrti Tita do smrti Jugoslávie; Jan Vašut s r.o., Praha

Economic Commission for Europe, Committee on Environmental Policy (1997): Environmental Performance Reviews - Slovenia; United Nations, Geneva

Evropská unie: rozšiřování pokračuje; Delegace Evropské komise v České republice, Praha 2002

Faltus, J., Průcha, V. (1992): Hospodářské dějiny; VŠE, Praha

Fingerland, J., Havlíčková, M., Semanová, J. (1993): K některým problémům hospodářského vývoje Slovinska, Uzbekistánu a Vietnamu; Centrum vnějších ekonomických vztahů, Praha

Havlik, P. (2002): EU Enlargement: Economic Impacts on Austria and the Five Acceding Central European Countries; The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW)

Havrylyšyn, O., McGettigan, D. (1999): Privatizace v zemích s přechodnou ekonomikou: Poznatky z prvního desetiletí; Mezinárodní měnový fond, Washington

Hladký, L. (1993): Jugoslávská krize a její historické souvislosti; H & H, Jinočany

Honzák, F., Pečenka, M., Vlčková, J. (1995): Evropa v proměnách staletí; Libri, Praha

Hughes, J. (1999): Velká obrazová všeobecná encyklopedie; Václav Svojtka & Co., Praha

Kalínská, E. (2000): Proces plnění kodaňských kritérií a výsledky transformace v kandidátských zemích; VŠE, Praha

Kaniok, P. a kol. (2002): Rozšiřování ES/EU; Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno

Kotyk, V. (1999): Josip Broz Tito a Evropa; EVA – Milan Nevole, Praha

Masopust, Z. (1995): Příprava přidružených zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie; Delegace Evropské komise v České republice, Praha

Masopust, Z. (1999): Agenda 2000; Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, Praha

- Nováková, M., Soukup, O. (2000):** Slovinsko: průvodce do zahraničí; Olympia, Praha
- Novotný, V., Šolta, J., Wanke, R. (1971):** Hospodářský vývoj evropských socialistických zemí po druhé světové válce (statistický přehled) – I. část; VŠE, Praha
- Pelikán, J., Tejchman, M. (1996):** Dějiny Jugoslávie (1918 – 1991); Karolinum, Praha
- Petrin, T. (1995):** Industrial Policy Supporting Economic Transition in Central-Eastern Europe: Lessons from Slovenia; Institute of International Studies, University of California, Berkeley
- Plechanovová, B., Fidler, J. (1997):** Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 – 1995; Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha
- Potočnik, J., Senjur, M., Štiblar, F. (1995):** The Strategy for the Economic Development of Slovenia: Approaching Europe – Growth, Competitiveness and Integration; Institute of Macroeconomic Analysis and Development, Ljubljana
- Průcha, V. a kol. (1977):** Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí; Svoboda, Praha
- Rosůlek, P., Cabada, L. (2002):** Evropa národů, patriotů a integrace; Aleš Čeněk, Dobrá Voda
- Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. (1995):** Ekonomie; Svoboda, Praha
- Sereghyová, J. (2000):** Aktuální a reálně uplatňované komparativní výhody středoevropských transformačních zemí; VŠE, Praha
- SLO-EXPORT 97:** Import/Export Directory of Slovenia (1997); Chamber of Economy of Slovenia, Ljubljana
- Svaz podnikatelů ve stavebnictví České republiky (1999):** Slovinsko: Místo vhodné k investování; Zřizování společností; Zahraniční investice; Zdanění; Svoboda, Praha
- Tomšík, V. (1998):** Transformace ekonomik zemí střední a východní Evropy; Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha
- Tomšík, V. (1999):** Proces ekonomické transformace v zemích střední a východní Evropy; VŠE, Praha
- Trade Policy Review: Slovenia 2002;** World Trade Organization, Geneva, June 2002
- Transition report 1998;** European Bank for Reconstruction and Development, London
- Tyl, P. (1981):** Socialistická federativní republika Jugoslávie; Svoboda, Praha
- Vydra, V. (1966):** Organizace trhu zemědělských výrobků v Jugoslávii; Ekonomický ústav ČSAV, Praha
- Wanke, R., Šolta, J. (1972):** Hospodářský vývoj evropských socialistických zemí po druhé světové válce (statistický přehled) – II. část; VŠE, Praha

INTERNETOVÉ STRÁNKY:

Bank of Slovenia: www.bsi.si

CEFTA: www.cefta.org

Český statistický úřad: www.czso.cz

EBRD: www.ebrd.com

Evropská unie:

www.evropska-unie.cz

www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=789

www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1224

www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=40

<http://europa.eu.int>

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/cceb/2003/cceb2003.4_first_annexes.pdf

<http://europa.eu.int/comm/enlargement>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/slovenia/index.htm>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/slovenia/index.htm#Country profile>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/arguments/benefits.pdf>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pdf/bro-phare-ispasapard-2.pdf>

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/slovenia_en.pdf

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/slovenia_en.pdf

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/sl_en.pdf

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/si_en.pdf

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2002/si_en.pdf

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_si_final.pdf

International Labour Organisation: www.ilo.org

<http://laborsta.ilo.org>

Mezinárodní měnový fond: www.imf.org

www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr03109.pdf

NATO: www.nato.int

www.nato.int/issues/enlargement/index.htm

OECD: www.oecd.org

Statistical Office of the Republic of Slovenia: www.stat.si

www.stat.si/doc/kazalniki-150103.doc

www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc

www.stat.si/eng/pub_portret.asp

World Bank: www.worldbank.org

World Trade Organisation: www.wto.org

Základní informace o Slovinsku: www.sopka.cz/sopka/zeme

<http://web.quick.cz/slovinsko/historie.htm>

<http://web.quick.cz/slovinsko/geog.htm>